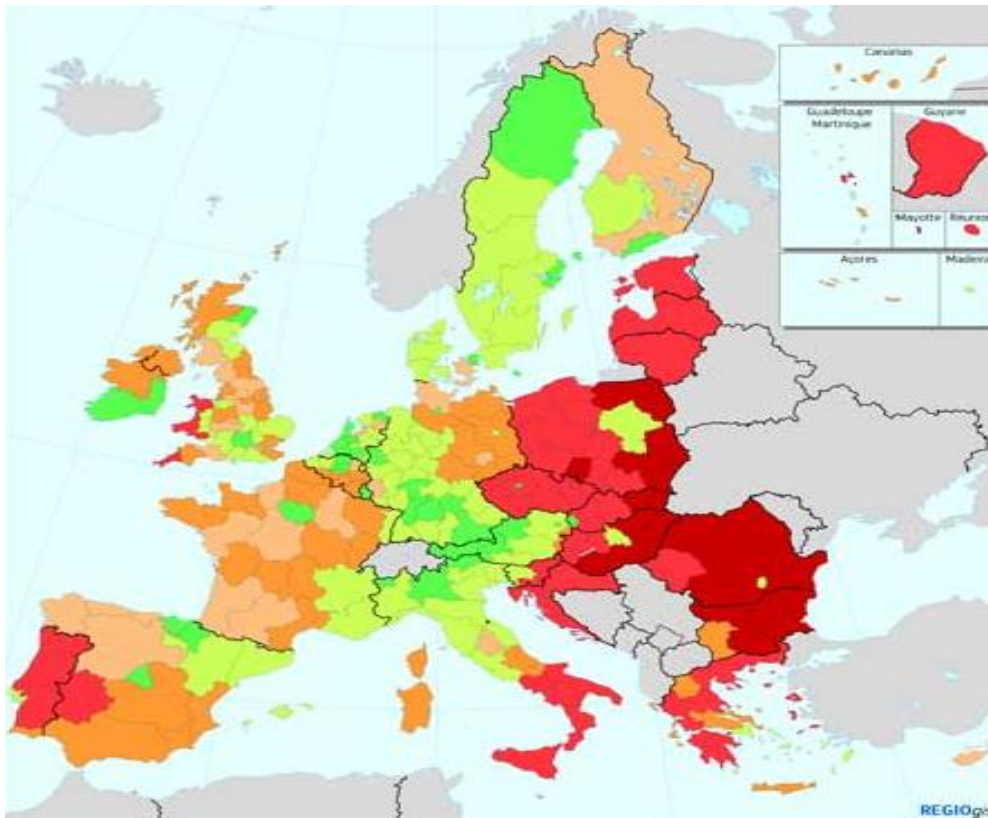

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΜΠΣ: ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

*Οι Περιφερειακές Ανισότητες στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης
κατά την περίοδο 2000-2014*

Επιβλέπων καθηγητής: Ψυχάρης Ιωάννης

Μεταπτυχιακή φοιτήτρια: Ντούκα Χαϊδούλα

Αθήνα 2015

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η εργασία αυτή αποτελεί μία προσπάθεια αποτύπωσης της θεωρίας πίσω από την άσκηση περιφερειακής πολιτικής αλλά κυρίως, μία προσπάθεια καταγραφής της κατάστασης που επικρατεί σήμερα στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά τις περιφερειακές ανισότητες (ανισότητες μεταξύ των κρατών – μελών αλλά και ανισότητες που εμφανίζουν οι χώρες στο εσωτερικό τους).

Για την προσπάθειά μου αυτή οφείλω να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου κύριο Ψυχάρη για την πολύτιμη βοήθεια και υπομονή του. Πραγματικά η συμβολή του ήταν καθοριστική για την έκβαση της εργασίας. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου και κυρίως τα αδέρφια μου για τη συνεχή τους στήριξη και πίστη σε εμένα. Τέλος, ένα μεγάλο ευχαριστώ στους φίλους μου για τη κατανόηση και την υποστήριξη κατά τη διάρκεια της εκπόνησης αυτής της εργασίας.

Αθήνα 2015

X. N.

Πρόλογος – Περίληψη

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί την πραγμάτωση του οράματος των εμπνευστών της, αποτελεί την απόδειξη της ενοποίησης των χωρών της Ευρώπης και αποσκοπεί στη κοινή πορεία προς την ανάπτυξη. Πόσο «ενωμένες» είναι όμως οι χώρες της και κατά πόσο ακολουθούν όλες μία κοινή πορεία;

Η ίση ανάπτυξη των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί πρωτεύον στόχο στην προσπάθεια για τη δημιουργία μιας ενιαίας Ευρώπης. Μία ΕΕ αποτελούμενη από χώρες με ίδια επίπεδα εισοδήματος και διαβίωσης, με ίσες ευκαιρίες για όλους και με κοινή πορεία προς την ανάπτυξη είναι μία ΕΕ όπως την οραματίστηκαν οι εμπνευστές της, μία Ενιαία Ευρώπη.

Από την ίδρυση όμως της Ευρωπαϊκής Ένωσης το βασικότερο πρόβλημα που εμφανίζεται είναι η άνιση ανάπτυξη των κρατών – μελών της. Το πρόβλημα των ανισοτήτων μεταξύ των χωρών απασχολεί μονίμως την Ένωση αλλά και τις κυβερνήσεις των χωρών. Ωστόσο, δεν είναι το μόνο καθώς το φαινόμενο των ανισοτήτων παρατηρείται - και μάλιστα ιδιαίτερα έντονο - και στο εσωτερικό των χωρών. Έτσι η ΕΕ σε συνεργασία με τις εθνικές κυβερνήσεις επιχειρεί να αντιμετωπίσει το πρόβλημα μέσω της Περιφερειακής Πολιτικής που στόχο έχει τον περιορισμό των ανισοτήτων, την ισόρροπη ανάπτυξη και την προώθηση των ίσων ευκαιριών για όλους.

Το πρόβλημα των ανισοτήτων όμως έχει αποδειχτεί ιδιαίτερα επίμονο και έντονο και παρά τις όποιες πολιτικές, σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και σε εθνικό, η άνιση ανάπτυξη των διαφόρων περιοχών συνεχίζεται.

Περιεχόμενα

Πρόλογος – Περίληψη.....	2
Εισαγωγή.....	5
1 Η έννοια του χώρου και οι οικονομικές δραστηριότητες.....	7
2 Περιφερειακή Πολιτική.....	13
2.1 Γενικά αίτια εμφάνισης ανισοτήτων.....	16
3 Περιφερειακή Πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση	18
3.1 Ταξινόμηση ευρωπαϊκών εδαφικών ενοτήτων.....	21
4 Περιφερειακές ανισότητες.....	23
5 Ανισότητες στο εσωτερικό των κρατών-μελών	27
5.1 Συμπεράσματα με βάση τον υπολογισμό του CV (GDP)	27
5.1.1 Ανάλυση ανισοτήτων στα NUTS II.....	28
5.1.2 Ανάλυση ανισοτήτων στα NUTS III.....	41
5.2 Συμπεράσματα με βάση τον υπολογισμό του CV (GVA)	55
5.2.1 NUTS II	55
5.2.2 NUTS III	56
5.3 Συμπεράσματα με βάση τον υπολογισμό του WCV (GDP).....	57
5.3.1 NUTS II	58
5.3.2 NUTS III	70
6 Ανισότητες μεταξύ των κρατών μελών	73
6.1 Οικονομικό επίπεδο κρατών-μελών	73
6.2 Συντελεστής Μεταβλητότητας για τις χώρες-μέλη.....	76
7 Ευρώπη 2014-2020	78
7.1 «Ευρώπη 2020».....	79
7.2 Πρόοδος ΕΕ όσον αφορά τους στόχους της «Ευρώπης 2020».....	81
8 Συμπεράσματα	83
8.1 Λίστες με βάση τον Συντελεστή Μεταβλητότητας	84

8.1.1	Επίπεδο NUTS II.....	84
8.1.2	Επίπεδο NUTS III.....	85
8.2	Λίστες με βάση τον Σταθμισμένο Συντελεστή Μεταβλητότητας	86
8.2.1	Επίπεδο NUTS II.....	86
8.2.2	Επίπεδο NUTS III.....	87
8.3	Πορεία ανισοτήτων	88
9	Βιβλιογραφία.....	92

Εισαγωγή

Η άνιση ανάπτυξη στο χώρο της Ευρώπης και η εμφάνιση των ανισοτήτων μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπίσει η Ένωση και τα κράτη – μέλη της. Το πρόβλημα των ανισοτήτων (μεταξύ των χωρών αλλά και στο εσωτερικό τους) δεν είναι κάτι καινούριο για την Ευρωπαϊκή Ένωση (αν και με την εμφάνιση της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης το φαινόμενο οξύνθηκε), η οποία προσπαθεί από τη δημιουργία της να το αντιμετωπίσει έσω της Περιφερειακής Πολιτικής.

Στην παρούσα εργασία γίνεται μία προσπάθεια καταγραφής της θεωρίας που βρίσκεται πίσω από την Περιφερειακή πολιτική και κυρίως, της κατάστασης που επικρατεί τα τελευταία χρόνια όσον αφορά τις ανισότητες στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στη μεταβλητή χώρος και πως εμπλέκεται σε όλες τις οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητες. Ο χώρος επηρεάζεται από τις δραστηριότητες που πραγματοποιούνται καθημερινά και αντίστροφα τις επηρεάζει. Η επίδραση που έχει ο χώρος στην οικονομικοκοινωνική ζωή κατέστησε αναγκαία την ανάπτυξη θεωριών οι οποίες μπορούν να εξηγήσουν τα οικονομικά φαινόμενα λαμβάνοντας υπόψη το χώρο.

Το δεύτερο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στην Περιφερειακή Πολιτική που σαν στόχο έχει την αντιμετώπιση του φαινομένου της άνισης ανάπτυξης στο χώρο. Αφού γίνεται αναφορά στη βασική έννοια της Περιφέρειας στη συνέχεια καταγράφονται οι βασικές θεωρίες περιφερειακών ανισοτήτων (οικονομική της συσσώρευσης και νεοκλασική προσέγγιση). Τέλος, αναφέρονται τα βασικά αίτια εμφάνισης περιφερειακών ανισοτήτων.

Οι ανισότητες μεταξύ των περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελούν σήμερα ίσως το σημαντικότερο πρόβλημα που πρέπει να αντιμετωπιστεί. Έτσι, στο τρίτο κεφάλαιο βλέπουμε πως η Ευρωπαϊκή Ένωση, με στόχο της την ενοποίηση των κρατών της, μέσα από την Ευρωπαϊκή Περιφερειακή Πολιτική επιχειρεί να αντιμετωπίσει το πρόβλημα των ανισοτήτων. Επιπλέον, γίνεται μία ανασκόπηση της ιστορίας της περιφερειακής πολιτικής στην ΕΕ και του πως, μετά από τις διευρύνσεις, καθιερώθηκε ως η σημαντικότερη πολιτική σε επίπεδο Ένωσης. Στο τέλος του κεφαλαίου βλέπουμε πως η Ένωση έχει καθιερώσει ένα σύστημα ταξινόμησης των

εδαφικών ενοτήτων (NUTS) ώστε να βελτιστοποιούνται οι δράσεις της Περιφερειακής Πολιτικής.

Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται μία πρώτη αποτίμηση της κατάστασης που επικρατεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσον αφορά τις ανισότητες μεταξύ των κρατών – μελών τα τελευταία χρόνια. Μέσα από κάποια διαγράμματα που δείχνουν τα ΑΕΠ των χωρών, γίνεται φανερό πως ορισμένες χώρες είναι στις πρώτες θέσεις με ιδιαίτερα υψηλά εισοδήματα σε αντίθεση με άλλες που παρουσιάζουν ανησυχητικά χαμηλά ΑΕΠ. Βέβαια, το πλέον ανησυχητικό είναι πως η κατάσταση αυτή είναι μόνιμη τα τελευταία χρόνια, αποδεικνύοντας το μεγάλο πρόβλημα των ανισοτήτων μεταξύ των κρατών – μελών.

Στο κεφάλαιο 5 βλέπουμε τη κατάσταση που επικρατεί τα τελευταία χρόνια (εξετάζεται η περίοδος 2000-2011) στο εσωτερικό των κρατών – μελών όσον αφορά τις ανισότητες μεταξύ των εδαφικών τους ενοτήτων (NUTS II και NUTS III). Με τη χρήση των στοιχείων ΑΕΠ (και ΑΠΑ), τον υπολογισμό του Συντελεστή Μεταβλητότητας (CV) και του Σταθμισμένου Συντελεστή Μεταβλητότητας (WCV) γίνονται εμφανή τα επίπεδα ανισοκατανομής στο εσωτερικό των χωρών, ενώ με τη χρήση διαγραμμάτων παρακολουθούμε την πορεία των ανισοτήτων κατά τα εξεταζόμενα έτη.

Στο έκτο κεφάλαιο της εργασίας εξετάζεται η άνιση ανάπτυξη των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και καταγράφεται το επίπεδο των ανισοτήτων μεταξύ τους. Χρησιμοποιούνται και εδώ το ΑΕΠ, ο CV και διαγράμματα που δείχνουν τη κατάσταση των ανισοτήτων σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το επόμενο κεφάλαιο αναφέρεται στην προγραμματική περίοδο 2014-2020 και συγκεκριμένα στο πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης «Ευρώπη 2020». Γίνεται αναφορά στους στόχους που επιδιώκει να πετύχει η Ευρώπη τα επόμενα χρόνια ώστε καταρχάς να αντιμετωπίσει τις συνέπειες της κρίσης (η οποία συνέβαλλε θετικά και στο φαινόμενο των ανισοτήτων) και στη συνέχεια να επιτευχθεί επιτέλους η ενοποίηση των χωρών και η κοινή τους πορεία προς μία ανάπτυξη βασισμένη στη γνώση και τη τεχνολογία.

Τέλος, στο κεφάλαιο 8 παρατίθενται τα συμπεράσματα της εργασίας. Μέσα από κάποιες λίστες βλέπουμε ποιες χώρες εμφανίζουν τις μεγαλύτερες και ποιες τις μικρότερες ανισότητες στο εσωτερικό τους, ενώ μέσα από τους πίνακες στο τέλος, την πορεία των ανισοτήτων μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

1 Η έννοια του χώρου και οι οικονομικές δραστηριότητες

Ο χώρος¹ είναι μία μεταβλητή, η οποία έχει αποδειχτεί ιδιαίτερα κρίσιμη στην ανάλυση και κατανόηση της κοινωνικής και οικονομικής ευημερίας. Τα προβλήματα που προκύπτουν από τις κοινωνικές και οικονομικές μεταβολές επηρεάζουν το χώρο και αντίστροφα επηρεάζονται από αυτόν.²

Ο χώρος μπορεί να θεωρηθεί ως ένα πλέγμα σχέσεων μεταξύ των κοινωνικών ενοτήτων που τον προσδιορίζουν και ενυπάρχουν σε σχέση αλληλεξάρτησης. Σίγουρα δεν μπορεί να θεωρηθεί απλά ένας υποδοχέας δραστηριοτήτων αλλά και ούτε δραστηριότητα. Η σημασία που έχει ο χώρος οφείλεται σε τρία πράγματα. Α) οι παραγωγικοί συντελεστές δεν είναι χωρικά ίσα κατανεμημένοι, Β) οι παραγωγικές δραστηριότητες δεν είναι χωρικά ισοκατανεμημένες και Γ) η μεταφορά δραστηριοτήτων και προϊόντων ενέχει κόστος. Επομένως, και επειδή αποτελεί αιτία δημιουργίας οικονομικών πλεονεκτημάτων/μειονεκτημάτων, επηρεάζει τη λειτουργία του οικονομικού συστήματος και προκαλεί διάφορες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές καταστάσεις.³

Τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα ο χώρος και επομένως επηρεάζουν τη κοινωνική και οικονομική ευημερία είναι τα εξής:

1. **Παγκοσμιοποίηση.** Αποτελεί τη σημαντικότερη οικονομική μεταβολή της μεταπολεμικής περιόδου. Ένα από τα κυριότερα χαρακτηριστικά της μεταβολής αυτής είναι η συνεχώς αυξανόμενη αλληλεξάρτηση ανάμεσα στις περιοχές όλου του κόσμου. Η σημασία των μεταβολών στο εσωτερικό των εθνικών οικονομιών έχει μειωθεί ενώ η σημασία των επιδράσεων που ασκούν σε αυτές οι μεταβολές στην παγκόσμια οικονομία έχει αυξηθεί. Οι σημαντικότερες από αυτές τις μεταβολές –μικρότερος ο ρόλος της παραγωγής των πρώτων υλών, κυρίαρχη δύναμη για την προώθηση της αναπτυξιακής διαδικασίας αναδεικνύεται η εισροή κεφαλαίου, ανάπτυξη της υψηλής τεχνολογίας, κ.α. - έχουν χωροταξική διάσταση. Όλα αυτά βέβαια έχουν προκαλέσει σημαντικές οικονομικές διαφορές σε διεθνές,

¹ Χώρος είναι ένα σύνολο οικονομικών δεδομένων, τα οποία είναι εγκατεστημένα σε διάφορους τόπους και συνδέονται από τα χαρακτηριστικά, τις λειτουργίες, τις αλληλεξαρτήσεις αλλά και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεών τους. (Παπαδασκαλόπουλος 2008, σελ.17-18)

² Βλ. Κόνσολας (1997, σελ.17-20)

³ Για περισσότερα βλ. Κεφάλαιο 3 Περιφερειακές ανισότητες στην Ευρωπαϊκή Ένωση

εθνικό και βέβαια και σε περιφερειακό επίπεδο. Μία εμφανής συνέπεια των μεταβολών αυτών είναι η διαμόρφωση τεσσάρων επιπέδων χωρικών συγκεντρώσεων, που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη λειτουργία του διεθνούς οικονομικού συστήματος.

- *Μεγάλα Διεθνή Κέντρα* (Λονδίνο, Νέα Υόρκη, Τόκυο). Διαθέτουν την απαραίτητη υποδομή, έχουν γεωγραφικό συγκριτικό πλεονέκτημα και υποστηρίζονται από ισχυρά οικονομικά συμφέροντα. Αποτελούν έδρες μεγάλων τραπεζών και πολυεθνικών εταιρειών.
- *Διεθνή κέντρα ευρύτερης χωρικής ζώνης* (Σιγκαπούρη, Φρανκφούρτη, κ.α.). Είναι αυτά που διασυνδέουν οικονομικά το οικιστικό και παραγωγικό πλέγμα μιας ευρύτερης περιοχής/ζώνης.
- *Περιφερειακά Κέντρα* (Μαδρίτη, Μιλάνο, Αθήνα, Λευκωσία, κ.α.). Είναι κέντρα με «αναδυόμενη επιρροή», εντός και εκτός εθνικών συνόρων.
- *Τοπικά Κέντρα* (Ηράκλειο, Βαρκελώνη, κ.α.). «Πολικά αστικά κέντρα» διαπεριφερειακής ακτινοβολίας τα οποία εμφανίζουν τάσεις εξέλιξης σε περιφερειακά κέντρα.

2. **Ενεργοποίηση των «γεωπολιτικών μονάδων».** Η σύγχρονη τάση που θέλει την αμφισβήτηση του κράτους-έθνους και την εμφάνιση φαινομένων διάσπασης κρατών (ακραία περίπτωση) ή την αύξηση της αυτονομίας των περιφερειών (ομαλή ενεργοποίηση της «περιφερειακής συνείδησης»), αντικατοπτρίζεται στη θεώρηση των περιφερειών ως «γεωπολιτικές μονάδες». Μέσα από τη διαδικασία αυτή ενισχύεται η «περιφερειακή ταυτότητα» και προωθείται η οικονομική ολοκλήρωση. Ενώ στο παρελθόν οι συνοριακές και περιμετρικές περιοχές ήταν «νεκρά άκρα», σήμερα αναγνωρίζονται ως πόλοι επικοινωνίας και συναλλαγών σε μία διεθνοποιημένη οικονομία.

3. **Αστικοποίηση και χωροταξική ισορροπία.** Οι διαδικασίες συγκέντρωσης πληθυσμού και δραστηριοτήτων στα αστικά κέντρα και οι επεμβάσεις με σκοπό τη συγκράτηση της χωροταξικής ισορροπίας, δημιουργούν προβλήματα επιλογής τόπου εγκατάστασης νοικοκυριών και παραγωγικών μονάδων, όπως επίσης και προβλήματα κινητικότητας των παραγωγικών συντελεστών στο χώρο.

4. **Ρύπανση του περιβάλλοντος.** Όταν ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης είναι υψηλότερος από αυτόν που μπορεί να θεωρηθεί κοινωνικά άριστος, προκαλούνται

ρύπανση και καταστροφή του οικολογικού περιβάλλοντος και επομένως, εμφανίζεται ένα πολυσύνθετο πρόβλημα με σημαντικές χωρικές διαστάσεις.

5. Άλλα προβλήματα. Ανάγκη δημιουργίας αυτοτροφοδοτούμενης ανάπτυξης στις προβληματικές περιφέρειες, πληθυσμιακή έκρηξη στις αναπτυσσόμενες χώρες του νότου, υπογεννητικότητα, πληθυσμιακή γήρανση στις ανεπτυγμένες χώρες, πιέσεις στις αγορές εργασίας από την πρόοδο της τεχνολογίας και την οικονομική ανάπτυξη των χωρών της Ασίας και της Νότιας Αμερικής που αυξάνουν την ανεργία στις ανεπτυγμένες χώρες Ευρώπης και Βόρειας Αμερικής, ενεργειακοί πόροι, κ.α.

Τα προβλήματα αυτά, οι συνέπειές τους στο χώρο και η άμεση επίδραση αυτού στην οικονομική και κοινωνική ζωή κατέστησαν αναγκαία την καθιέρωση μιας θεωρίας, η οποία να μπορεί να εξηγήσει τα οικονομικά φαινόμενα λαμβάνοντας υπόψη τη μεταβλητή ‘‘χώρος’’. Τα προβλήματα των χωρών της Ευρώπης μετά τον Β’ Παγκόσμιο Πόλεμο και οι ενέργειες του παρεμβατικού κράτους για να τα αντιμετωπίσει, δημιούργησαν το ενδιαφέρον για τη μελέτη των οικονομικών προβλημάτων με χωρική διάσταση.⁴ Έτσι θεμελιώθηκε ένας νέος κλάδος της Οικονομικής Επιστήμης, ο οποίος ονομάστηκε *Οικονομική του Χώρου*.

Ο προσδιορισμός της έννοιας αυτού του κλάδου δεν αποτελεί εύκολη υπόθεση καθώς πρέπει να συνδέει τα κοινά σημεία πολλών και πολύπλοκων προβλημάτων. Ωστόσο, δύο ορισμοί των Nourse και Dubey μπορούν να δώσουν με αρκετή ακρίβεια το περιεχόμενο της Οικονομικής του Χώρου. Σύμφωνα λοιπόν με τον Nourse το αντικείμενο της Οικονομικής του Χώρου είναι η μελέτη της χωροταξικής διάρθρωσης της οικονομίας και της γεωγραφικής κατανομής των συντελεστών της παραγωγής που βρίσκονται σε στενότητα. Ο Dubey διατυπώνει έναν πληρέστερο ορισμό και υποστηρίζει πως η Οικονομική του Χώρου μελετά –από τη σκοπιά της Οικονομικής Επιστήμης- τις διαφοροποιήσεις και αλληλεξαρτήσεις των χωρικών μονάδων, σε ένα κόσμο άνισης κατανομής και ατελούς κινητικότητας των παραγωγικών συντελεστών.

Σίγουρα όμως δε μπορούμε να παραλείψουμε την γνωστή ερώτηση του Hoover, στην οποία συνοψίζεται το περιεχόμενο της Οικονομικής του Χώρου: «What is where, and why – and so what?» (τι είναι πού και γιατί- και συνεπώς τι;).⁵ Το πρώτο

⁴ Για περισσότερα βλ. Πολύζος (2011, σελ.19-21)

⁵ Βλ. Κόνσολας (1997, σελ. 29) και Λαμπριανίδης (2012, σελ. 17)

«τι» της ερώτησης αναφέρεται σε κάθε τύπο οικονομικής δραστηριότητας, «πού» οριοθετεί τη χωροθέτηση σε σχέση με τις άλλες δραστηριότητες (αφορά ερωτήματα γειτνίασης, συγκέντρωσης, διασποράς και ομοιοτήτων ή ανομοιοτήτων μεταξύ γεωγραφικών τύπων συμπεριφοράς –περιφέρειες, γειτονιές, κ.α.). Τέλος, το «γιατί και συνεπώς τι» αναφέρεται στις ερμηνείες που δίνουν οι οικονομολόγοι.

Το εύρος του γνωστικού αντικείμενου της Οικονομικής του Χώρου και πολυπλοκότητά του φαίνονται στους ορισμούς οι οποίοι δε μπορούν να το καλύψουν πλήρως. Ένας ορισμός, ωστόσο μπορεί να δώσει το κύριο νόημα της Οικονομικής του Χώρου το οποίο είναι, σύμφωνα με αυτόν ότι μελετά την επίδραση του χώρου στις οικονομικές δραστηριότητες.

Τα γνωστικά αντικείμενα της Οικονομικής του Χώρου καλύπτουν πολλά προβλήματα τα οποία σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με τη κατανομή των παραγωγικών συντελεστών και τη διασπορά και διάρθρωση των οικονομικών δραστηριοτήτων. Τα προβλήματα/αντικείμενα με τα οποία ασχολείται η Οικονομική του Χώρου είναι τα εξής:⁶

1. Καθορισμός και ερμηνεία του τύπου εγκατάστασης των ανθρώπινων δραστηριοτήτων.
2. Προσδιορισμός των τιμών των αγαθών και υπηρεσιών στο χώρο και ερμηνεία των διαφορών αυτών μεταξύ των περιφερειών.
3. Υπολογισμός του κόστους μεταφοράς και επικοινωνιών και επιπτώσεις αυτού στη διάρθρωση των δραστηριοτήτων στο χώρο.
4. Κυκλικές διακυμάνσεις σε περιφερειακό επίπεδο και οι διαπεριφερειακές σχέσεις εισοδήματος και απασχόλησης, όπως επίσης και η μεταναστευτική κίνηση και τα ποσοστά ανεργίας και υποαπασχόλησης.
5. Οριοθέτηση και μέγεθος των περιφερειών σε συνδυασμό με το σύστημα περιφερειακών λογαριασμών και τα συστήματα διοικητικής οργάνωσης και οικονομικού προγραμματισμού της χώρας.
6. Έρευνα των παραγόντων που επηρεάζουν τη τάση των ρυθμών ανάπτυξης των περιφερειών και των αποκλίσεών τους από τον εθνικό μέσο όρο. Επίσης, τα αίτια και οι επιπτώσεις του περιφερειακού προβλήματος και οι σχέσεις εθνικής και περιφερειακής οικονομικής πολιτικής.

⁶ Βλ. Κόνσολας (1997, σελ. 32-33)

7. Προστασία περιβάλλοντος (από οικονομική άποψη), οργάνωση χώρου με σκοπό την ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων από τις συγκρούσεις των δραστηριοτήτων στο χώρο, ορθολογική αξιοποίηση των φυσικών πόρων.
8. Εξέλιξη, μέγεθος, λειτουργίες και κατανομή των αστικών κέντρων στη χώρα και στην περιφέρεια, καθώς επίσης και οι σχέσεις μεταξύ τους αλλά και με τις περιβάλλουσες περιοχές, και ο τρόπος που επηρεάζουν την επιλογή τύπου εγκατάστασης δραστηριοτήτων.

Σύμφωνα με τα παραπάνω γνωστικά αντικείμενα, η Οικονομική του Χώρου διαρθρώνεται σε πέντε υποκλάδους:

- A. *Μικροοικονομική του χώρου* ή Μικροοικονομική του τόπου εγκατάστασης μονάδων και συνόλων οικονομικών δραστηριοτήτων.
- B. *Μακροοικονομική του χώρου* ή Περιφερειακή Οικονομική (ή Περιφερειακή Ανάλυση και Πολιτική ή Περιφερειακή Ανάλυση και Προγραμματισμός).
- Γ. *Οικονομική των Αστικών Κέντρων* ή *Οικονομική των Πόλεων*.
- Δ. *Οικονομική του Περιβάλλοντος*.
- E. *Οικονομική των Μεταφορών*.

Η πολυπλοκότητα των προβλημάτων του χώρου και η αλληλεπίδραση των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών φαινομένων δημιούργησαν την ανάγκη συνεργασίας πολλών επιστημονικών κλάδων για τη καλύτερη έρευνα και ερμηνεία των δραστηριοτήτων στο χώρο. Έκανε λοιπόν, την εμφάνισή της (δεκαετία '40) η ανάγκη συμβολής επιστημόνων και άλλων επιστημονικών κλάδων για την ερμηνεία των οικονομικών συμπεριφορών στο χώρο.

Η ανάγκη αυτή εξελίχτηκε σε ένα νέο κλάδο των Κοινωνικών Επιστημών από πρωτοπόρους επιστήμονες, με κύριο εκπρόσωπο τον Walter Isard. Ο νέος αυτός κλάδος ονομάστηκε «Περιφερειακή Επιστήμη» και σκοπός της είναι *η μελέτη των κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών και συμπεριφορικών φαινομένων, με χωρική διάσταση*.

Γεωγραφία

Ότι συμβαίνει στην επιφάνεια της γης, όλες οι διαφοροποιήσεις των φυσικών και κοινωνικών φαινομένων στο χώρο, αποτελούν αντικείμενο μελέτης της Γεωγραφίας, η οποία έχει συνεισφέρει σημαντικά στην έρευνα των ανθρώπινων δραστηριοτήτων

στο χώρο. Η Γεωγραφία αποτελείται από πολλούς υποκλάδους, όπως Φυσική Γεωγραφία, Πολιτική Γεωγραφία, Οικονομική Γεωγραφία, κ.α. Η Οικονομική Γεωγραφία βρισκόταν πάντα σε στενή σχέση με την Οικονομική Επιστήμη και έτσι πλέον θεωρείται αυτοτελής κλάδος των Κοινωνικών Επιστημών.

Βασικές επιδιώξεις της Οικονομικής Γεωγραφίας⁷ είναι η μελέτη της κατανομής των οικονομικών δραστηριοτήτων στο χώρο, της εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων και των σχέσεων μεταξύ παραγωγής, μεταφοράς, διανομής και κατανάλωσης των αγαθών στις διάφορες περιοχές του κόσμου. Διαφορετικά θα μπορούσαμε να πούμε πως η Οικονομική Γεωγραφία είναι ο κλάδος που ερευνά το πώς κατανέμονται στο χώρο τα διάφορα οικονομικά φαινόμενα και ταυτόχρονα αναζητεί την άριστη οργάνωση του χώρου.⁸

Σήμερα η Οικονομική του Χώρου, η Περιφερειακή Επιστήμη και η Οικονομική Γεωγραφία αλληλεπιδρούν και επικαλύπτονται μεταξύ τους πολλές φορές στις διάφορες επιστημονικές εργασίες και διασκέψεις. Τα τελευταία χρόνια κι άλλοι κλάδοι – Γεωγραφία Αστικών Κέντρων, Γεωγραφία των Πόλεων ή Αστική Γεωγραφία- αναπτύσσονται και βοηθούν στην εξέταση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι οικισμοί και των σχέσεων μεταξύ τους.

⁷ Για περισσότερα βλ. Λαμπριανίδης (2012, σελ. 17-25)

⁸ Βλ. Κόνσολας (1997, σελ.40-41)

2 Περιφερειακή Πολιτική

Η άνιση ανάπτυξη στο χώρο, η εμφάνιση χωρικών ανισοτήτων και κυρίως οι ανισότητες μεταξύ των περιφερειών, έχουν απασχολήσει ιδιαίτερα την οικονομική επιστήμη. Ιδίως τα τελευταία χρόνια η αντιμετώπιση του προβλήματος των περιφερειακών ανισοτήτων είναι μία από τις κύριες μέριμνες των χωρών. Στην ΕΕ και την Ελλάδα οι περιφερειακές ανισότητες έχουν αποδειχτεί, εκτός από έντονο και επίμονο πρόβλημα. Τα προβλήματα που προκύπτουν από αυτή την άνιση ανάπτυξη των διαφόρων περιφερειών αντιμετωπίζονται από τον εφαρμοσμένο κλάδο της Οικονομικής του Χώρου, την Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική ή απλά Περιφερειακή Πολιτική. Η Περιφερειακή Πολιτική περιλαμβάνει όλες τις παρεμβάσεις του κράτους που σαν στόχο έχουν τη βελτίωση της γεωγραφικής κατανομής των οικονομικών δραστηριοτήτων.

Συγκεκριμένα η έννοια της Περιφερειακής Πολιτικής θα μπορούσε να ορισθεί ως *«ένα σύστημα σκοπών, μέσων και φορέων που συνδυάζονται σε ένα πρόγραμμα για να επιτύχουν την ισόρροπη μεταβολή της διαπεριφερειακής διάρθρωσης της οικονομίας»*.⁹

Η έννοια της περιφέρειας

Σκόπιμο θα ήταν να αναφερθούμε σε αυτό το σημείο, στην έννοια της Περιφέρειας και τη τυπολογία των περιφερειών. Η έννοια της περιφέρειας είναι δύσκολο να προσδιοριστεί χωρίς να αναφερθεί ο σκοπός που θα εξυπηρετήσει και το κριτήριο στο οποίο θα χρησιμοποιηθεί. Κάθε επιστημονικός κλάδος και κάθε έρευνα και μελέτη δίνει ανάλογο περιεχόμενο στην έννοια.¹⁰ Κάποιοι επιστήμονες ορίζουν ως περιφέρεια κάθε «συνεκτική γεωγραφική και οικονομική ενότητα». Για άλλους είναι μία οριοθετημένη γεωγραφική περιοχή, ενώ σύμφωνα με τον Isard η περιφέρεια αποκτά σημασία λόγω των προβλημάτων που αντιμετωπίζει και η επίλυση των οποίων είναι το αντικείμενο της Περιφερειακής Επιστήμης.¹¹

Η περιφέρεια μπορεί να οριστεί ως προς ένα συγκεκριμένο επίπεδο (η Ελλάδα περιφέρεια της Ευρώπης) και σύστημα αναφοράς (γλωσσική κοινωνική, οικονομική διάρθρωση). Είναι ένα «ανοικτό» οικονομικό σύστημα, είναι δηλαδή κατά κάποιο τρόπο θεωρητική.¹² Δεν αποτελεί ένα γεωγραφικό σχήμα αλλά μία συνεχόμενη

⁹ Για περισσότερες πληροφορίες βλ. Κόνσολας (1997, σελ. 41-46)

¹⁰ Για περισσότερα βλ. Κόνσολας (1997, σελ.98)

¹¹ Βλ. Πολύζος (2011, σελ. 22-23)

¹² Για περισσότερα βλ. Λαμπριανίδης (2012, σελ. 28-29)

γεωγραφική ενότητα η οποία χαρακτηρίζεται από συγκεκριμένα οικονομικά, κοινωνικά και άλλα χαρακτηριστικά που τη διαφοροποιούν.¹³ Σαν ένα κοινό μεταξύ όλων των ορισμών θα μπορούσαμε να πούμε πως αποτελεί μία γεωγραφική περιοχή η οποία μπορεί να ερευνηθεί σαν «ενιαίο σύνολο». Ωστόσο ένας ορισμός που έχει επικρατήσει και θεωρείται ότι ανταποκρίνεται στις ανάγκες της περιφερειακής ανάλυσης, αναφέρει την Οικονομική Περιφέρεια ως εξής: «μία δυναμική γεωγραφική ενότητα που τα όρια της επηρεάζονται από τις διαχρονικές μεταβολές των κοινών ή συμπληρωματικών χαρακτηριστικών των χωρικών μονάδων από τις οποίες συντίθεται.»¹⁴

Ένας βασικός τρόπος διάκρισης των περιφερειών είναι αυτός που πρώτος χρησιμοποίησε ο Boudeville και στη συνέχεια εμπλούτισαν οι Hoover, Isard, Perroux και Richardson. Ο Boudeville διέκρινε τρεις τύπους περιφερειών: *ομογενείς, πολικές και περιφέρειες προγραμματισμού (ή σχεδιασμού)*.¹⁵

Θεωρίες περιφερειακών ανισοτήτων

Η έντονη ενασχόληση με το θέμα των περιφερειακών ανισοτήτων γίνεται φανερή από την ανάπτυξη διάφορων επιμέρους οικονομικών κλάδων (αστική και περιφερειακή οικονομική, περιφερειακή ανάπτυξη, περιφερειακή πολιτική). Παρά τις πολλές προσεγγίσεις όμως, η επιστήμη δεν έχει καταφέρει ακόμη να δώσει μία ενιαία θεωρία όσον αφορά τα αίτια δημιουργίας άνισης ανάπτυξης μεταξύ των περιφερειών και βέβαια, δεν έχει δώσει μία καθολική –αποτελεσματική– λύση για την αντιμετώπισή της. Ερωτήματα όπως: τι παράγει περιφερειακές ανισότητες; Είναι στη φύση των οικονομιών η αύξηση ή η μείωση των ανισοτήτων; Τι μπορεί να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τις ανισότητες αυτές; παραμένουν αναπάντητα.

Για την ερμηνεία του φαινομένου έχουν προταθεί διάφορες θεωρητικές προσεγγίσεις οι οποίες εντάσσονται σε δύο βασικές κατηγορίες:¹⁶ 1) **οικονομική της συσσώρευσης** και 2) **νεοκλασική προσέγγιση**. Σύμφωνα με την πρώτη προσέγγιση, οι δυνάμεις τις αγορές δημιουργούν εσωτερικές και εξωτερικές οικονομίες κλίμακας και έτσι ενισχύουν τις τάσεις συγκέντρωσης των δραστηριοτήτων στο χώρο. Όσον αφορά την πολιτική το γεγονός αυτό συνεπάγεται πρώτον την ανάγκη σχεδιασμού

¹³ Βλ. Πολύζος (2011, σελ. 22-25)

¹⁴ Για περισσότερα βλ. Κόνσολας (1997, σελ. 98)

¹⁵ Για περισσότερες πληροφορίες βλ. Παπαδασκαλόπουλος (2008, σελ. 19-24), Πολύζος (2011, σελ. 25-27) και Κόνσολας (1997, σελ. 102-109)

¹⁶ Για περισσότερα βλ. Πετράκος & Ψυχάρης (2004, σελ. 17-20)

αναπτυξιακών πολιτικών για τις περιοχές σε υστέρηση και δεύτερον την ύπαρξη συνολικού σχεδιασμού και κρίσιμου μεγέθους στις πολιτικές αυτές ώστε να μπορέσουν να αντισταθμίσουν τις δυνάμεις τις αγοράς και να βοηθήσουν καταλλήλως τις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές.

Αντίθετα η νεοκλασική προσέγγιση¹⁷ δεν ασχολήθηκε με τις αιτίες που δημιουργούν τις διαφορές ανάπτυξης μεταξύ των περιοχών αλλά με τους μηχανισμούς ισορροπίας. Η προσέγγιση αυτή προβλέπει τρεις μηχανισμούς μέσω των οποίων μπορούν να εξαλειφθούν οι περιφερειακές ανισότητες και να οδηγηθούν οι περιφέρειες σε ισόρροπη ανάπτυξη. Ο πρώτος μηχανισμός έχει να κάνει με την τεχνολογία παραγωγής η οποία σε πλήρως ανταγωνιστικές αγορές χαρακτηρίζεται κατ' ανάγκη από σταθερές αποδόσεις κλίμακας. Αυτές οι τεχνολογίες εκφράζονται από συναρτήσεις Cobb-Douglas, οι οποίες χαρακτηρίζονται από φθίνουσα παραγωγικότητα κεφαλαίου (αύξηση του κεφαλαίου –επενδύσεις- οδηγεί σε μείωση της παραγωγικότητας). Έτσι, σύμφωνα με τον Solow, οι αγορές οδηγούν τις οικονομίες σε σύγκλιση αφού η παραγωγικότητα του κεφαλαίου θα είναι μεγαλύτερη σε λιγότερο αναπτυγμένες οικονομίες. Επομένως, και επειδή μεγαλύτερη παραγωγικότητα κεφαλαίου σημαίνει υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης, οι οικονομίες οδηγούνται σε ένα σημείο σύγκλισης χωρίς παρεμβατικές πολιτικές.

Ο δεύτερος μηχανισμός στηρίζεται στο διαπεριφερειακό εμπόριο (υπόδειγμα Heksher- Ohlin) και υποστηρίζει πως όταν δύο περιφέρειες έχουν εμπορικές σχέσεις, η κάθε μία θα εξειδικευθεί στα προϊόντα για την παραγωγή των οποίων γίνεται εντατική χρήση του συντελεστή που διαθέτει σε αφθονία. Ο συντελεστής αυτός επειδή ακριβώς βρίσκεται σε αφθονία, είναι διαθέσιμος σε χαμηλό κόστος και έτσι εξασφαλίζονται συνολικά χαμηλό κόστος παραγωγής, ανταγωνιστικές τιμές και συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι της άλλης περιφέρειας. Στη συνέχεια ο Samuelson επέκτεινε το υπόδειγμα και υποστήριξε πως μέσω του διαπεριφερειακού εμπορίου, μέσω της εξειδίκευση και της ανταλλαγής, οι αμοιβές του κεφαλαίου και της εργασίας οδηγούνται σε εξίσωση. Καθώς η περιφέρεια εξειδικεύεται στο προϊόν που κάνει χρήση το συντελεστή σε αφθονία και το εξάγει, η ζήτηση για τον συντελεστή αυξάνεται και η αμοιβή του βελτιώνεται. Η διαδικασία εξειδίκευσης και εξαγωγών συνεχίζεται όσο ο συντελεστής είναι φθηνότερος στην περιφέρεια και σταματά στο σημείο όπου οι αμοιβές κεφαλαίου και εργασίας είναι ίσες στις δύο περιφέρειες.

¹⁷ Για περισσότερες πληροφορίες βλ. Λαγός (2007, σελ. 75-78) και Πετράκος & Ψυχάρης (2004, σελ. 18-20)

Επομένως και στο υπόδειγμα αυτό βλέπουμε πως η σύγκλιση των αμοιβών των συντελεστών επέρχεται αυτόματα και χωρίς τη χρήση πολιτικών.

Ο τρίτος μηχανισμός στηρίζεται στη κινητικότητα της εργασίας μέσα στο χώρο, δηλαδή τη μετανάστευση. Κατά τη νεοκλασική προσέγγιση το εργατικό δυναμικό τείνει να μετακινείται από περιοχές όπου η αμοιβή της εργασίας είναι χαμηλή σε περιοχές με υψηλές αμοιβές. Η μετανάστευση αυτή έχει συνέπειες και στις περιοχές εγκατάλειψης και στις περιοχές υποδοχής, καθώς στις πρώτες δημιουργούνται ελλείψεις στην αγορά εργασίας και οι αμοιβές αυξάνονται, ενώ στις δεύτερες αυξάνεται η προσφορά εργασίας και μειώνονται οι αμοιβές. Η μετανάστευση συνεχίζεται μέχρι που επέρχεται σύγκλιση των αμοιβών στις δύο περιοχές. Βλέπουμε λοιπόν και σε αυτή την περίπτωση το οικονομικό σύστημα να εξισορροπεί τις ανισότητες χωρίς παρεμβατικές πολιτικές.

Συνοπτικά θα μπορούσαμε να πούμε πως οι θεωρίες της συσσώρευσης ασχολούνται με τα μέτρα πολιτικής που μπορούν να οδηγήσουν τις περιφέρειες από την υστέρηση στην ανάπτυξη. Αντίθετα η νεοκλασική προσέγγιση περιγράφει τους μηχανισμούς οι οποίοι οδηγούν αυτόματα σε ισόρροπη ανάπτυξη.

2.1 Γενικά αίτια εμφάνισης ανισοτήτων

Το να επιχειρήσει κανείς να προσδιορίσει το σύνολο των παραγόντων που ευθύνονται για τη δημιουργία περιφερειακού προβλήματος μόνο εύκολη υπόθεση δε μπορεί να θεωρηθεί. Για το σκοπό αυτό απαιτούνται ειδικές εμπειρικές έρευνες και ανάλυση του περιφερειακού φαινομένου σε ένα μεγάλο σύνολο χωρικών μονάδων, ώστε να επισημανθούν οι λειτουργικές σχέσεις που εμφανίζονται στο χώρο και να γίνει ιεράρχηση των αιτιών¹⁸ των προβλημάτων ανισορροπίας ανάμεσα στις περιφέρειες.¹⁹ Ωστόσο, οι σημαντικότεροι παράγοντες που προκαλούν τις περιφερειακές ανισότητες έχουν σχέση με τις «ατέλειες και αδυναμίες του μηχανισμού της αγοράς, με την άνιση κατανομή των φυσικών πόρων, με το θεσμικό πλαίσιο της οργάνωσης του κράτους, με τη δομή της οικονομίας των περιφερειών και τη κλαδική της διάρθρωση, κτλ.».

¹⁸ Για περισσότερα βλ. Πολύζος (2011, σελ. 49-51)

¹⁹ Βλ. Κόνσολας (1997, σελ.53)

Επιγραμματικά θα μπορούσαν να αναφερθούν τα αίτια των περιφερειακών ανισοτήτων ως εξής²⁰:

1. Γεωγραφικοί παράγοντες
2. Δομή οικονομίας των περιφερειών
3. Χαμηλή σχετική κινητικότητα εργασίας και κεφαλαίου
4. Θεσμικοί παράγοντες
5. Πολιτικοί παράγοντες
6. Πολιτιστικοί παράγοντες
7. Εξωτερικές οικονομίες
8. Περιβαλλοντικοί παράγοντες
9. Έλλειψη διάχυσης καινοτομικών δραστηριοτήτων
10. Εξωτερικός έλεγχος
11. Περιορισμένη επιχειρηματική πρωτοβουλία

²⁰ Η ανάλυση των αιτιών παρουσιάζεται στο Κόνσολας (1997) και Πολύζος (2011)

3 Περιφερειακή Πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Οι οικονομικές διαφορές μεταξύ των περιφερειών στην Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελούν σήμερα ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα όσον αφορά την πολιτική αλλά και την οικονομική έρευνα.²¹ Αυτό που απασχολεί οικονομολόγους και υπευθύνους χάραξης πολιτικής δεν είναι μόνο το πώς μπορούν να αντιμετωπιστούν οι ανισότητες αυτές αλλά και πολλά ακόμη θέματα, όπως τι είναι αυτό που προκαλεί την άνιση χωρική ανάπτυξη, αν υπάρχει μία ενιαία θεωρία που να μπορεί να ερμηνεύσει το φαινόμενο αυτό, αν μέσα στα χρόνια οι ανισότητες εμφανίζουν τάσεις μείωσης ή αύξησης, κ.α.²²

Θεμέλιο λίθο για την οικοδόμηση σχέσεων εμπιστοσύνης και αλληλεγγύης, των απαραίτητων δηλαδή προϋποθέσεων για μία «ένωση» κρατών, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, αποτελεί η ύπαρξη κοινών συμφερόντων. Έτσι για την ένωση αυτή των κρατών – Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση – ενισχύθηκε η αίσθηση της κοινότητας συμφερόντων και υιοθετήθηκαν κοινοί στόχοι για την Ευρώπη.²³ Βέβαια για την επιτυχημένη Ολοκλήρωση απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η ενίσχυση της συνοχής²⁴ του συνόλου (μία ανάγκη που γίνεται εντονότερη με τις διαδοχικές διευρύνσεις οι οποίες αυξάνουν τις ανισότητες).²⁵ Έτσι, η ανάγκη αντιμετώπισης των διαφορών που εμφανίζονται στο χώρο της Ευρώπης έπρεπε να αντιμετωπιστούν από κοινού. Δεδομένου μάλιστα πως οι ανισότητες δε μπορούν να επιλυθούν αυτόματα, προέκυψε η χάραξη Ευρωπαϊκής Περιφερειακής Πολιτικής για της αντιμετώπιση ή τουλάχιστον άμβλυνση των ανισοτήτων αυτών μεταξύ των περιοχών της Ένωσης.²⁶

Η Περιφερειακή Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης²⁷ έχει ως στόχους τον περιορισμό των ανισοτήτων μεταξύ των περιοχών της Ένωσης και την πρόληψη δημιουργίας νέων, την ισόρροπη ανάπτυξη της κοινοτικής επικράτειας και την προώθηση ίσων ευκαιριών για όλους. Η Ευρωπαϊκή Περιφερειακή Πολιτική υλοποιείται μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής που

²¹ Για περισσότερα βλ. Stephan, Happich & Geppert (2005)

²² Βλ. Παπαδάκη (2010, σελ. 208-209)

²³ Βλ. Πετράκος & Rodriguez-Pose (2002, σελ. 3-5)

²⁴ Σύμφωνα με Έκθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου του 1991, συνοχή είναι μία κατάσταση στην οποία οι διαφορές που εμφανίζονται μεταξύ των περιοχών στην Κοινότητα θεωρούνται αποδεκτές από οικονομική και κοινωνική άποψη.

²⁵ Επίσημα ο στόχος της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής υιοθετήθηκε με την ψήφιση της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης (1986).

²⁶ Για περισσότερα βλ. Παπαδάκη (2010, σελ. 208-211)

²⁷ Βλ. Atalik (2002, σελ. 187-189)

χρηματοδοτούν²⁸ δράσεις για την ενίσχυση των περιοχών που βρίσκονται σε δυσμενή θέση.²⁹ Κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο 2007-2013³⁰ οι δράσεις της Περιφερειακής Πολιτικής χρηματοδοτήθηκαν μέσω τριών ταμείων: του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ) και του Ταμείου Συνοχής. Τα ταμεία αυτά προσέφεραν πόρους για την επίτευξη τριών στόχων, οι οποίοι είναι: 1) Σύγκλιση, 2) Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση και 3) Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία.³¹

Με τη κοινή Περιφερειακή Πολιτική δεν επιδιώκεται βέβαια η αντικατάσταση των εθνικών περιφερειακών πολιτικών (σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας τα κράτη – μέλη είναι αυτά που με δικές τους πρωτοβουλίες έχουν κατά πρώτο λόγο την ευθύνη για τα περιφερειακά τους προβλήματα). Η κοινή ευρωπαϊκή περιφερειακή πολιτική συντονίζει τις εθνικές πολιτικές, ορίζει κάποιες γενικές κατευθύνσεις και διατυπώνει τις αρχές που πρέπει να τηρούνται «για να αποφεύγεται ο συναγωνισμός μεταξύ των εθνικών ενισχύσεων των κρατών – μελών». Φροντίζει, τέλος να αυξάνεται η επίδραση των πολιτικών σε περιοχές που έχουν μεγαλύτερη ανάγκη.³²

Διευρύνσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης και Περιφερειακή Πολιτική

Το ζήτημα των περιφερειακών ανισοτήτων, ωστόσο, δεν ήταν πάντοτε τόσο κρίσιμο όσο εμφανίζεται τα τελευταία χρόνια. Κατά την πρώτη φάση³³ της Ευρωπαϊκής Ένωσης η περιφερειακή πολιτική δεν αποτελούσε σημαντικό πολιτικό ζήτημα καθώς τα ιδρυτικά μέλη της Ένωσης (Γαλλία, Ιταλία, Βέλγιο, Γερμανία, Λουξεμβούργο και Ολλανδία) αποτελούσαν, τουλάχιστον όσον αφορά το εισόδημα, ένα ομογενές σύνολο. Η μοναδική περιοχή που εμφάνιζε περιφερειακό πρόβλημα ήταν η Νότια Ιταλία και το πρόβλημα αντιμετωπιζόταν κυρίως από την ιταλική περιφερειακή πολιτική. Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (οικονομικό όργανο της ΕΕ) αντιμετώπιζε κυρίως τα ζητήματα της αγοράς εργασίας και επικεντρωνόταν επίσης στη Νότια Ιταλία. Μέχρι το 1970 τα προβλήματα της Νότιας Ιταλίας λύνονταν

²⁸ Για την περίοδο 2007-2013 η Περιφερειακή Πολιτική απορροφούσε €350 δις. , περίπου δηλαδή το 36% του προϋπολογισμού της ΕΕ και μαζί με τη Κοινή Γεωργική Πολιτική και τη Κοινωνική Πολιτική αποτελούν τις σημαντικότερες ευρωπαϊκές πολιτικές.

²⁹ Για περισσότερα βλ. http://europa.eu/legislation_summaries/regional_policy/index_el.htm

³⁰ Βλ. Παπάδακη (2010, σελ. 345-356)

³¹ Για περισσότερες πληροφορίες βλ. <http://www.espa.gr/el/pages/staticEuropeanRegionalPolicy.aspx>

³² Για περισσότερα βλ. Μούσης (2011)

³³ Βλ. Martin (1999, σελ. 7-9)

και μέσω της μετανάστευσης, εσωτερικής και εξωτερικής (προς άλλα μέλη της ΕΕ, κυρίως προς τη Γερμανία).

Με την πρώτη διεύρυνση της ΕΕ το 1973 (Δανία, Ηνωμένο Βασίλειο και Δημοκρατία της Ιρλανδίας)³⁴ εντάθηκε και το περιφερειακό πρόβλημα. Παρά το ότι η Δανία βρισκόταν στο ίδιο επίπεδο με τις έξι ιδρυτικές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ορισμένες περιφέρειες της Αγγλίας και της Ιρλανδίας (κυρίως) παρουσίαζαν σημαντικά προβλήματα ανεργίας και χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα σε σχέση με την υπόλοιπη ΕΕ. Τα πράγματα χειροτέρεψαν με την εμφάνιση της πρώτης πετρελαιοκή κρίσης. Έτσι το 1975 ιδρύθηκε το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) του οποίου οι δράσεις για πάνω από μία δεκαετία παρέμειναν πολύ συγκεκριμένες.

Το θέμα των χωρικών ανισοτήτων εντάθηκε περισσότερο μετά από τη ‘‘νότια’’ διεύρυνση.³⁵ Η προσχώρηση της Ελλάδας το 1981 και της Ισπανίας και της Πορτογαλίας το 1986 έδωσαν νέα διάσταση στο θέμα των περιφερειακών ανισοτήτων στην Ευρώπη. Τα νέα μέλη μπορεί να βρίσκονταν σε καλύτερη κατάσταση από την Ιρλανδία αλλά ήταν σίγουρα φτωχότερα σε σχέση με τον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η επόμενη διεύρυνση (Φινλανδία, Σουηδία και Αυστρία) συνέβαλλε επίσης στα περιφερειακά προβλήματα της ΕΕ, αν και σε μικρότερη έκταση από τις συνέπειες που είχε η ‘‘νότια’’ διεύρυνση.

Η πέμπτη ευρωπαϊκή διεύρυνση ήταν και η μεγαλύτερη στην ιστορία καθώς δέκα χώρες προσχώρησαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, Πολωνία, Σλοβακία, Σλοβενία, Τσεχία, Ουγγαρία, Μάλτα, Κύπρος). Παρά τους εορτασμούς στα νέα κράτη – μέλη, οι παλιοί εταίροι δε συμμερίστηκαν την ίδια χαρά, καθώς έβλεπαν με επιφύλαξη τον ανατολικό ανταγωνισμό. Τελικά, οι φόβοι αποδείχτηκαν υπερβολικοί αλλά είναι γεγονός πως «η διεύρυνση αυτή προκάλεσε θεσμική και πολιτική κόπωση στους κόλπους των Βρυξελλών».³⁶ Το 2007 προσχώρησαν στην ΕΕ άλλες δύο χώρες, Βουλγαρία και Ρουμανία, ενώ το 2013 προσχώρησε και η Κροατία.

Η διεύρυνση του 2004 (και στη συνέχεια του 2007 και 2013) επέφερε τη σταθερότητα και την ενοποίηση στην Ευρώπη μετά τη διαίρεση του Ψυχρού Πολέμου, κατέστησε την Ευρωπαϊκή Ένωση τη μεγαλύτερη ενιαία αγορά στο κόσμο

³⁴ Βλ. http://europa.eu/about-eu/eu-history/1970-1979/index_el.htm

³⁵ Για περισσότερα βλ. Παπαδάκη (2010, σελ. 216-218)

³⁶ Βλ. Christoph Hasselbach / Δήμητρα Κυρανούδη (2012)

και αύξησε τις εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των κρατών-μελών (οικονομική ανάπτυξη και ενίσχυση της βαρύτητας της Ευρώπης στις παγκόσμιες υποθέσεις).³⁷ Παρά τις θετικές επιπτώσεις όμως, η κάθε χώρα δε παύει να είναι διαφορετική και να παρουσιάζει τις ιδιαιτερότητές της. Δεν εμφανίζουν όλες οι χώρες τις Ένωσης τα ίδια χαρακτηριστικά – οικονομικά, χωρικά, κοινωνικά. Έτσι, με τα χρόνια ο αυξανόμενος αριθμός των κρατών-μελών έχει μετατρέψει την Ένωση σε ένα όλο και περισσότερο ετερογενές σύνολο χωρών με “επίμονες” χωρικές οικονομικές ανισότητες.³⁸

Οι διευρύνσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελούν πολιτική πραγματικότητα, ωστόσο ο ενθουσιασμός για την ολοκλήρωση του κοινού ευρωπαϊκού οράματος μάλλον έχει χαθεί, καθώς οι ανισότητες μεταξύ των χωρών παραμένουν σημαντικό πρόβλημα. Οι οικονομικές ανισότητες μεταξύ των περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι σταθερή ανησυχία για την πολιτική και οικονομική έρευνα και το βασικό ερώτημα που καθόρισε τη συζήτηση για την περιφερειακή ανάπτυξη και πολιτική είναι το προς τα πού τείνουν χρονικά οι περιφερειακές ανισότητες.

3.1 Ταξινόμηση ευρωπαϊκών εδαφικών ενότητων

Λόγω της σημαντικότητας της περιφερειακής πολιτικής η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει κάνει προσπάθειες ώστε να βελτιώσει τη δομή, τη διαθεσιμότητα και τη συγκρισιμότητα του στατιστικού υλικού για τις περιφέρειες.³⁹ Έπρεπε να βρει έναν τρόπο ώστε να μπορεί να ελέγχει τα επιμέρους γεωγραφικά επίπεδα των κρατών – μελών της και έτσι να είναι σε θέση να αντιμετωπίζει τις όποιες διαφορές εμφανίζονται. Επομένως, για την εφαρμογή, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της Κοινής Περιφερειακής Πολιτικής η Ευρωπαϊκή Ένωση προώθησε την ομοιόμορφη διαίρεση των επιμέρους επιπέδων περιφερειών των χωρών- μελών.⁴⁰ Για το σκοπό αυτό η Στατιστική Υπηρεσία της ΕΕ (Eurostat) δημιούργησε την Ονοματολογία Εδαφικών Στατιστικών Ενοτήτων (Nomenclature of Territorial Units for Statistics- NUTS).⁴¹

Οι κατηγορίες NUTS είναι θεσμικές διαιρέσεις που η Eurostat αποκαλεί και κανονιστικές περιφέρειες, οι οποίες όμως είναι ουσιαστικά διοικητικές περιφέρειες

³⁷ Για περισσότερα βλ. 10 χρόνια μετά το 2004: Η ΕΕ γιορτάζει τη μεγαλύτερή της διεύρυνση (2014)

³⁸ Βλ. Martin, (1999, σελ. 7-9)

³⁹ Για περισσότερα βλ. Martin (1999, σελ. 9-10)

⁴⁰ Για περισσότερες πληροφορίες βλ. <http://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/overview>

⁴¹ Για περισσότερα βλ. Παπαδασκαλόπουλος (2013, σελ. 13-17)

που έχουν οριοθετηθεί με βάση ιστοριοπολιτικά κριτήρια. Η ονοματολογία NUTS είναι μία ιεραρχική ταξινόμηση σε πέντε επίπεδα, τρία περιφερειακά και δύο τοπικά. «Η NUTS διαχωρίζει κάθε κράτος - μέλος σε έναν ακέραιο αριθμό περιφερειών NUTS I, καθεμία από τις οποίες διαχωρίζεται σε έναν ακέραιο αριθμό NUTS 2, κ.ο.κ.». ⁴²

Για να διασφαλιστεί η ομοιόμορφη διαμέριση σε NUTS η Eurostat έχει προσδιορίσει τάξεις μεγέθους πληθυσμού των διαφόρων επιπέδων NUTS όπως φαίνεται παρακάτω:

Πληθυσμιακές Τάξεις Μεγέθους NUTS

Επίπεδο	Ελάχιστο Όριο	Μέγιστο Όριο
NUTS 1	3 εκατ.	7 εκατ.
NUTS 2	800 χιλ.	3 εκατ.
NUTS 3	150 χιλ.	800 χιλ

Ο τρόπος που ταξινομούνται οι εδαφικές ενότητες στα επίπεδα NUTS διαφέρει από χώρα σε χώρα και εξαρτάται από το μέγεθος, τα χαρακτηριστικά και τη διοικητική διάρθρωση της κάθε χώρας. ⁴³

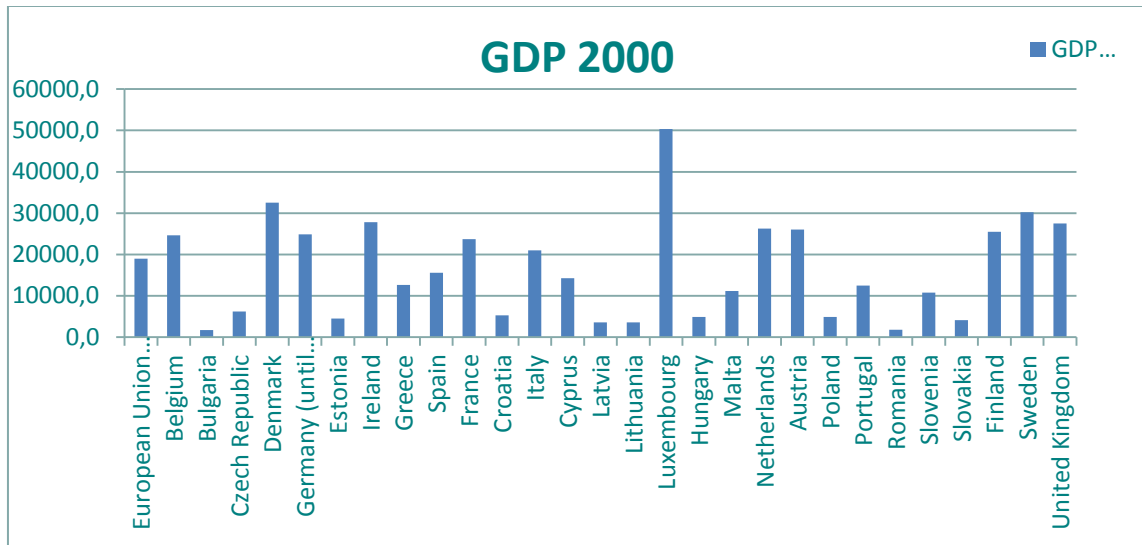
⁴² Βλ. Παπαδασκαλόπουλος (2013, σελ. 14)

⁴³ Στην Ελλάδα η ταξινόμηση στα επίπεδα NUTS έχει ως εξής: NUTS 0: το σύνολο της χώρας, NUTS I: Μείζονες περιφέρειες, NUTS II: Περιφέρειες Προγραμματισμού (13 διοικητικές περιφέρειες της χώρας), NUTS III: Νομοί και σε τοπικό επίπεδο (LAU: Local Authority Units): LAU1: Δήμοι – Κοινότητες, LAU2: Δημοτικά και Κοινοτικά Διαμερίσματα

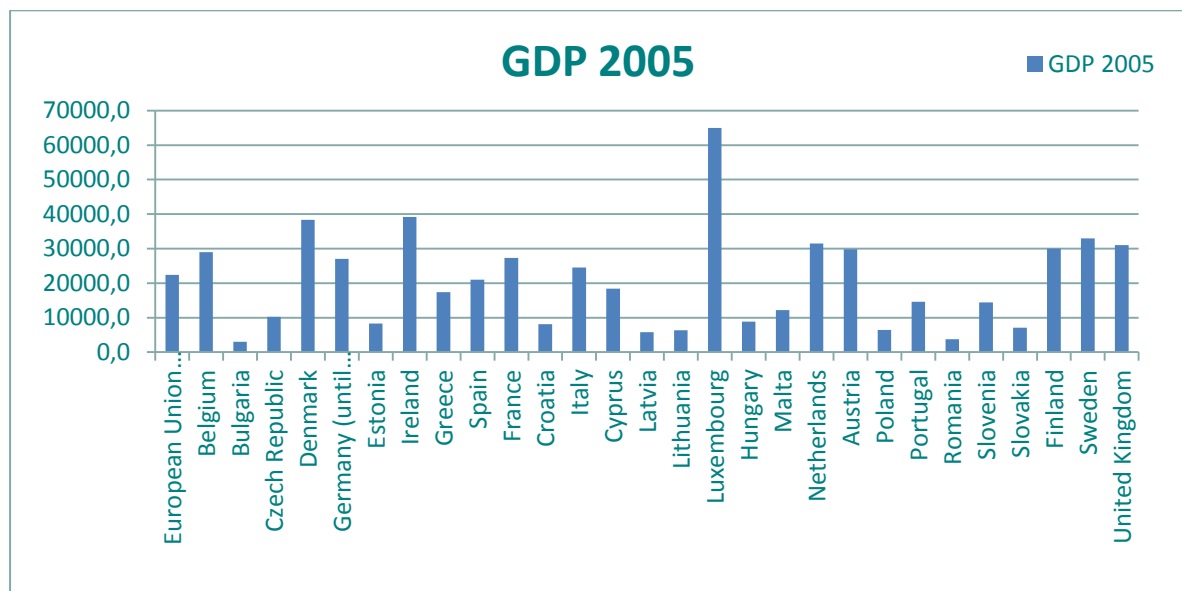
4 Περιφερειακές ανισότητες

Παρακάτω παρουσιάζονται τα εισοδήματα των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τη βοήθεια των διαγραμμάτων του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) τους. Τα διαγράμματα αφορούν συγκεκριμένες χρονιές της περιόδου 2000-2013.

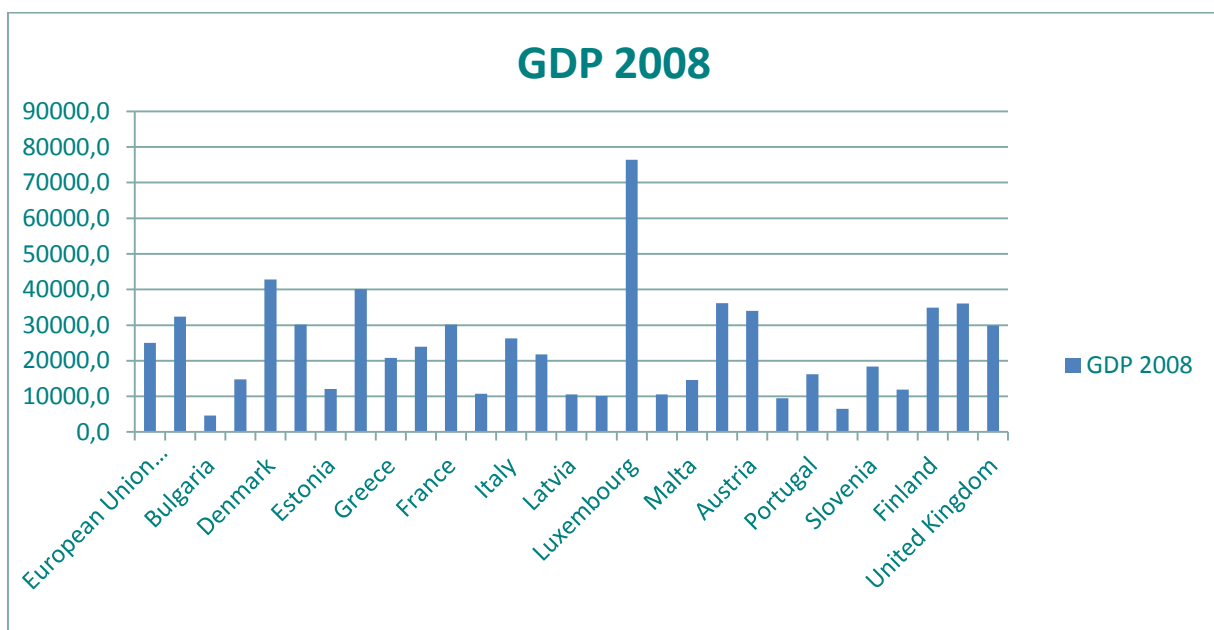
ΑΕΠ Κρατών-Μελών το 2000

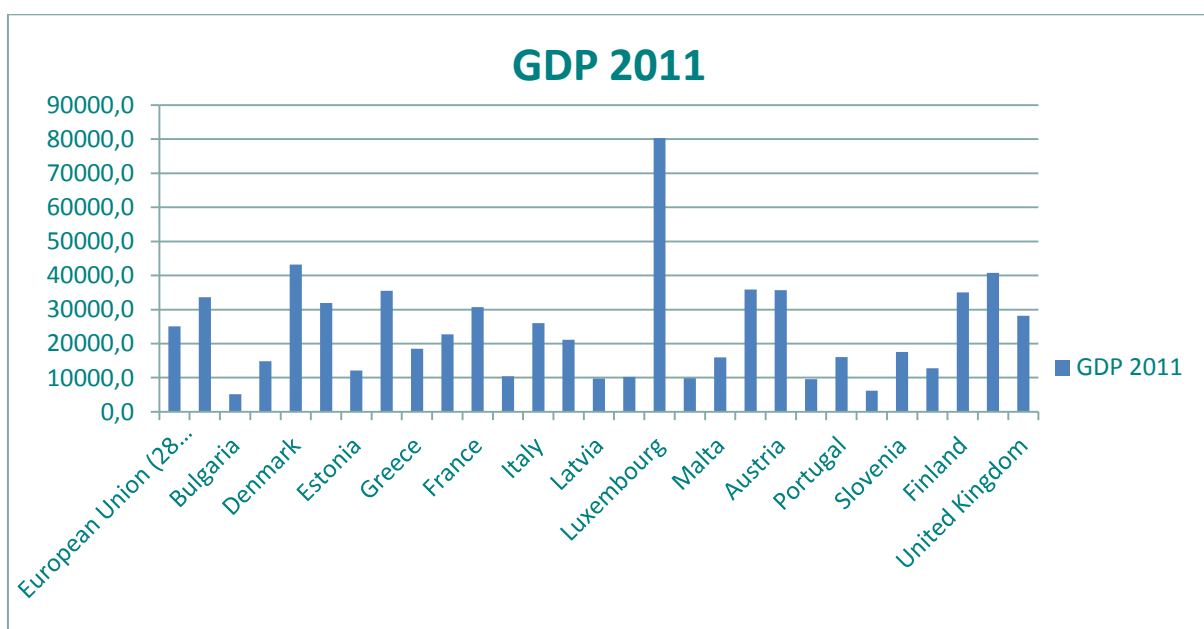
ΑΕΠ Κρατών-Μελών το 2005

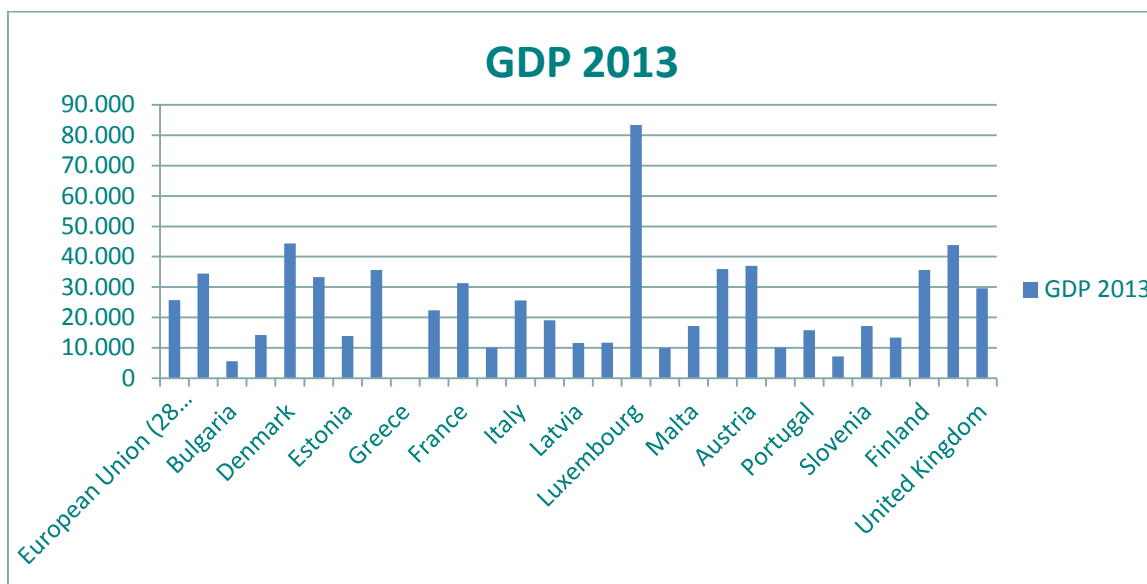
ΑΕΠ Κρατών-Μελών το 2008

ΑΕΠ Κρατών-Μελών το 2011

ΑΕΠ Κρατών-Μελών το 2013

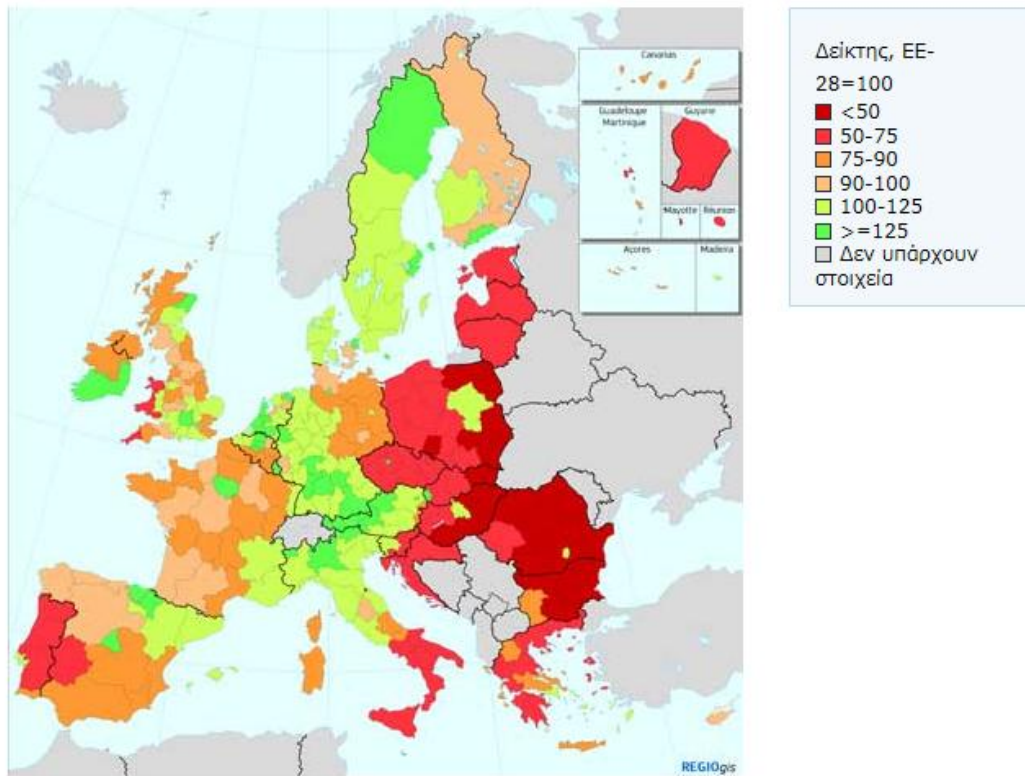
Όπως διαπιστώνεται από τα παραπάνω διαγράμματα, οι διαφορές, όσον αφορά το ΑΕΠ, των κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ιδιαίτερα μεγάλες, καθώς ορισμένες χώρες παρουσιάζουν με διαφορά από τις υπόλοιπες υψηλά εισοδήματα (εμφανέστερο παράδειγμα το Λουξεμβούργο, το οποίο παρουσιάζει το υψηλότερο ΑΕΠ και στις πέντε χρονιές). Αυτό μάλιστα συνεχίζεται στα χρόνια και παρά τις όποιες πολιτικές συνοχής που εφαρμόζει η Ένωση, οι ανισότητες αποδεικνύονται σοβαρό και επίμονο πρόβλημα.⁴⁴

Παρακάτω παρατίθεται μία φωτογραφία του χάρτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης που δείχνει το κατά κεφαλήν ΑΕΠ των κρατών – μελών για το 2010. Οι χώρες εμφανίζονται με το χρώμα που αντιστοιχεί στο επίπεδο του ΑΕΠ τους όπως αυτό έχει ταξινομηθεί (βλ. εικόνα). Όπως γίνεται φανερό και από την παρακάτω εικόνα, οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης όχι μόνο δεν εμφανίζουν ίδιο επίπεδο εισοδήματος και ανάπτυξης, αλλά έχουν χωριστεί στα δύο και ακολουθούν διαφορετικές πορείες.

⁴⁴ Βλ. Ροβολής (2003, σελ. 2-7)

Οι κεντρική και βόρεια Ευρώπη παρουσιάζει υψηλά επίπεδα ΑΕΠ ενώ οι χώρες της ανατολικής και νότιας Ευρώπης εμφανίζουν τα χαμηλότερα εισοδήματα στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Περιφερειακές ανισότητες στην ΕΕ των 28
Κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ), 2010

5 Ανισότητες στο εσωτερικό των κρατών-μελών

Κύριο μέλημα της περιφερειακής πολιτικής είναι η αντιμετώπιση των ανισοτήτων που παρατηρούνται στο εσωτερικό των χωρών. Οι ανισότητες μεταξύ των περιοχών των χωρών, όσον αφορά το εισόδημα, τις ευκαιρίες για εκπαίδευση, τη δυνατότητα παροχών υγείας, κ.α. αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που έχουν να αντιμετωπίσουν οι εθνικές κυβερνήσεις αλλά και η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω της περιφερειακής πολιτικής.

Στην παρούσα εργασία ασχολούμαστε με τις οικονομικές ανισότητες που εμφανίζουν οι χώρες. Παρακάτω παρουσιάζονται τα αποτελέσματα όσον αφορά τις ανισότητες αυτές στο εσωτερικό των κρατών- μελών της ΕΕ με βάση το ΑΕΠ.

5.1 Συμπεράσματα με βάση τον υπολογισμό του CV (GDP)

Για την έκβαση συμπερασμάτων όσον αφορά τις ανισότητες και την πορεία τους κατά την περίοδο 2000-2011 στο εσωτερικό των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπολογίστηκε ο CV⁴⁵ (συντελεστής μεταβλητότητας) με βάση το ΑΕΠ⁴⁶. Πραγματοποιήθηκαν δύο υπολογισμοί του CV⁴⁷ και παρακάτω παρουσιάζονται τα αποτελέσματα για τις διαφορές του ΑΕΠ για τα NUTS II αλλά και για τα NUTS III των κρατών μελών.

Σε όλες τις χώρες ο CV για τα NUTS III έδειξε μία -λίγο ή πολύ-διαφορετική εικόνα για τα επίπεδα των ανισοτήτων. Στην πλειοψηφία των χωρών, οι ανισότητες μεταξύ των NUTS III εμφανίζονται πιο έντονες σε σχέση με τις ανισότητες που παρατηρούνται μεταξύ των NUTS II και τα ποσοστά των ανισοτήτων υψηλότερα. Υπάρχουν βέβαια και χώρες που παρουσιάζουν το ακριβώς αντίθετο, με τις διαφορές

⁴⁵ Ο Συντελεστής Μεταβλητότητας αποτελεί μέτρο διασποράς και δίνει πληροφορίες για την απόκλιση που παρουσιάζει κατά μέσο όρο μία περιοχή από την ισοκατανομή του μεγέθους που μελετάται (στη συγκεκριμένη περίπτωση, του ΑΕΠ). Για περισσότερα βλ. Παπαδασκαλόπουλος (2000, σελ. 78-79) και <http://www.investopedia.com/terms/c/coefficientofvariation.asp>

⁴⁶ Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)/ Gross Domestic Product (GDP) είναι το σύνολο όλων των προϊόντων και αγαθών που παράγει μια οικονομία, εκφρασμένο σε χρηματικές μονάδες. Με άλλα λόγια είναι η συνολική αξία όλων των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται από μια χώρα κατά τη διάρκεια μιας περιόδου ακόμα και αν μέρος αυτού παρήχθη από παραγωγικές μονάδες που ανήκουν σε κατοίκους του εξωτερικού. Για περισσότερα βλ. http://en.wikipedia.org/wiki/Gross_domestic_product και <http://data.oecd.org/gdp/gross-domestic-product-gdp.htm>

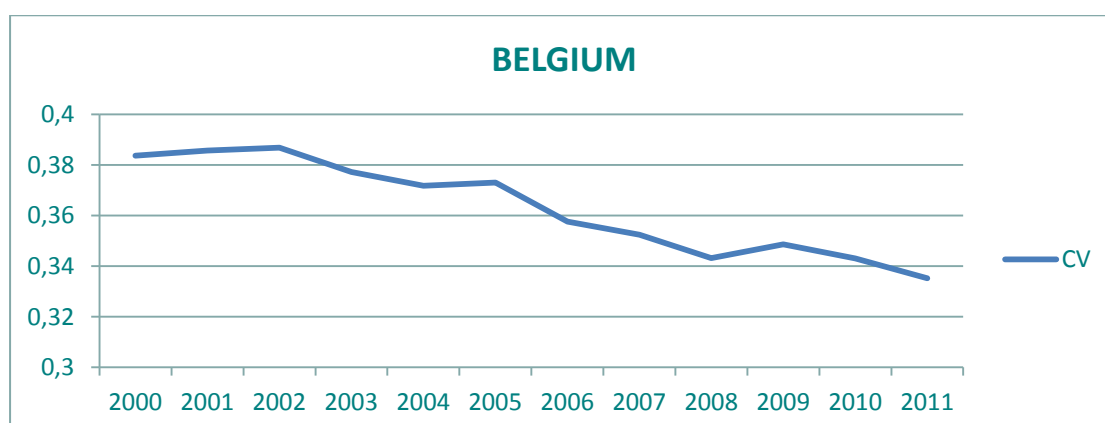
⁴⁷ Ο τύπος που δίνει τον συντελεστή μεταβλητότητας είναι ο ακόλουθος: $CV = \frac{S}{\bar{x}}$, όπου s η τυπική απόκλιση και $\bar{x}$ ο μέσος όρος.

μεταξύ των NUTS III τους να είναι μικρότερες και τα ποσοστά χαμηλότερα. Ωστόσο και στις δύο περιπτώσεις, η πορεία των ανισοτήτων στο χρόνο είναι η ίδια.

5.1.1 Ανάλυση ανισοτήτων στα NUTS II

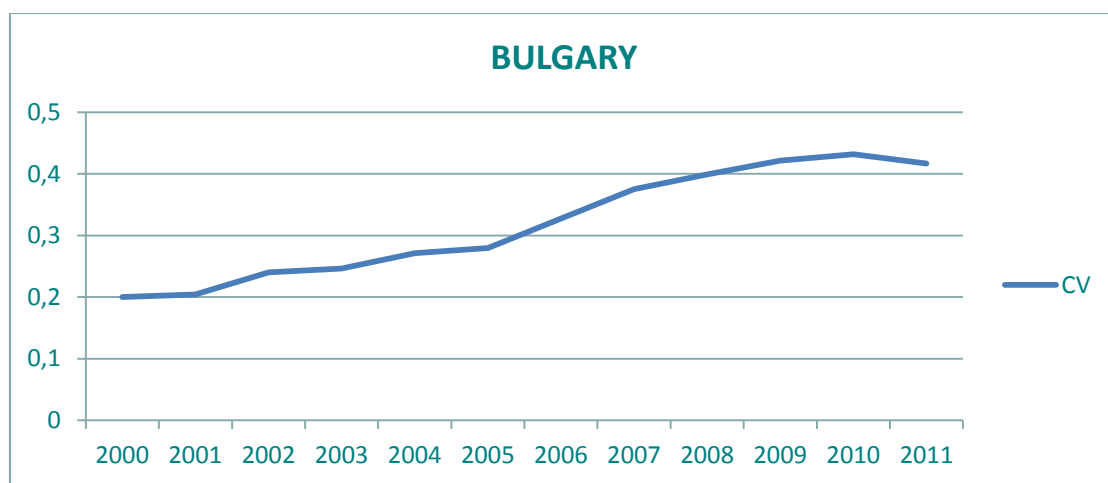
5.1.1.1 *ΒΕΛΓΙΟ*

Το Βέλγιο είναι μία χώρα που αν και παρουσιάζει αξιόλογα ποσοστά ανισοτήτων, κατάφερε τα τελευταία χρόνια να τα μειώσει. Όπως βλέπουμε και από τα στοιχεία, το 2000 το ποσοστό ανισοκατανομής στη χώρα ήταν 38,4% και μέσα στα έντεκα επόμενα χρόνια μειώθηκε κατά 4,9 ποσοστιαίες μονάδες φτάνοντας (με κάποιες ενδιάμεσες αμελητέες αυξήσεις) στο 33,5% το 2011.

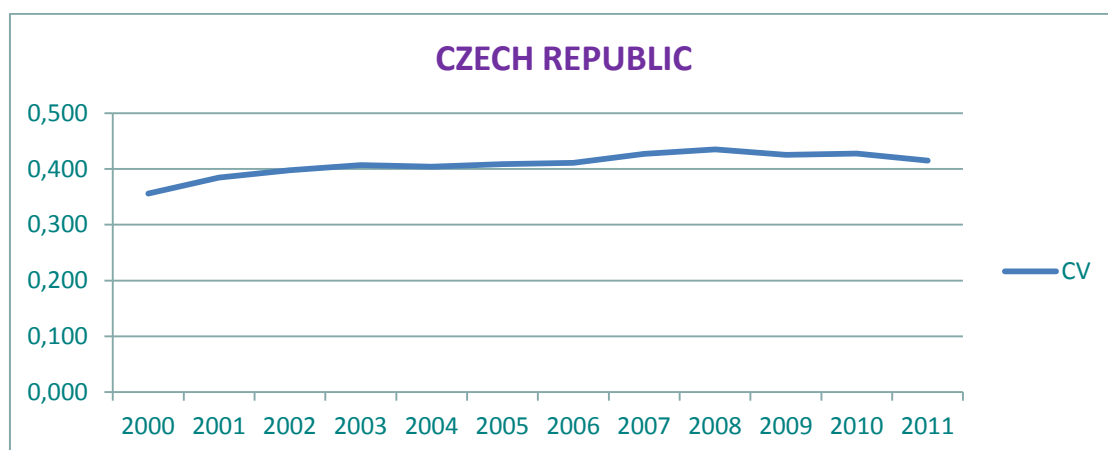
5.1.1.2 *ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ*

Αυτό που διαπιστώνει κανείς από τα αποτελέσματα για τη Βουλγαρία είναι πως τα τελευταία χρόνια οι ανισότητες της αυξάνονται συνεχώς. Από το 2000 μέχρι το 2008 παρατηρείται μια σταθερή αύξηση του ποσοστού ενώ από την επόμενη χρονιά (λίγο πριν την ένταξη της χώρας στην Ένωση) και κατά την εκδήλωση της παγκόσμιας κρίσης, η αύξηση αυτή είναι εντονότερη και το ποσοστό φτάνει το 2010 στο 43,2%. Από το 2010 στο 2011 πραγματοποιήθηκε μία μείωση των ανισοτήτων (41,7%).

5.1.1.3 ΤΣΕΧΙΑ

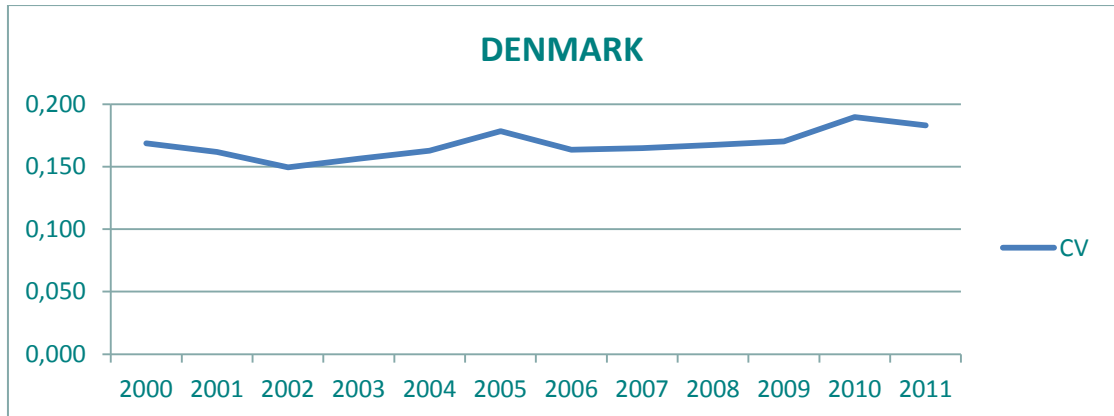
Σύμφωνα με τον συντελεστή μεταβλητότητας που υπολογίστηκε για τα NUTS II της Τσέχικης Δημοκρατίας, οι ανισότητες στη συγκεκριμένη χώρα αυξάνονται τα τελευταία χρόνια. Κατά την περίοδο 2000-2011, για την οποία και υπολογίστηκε ο CV, οι ανισότητες παρουσιάζουν αυξητική τάση (με κάποιες μικρές διακυμάνσεις). Όπως βλέπουμε και από τον πίνακα, το 2000 η απόκλιση από την ισοκατανομή ήταν στο 35,6% και το 2011 αυξήθηκε στο 41,5%.

5.1.1.4 ΔΑΝΙΑ

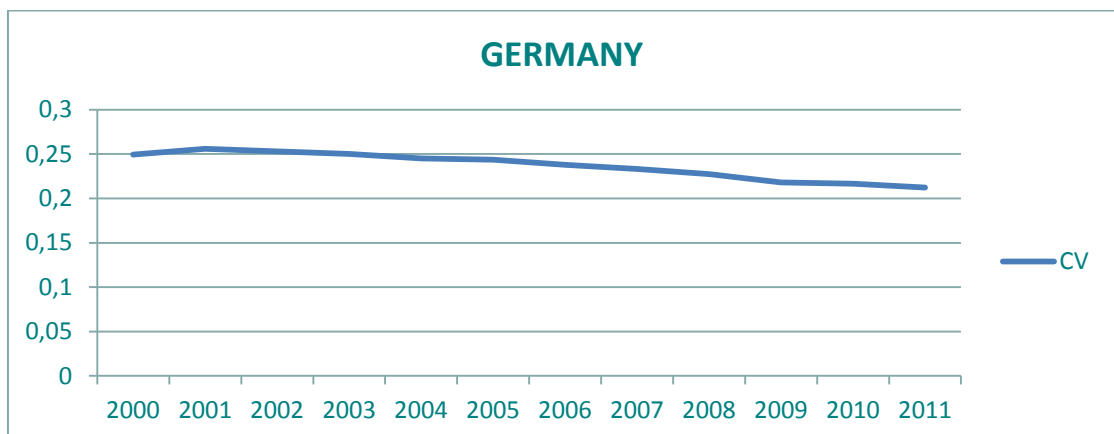
Οι ανισότητες, με βάση το CV είναι σαφώς μικρότερες στη Δανία αλλά παρουσιάζουν επίσης αύξηση. Ενώ κατά την περίοδο 2000-2002 φαίνεται να

παρουσιάζουν πτώση, στα επόμενα χρόνια η ανισοκατανομή μεταξύ των περιφερειών της Δανίας παρουσιάζει αυξητική τάση (15% το 2002 και 18,3% το 2011).

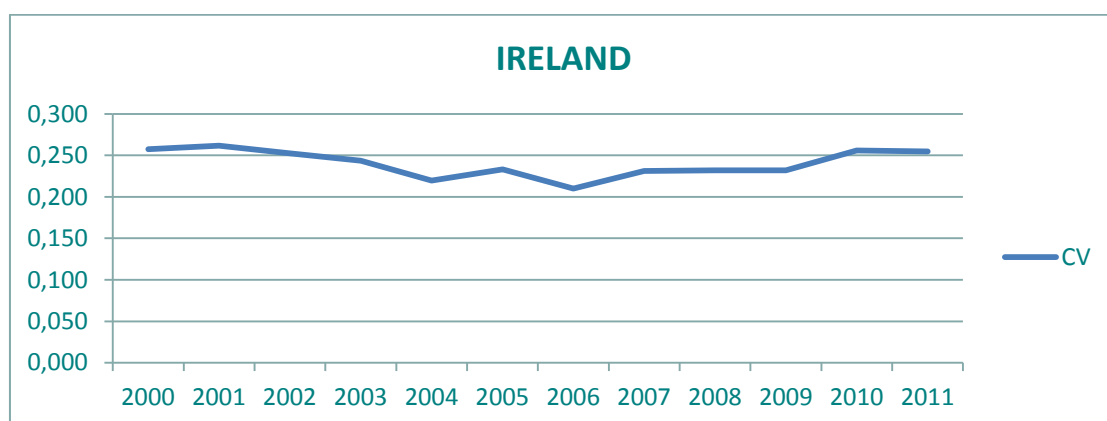
5.1.1.5 ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Η πορεία των ανισοτήτων στη Γερμανία κατά την εξεταζόμενη περίοδο είναι φθίνουσα και μάλλον αντικατοπτρίζει την υπεροχή της χώρας και την ανάδειξή της ως μία από τις ισχυρότερες οικονομίες. Οι ανισότητες των περιφερειών της βρίσκονταν το 2000 στο 25% και το 2011 μειώθηκαν στο 21,2%.

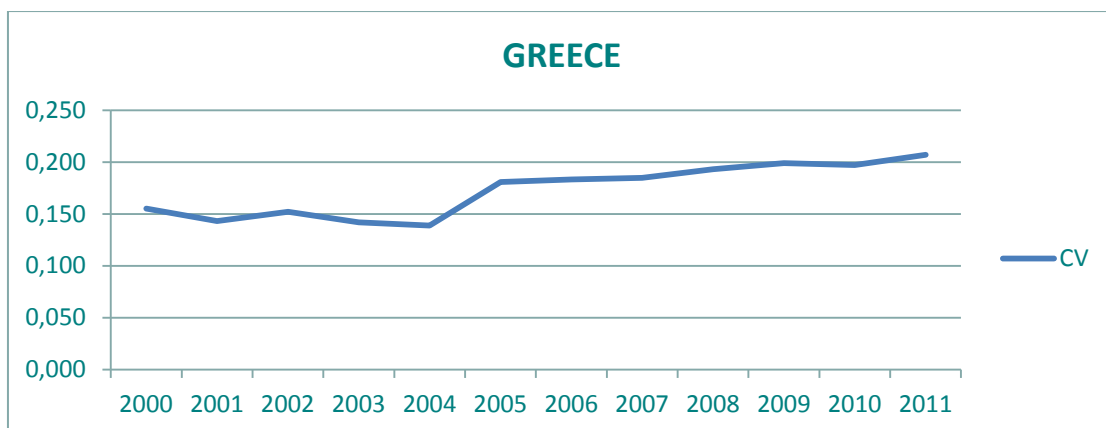
5.1.1.6 ΙΡΛΑΝΔΙΑ

Παρατηρώντας την πορεία των ανισοτήτων, με βάση το GDP και το CV στις NUTS II, την περίοδο 2000-2011 αυτό που μπορεί να πει κανείς είναι ότι μάλλον κινούνται στα ίδια επίπεδα. Από έτος σε έτος η τάση αλλάζει (π.χ. 2000-2001: αύξηση CV, 2001-2002: μείωση του CV, 2004-2005: αύξηση του CV, κ.ο.κ.) και καταλήγουμε στο ίδιο περίπου ποσοστό ανισοκατανομής (25,8% το 2000-25,5% το 2011).

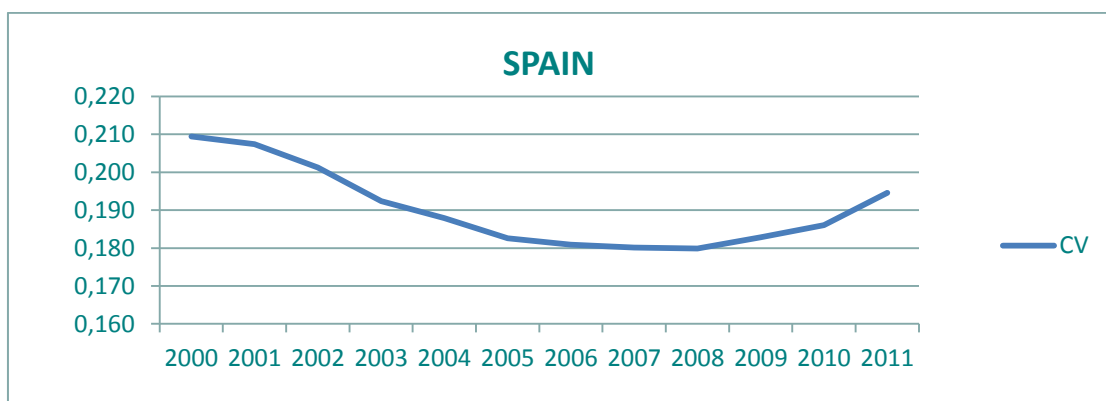
5.1.1.7 ΕΛΛΑΔΑ

Η τάση των ανισοτήτων στην Ελλάδα όπως φαίνεται από τους υπολογισμούς της παρούσας εργασίας είναι αυξητική, καθώς το 2000 η χώρα παρουσιάζει ένα ποσοστό 15,5% και το 2011 το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται στο 20,7%. Τα πρώτα χρόνια της εξεταζόμενης περιόδου (2000-2004) παρατηρούνται κάποιες τάσεις μείωσης των ανισοτήτων, οι οποίες όμως στη συνέχεια και κυρίως στα χρόνια της εμφάνισης της κρίσης αντιστρέφονται.

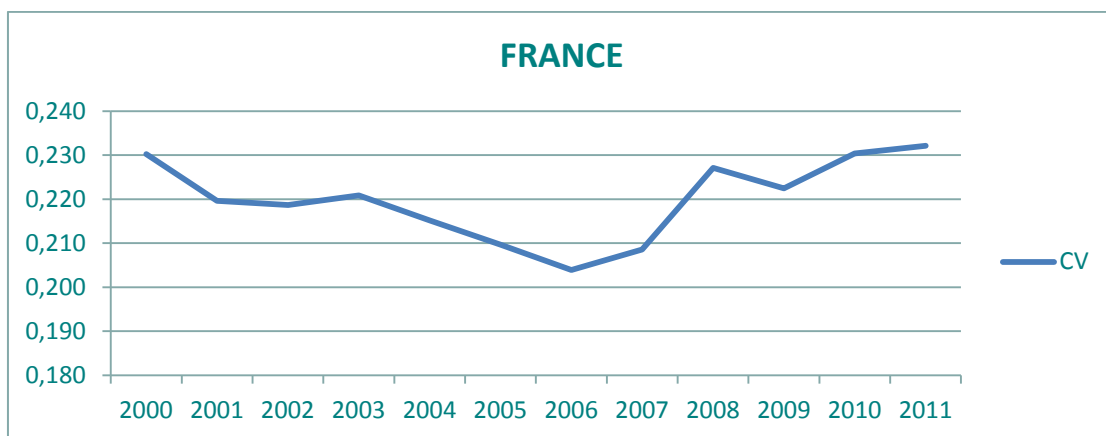
5.1.1.8 ΙΣΠΑΝΙΑ

Από τα στοιχεία της Ισπανίας παρατηρούνται δύο αντίθετες πορείες τις οποίες ακολούθησαν οι ανισότητες. Κατά την περίοδο 2000-2008 οι ανισότητες στη χώρα έχουν φθίνουσα τάση και το ποσοστό από 20,9% το 2000 φτάνει στο 18% το 2008. Από το 2008 και μετά όμως, και με την εμφάνιση της παγκόσμιας κρίσης που έχει πλήξει ιδιαίτερα την Ισπανία, οι ανισότητες αρχίζουν να αυξάνονται (19,5% το 2011).

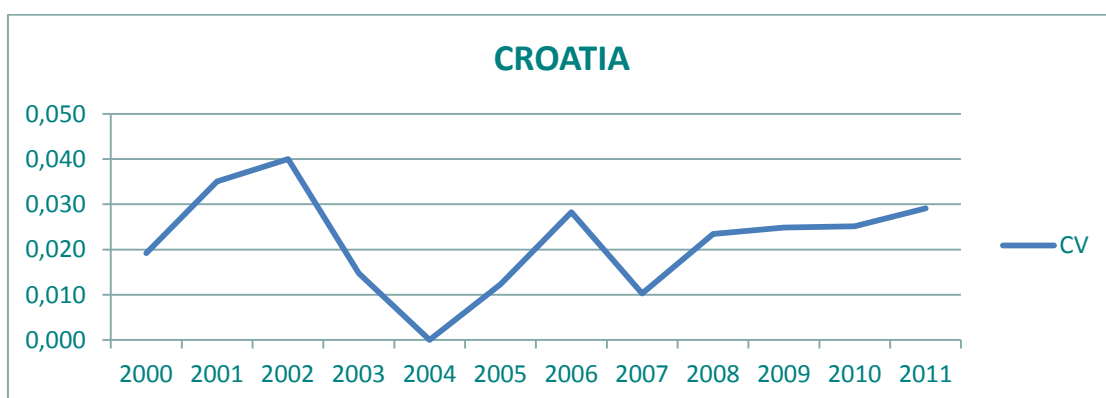
5.1.1.9 ΓΑΛΛΙΑ

Μία σταθερή, όσον αφορά το επίπεδο ανισοτήτων, χώρα είναι η Γαλλία, η οποία παρουσιάζει σχεδόν ίδιο CV το 2000 (23%) και το 2011 (23,2%). Βέβαια και στη συγκεκριμένη χώρα οι ανισότητες φαίνεται να αλλάζουν τάση και γίνονται αύξουσες μετά την εμφάνιση της κρίσης (20,4% το 2006 και 23,2% το 2011).

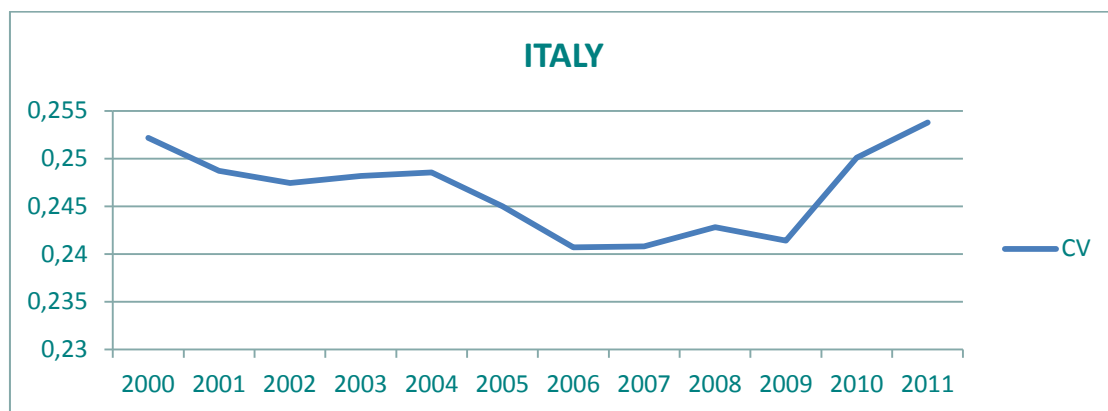
5.1.1.10 ΚΡΟΑΤΙΑ

Η Κροατία είναι μία χώρα με μικρά γενικά ποσοστά ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών της (έχει μόνο δύο περιφέρειες, γεγονός που μάλλον βοηθά). Σύμφωνα με τους υπολογισμούς του CV για τη Κροατία, φαίνεται να παρουσιάζει κάποιες ανισότητες οι οποίες αυξάνονται κατά την περίοδο 2000-2002 (1,9%-4%), μειώνονται κατά την περίοδο 2002-2004 (μηδενικές ανισότητες) και τέλος, από το 2005 και μετά παρουσιάζουν αύξουσα τάση (κυρίως την περίοδο 2008-2011) και φτάνουν στο 2,9%.

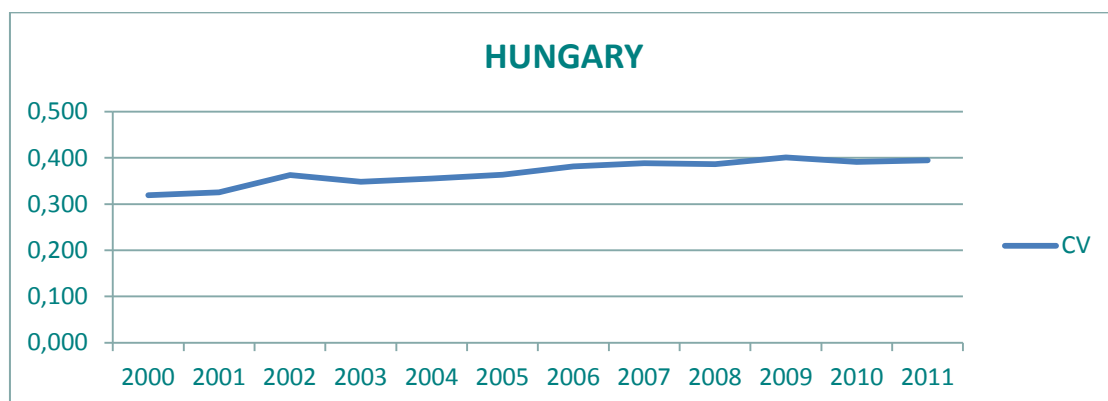
5.1.1.11 ΙΤΑΛΙΑ

Το ποσοστό ανισοκατανομής στην Ιταλία κινείται τα τελευταία χρόνια κοντά στο 24,5%. Κατά την περίοδο 2000-2007 παρατηρείται φθίνουσα τάση και οι ανισότητες το 2007 βρίσκονται στο 24,1% (από 25,2% το 2000). Όταν όμως εκδηλώθηκε η παγκόσμια κρίση, οι ανισότητες άρχισαν να αυξάνονται και το 2011 έφτασαν το 25,4%.

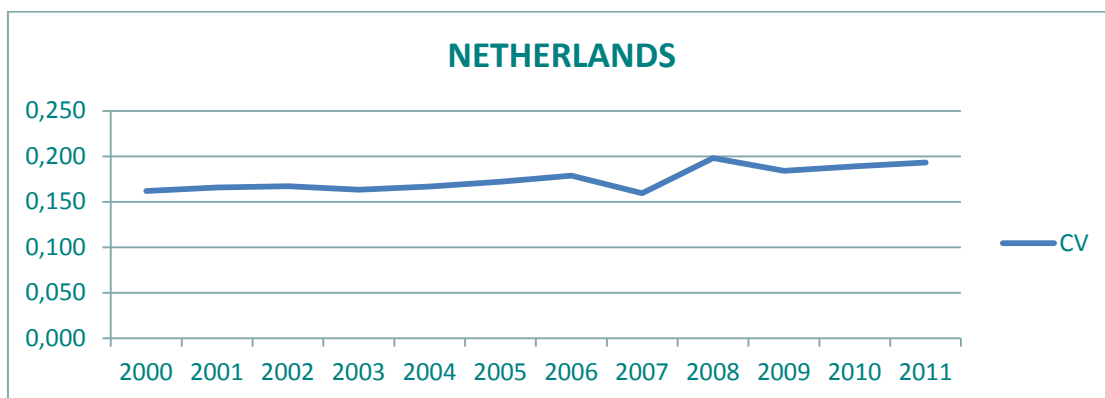
5.1.1.12 ΟΥΓΓΑΡΙΑ

Οι ανισότητες στην Ουγγαρία σύμφωνα με τον CV παρουσιάζουν μέχρι το 2006 διάφορες διακυμάνσεις (31,9% το 2000, 36,3% το 2002, 34,9% το 2003). Από το 2006 και μετά, όμως η πορεία τους είναι ξεκάθαρη και μέχρι το 2011 παρουσιάζουν τα υψηλότερα ποσοστά τους (με αποκορύφωμα το 2009 που φτάνουν στο 40,1%)

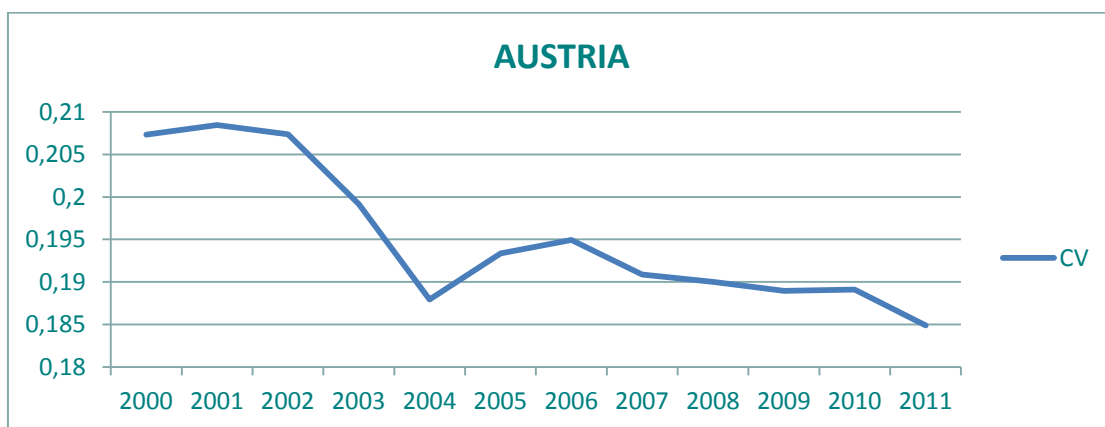
5.1.1.13 ΟΛΛΑΝΔΙΑ

Η Ολλανδία παρουσιάζει σχετικά μικρά ποσοστά ανισοτήτων τα οποία διατήρησε με μικρές αυξομειώσεις κατά την περίοδο 2000-2007 γύρω στο 17%. Το 2008 παρατηρείται αύξηση 3,8 ποσοστιαίων μονάδων από την προηγούμενη χρονιά και παρά το γεγονός ότι το ποσοστό μειώθηκε λίγο το 2009, οι ανισότητες το 2011 έφτασαν στο 19,3%.

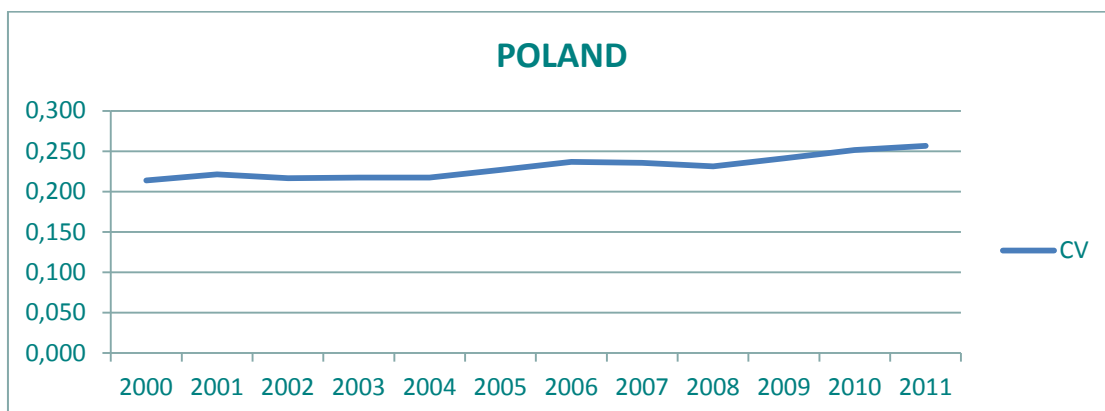
5.1.1.14 ΑΥΣΤΡΙΑ

Η Αυστρία είναι μία από τις χώρες που εμφανίζουν φθίνουσα πορεία όσον αφορά τις ανισότητες στο εσωτερικό τους με βάση το GDP. Κατά το διάστημα 2000-2011 οι ανισότητες στη χώρα μειώθηκαν από 20,7% το 2000 σε 18,5% το 2011. Αν και από το 2004 μέχρι το 2006 παρατηρείται μία αύξηση, τα επόμενα χρόνια οι ανισότητες άρχισαν και πάλι να μειώνονται.

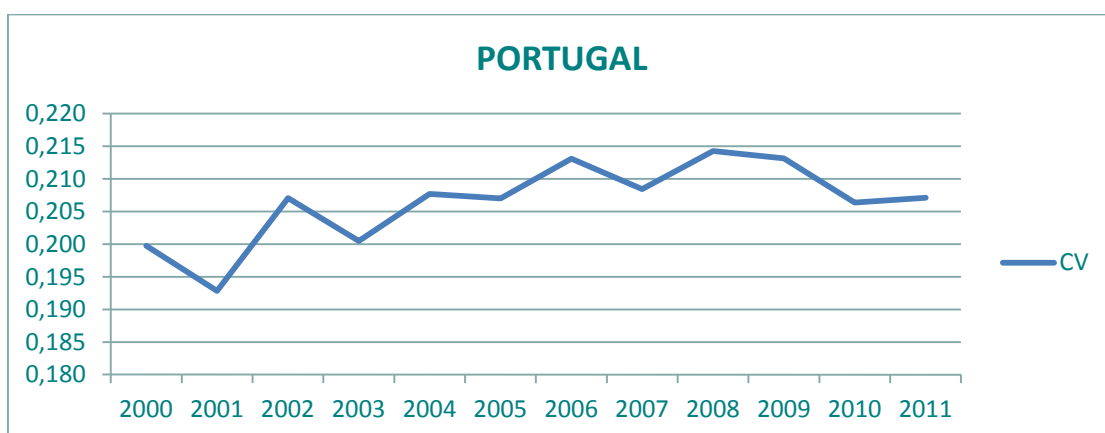
5.1.1.15 ΠΟΛΩΝΙΑ

Τα πρώτα χρόνια της εξεταζόμενης περιόδου οι ανισότητες στην Πολωνία κινήθηκαν στα ίδια σχεδόν ποσοστά. Κατά την περίοδο 2000-2008 το ποσοστό των ανισοτήτων υπολογίζεται κατά μέσο όρο στο 22%. Το 2009 το ποσοστό αυξάνεται στο 24,1% και συνεχίζει την αύξουσα τάση φτάνοντας στο 25,7% το 2011.

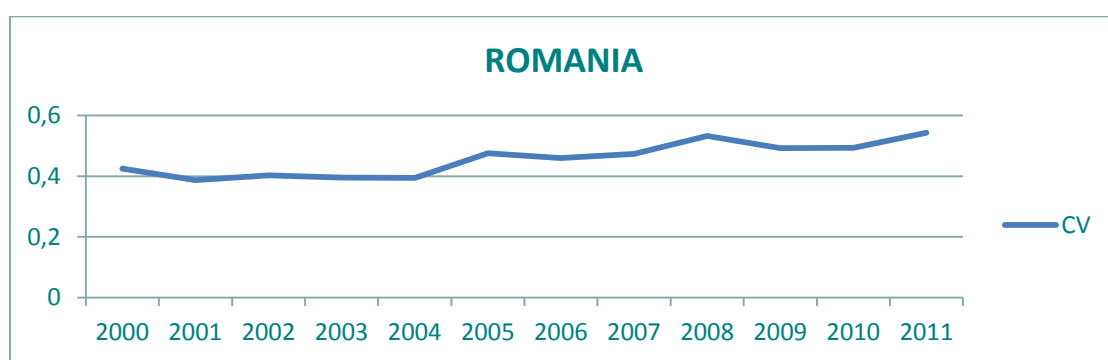
5.1.1.16 ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Όπως βλέπουμε από τα στοιχεία για την Πορτογαλία οι ανισότητες παρουσιάζουν μικρές αυξομειώσεις στα έντεκα αυτά χρόνια και βρίσκονται κοντά στο 20%. Το μεγαλύτερο ποσοστό παρατηρείται το 2008 όπου οι ανισότητες βρίσκονται στο 21,4%.

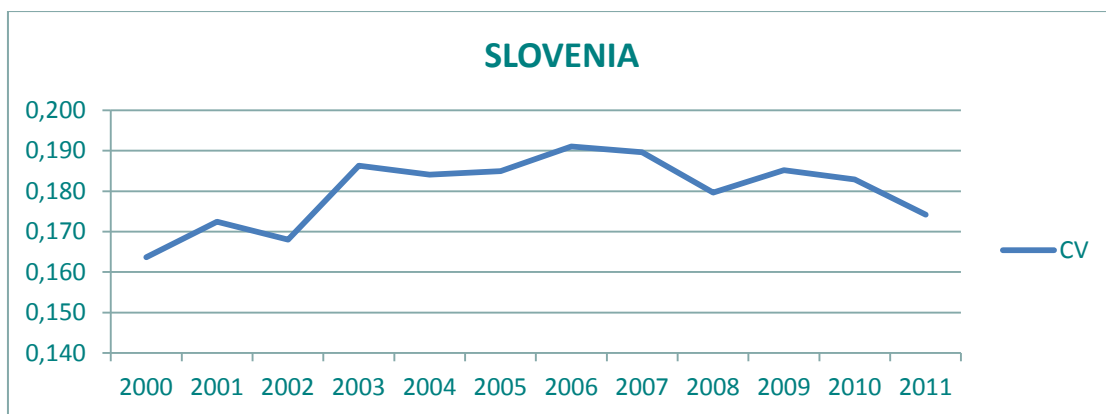
5.1.1.17 ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Τα ποσοστά ανισοκατανομής της Ρουμανίας είναι από τα υψηλότερα μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κατά τη διάρκεια των ετών που εξετάζουμε οι ανισότητες στο εσωτερικό της χώρας παρέμειναν σε υψηλά επίπεδα και συνέχισαν την αύξουσα πορεία τους. Παρά τις τάσεις μείωσης τους κάποιες χρονιές (2001, 2003-2004, 2006), αυξήθηκαν κυρίως από την ένταξη της χώρας στην ΕΕ (2007) και κατά την εκδήλωση της παγκόσμιας κρίσης. Το 2011 οι ανισότητες στη χώρα εμφάνισαν ποσοστό 54,3%.

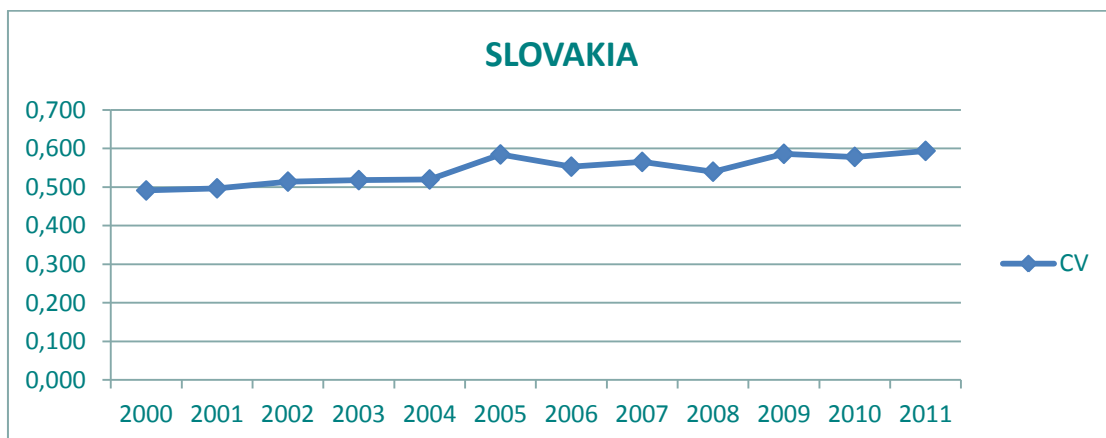
5.1.1.18 ΣΛΟΒΕΝΙΑ

Η Σλοβενία είναι ακόμη μία χώρα με μικρά ποσοστά ανισότητας, τα οποία δεν παρουσιάζουν σημαντικές διακυμάνσεις μέσα στα χρόνια. Κατά την περίοδο 2000-2011 οι ανισότητες της χώρας κινήθηκαν γύρω στο 18% με διάφορες αυξομειώσεις από χρόνο σε χρόνο. Τα μεγαλύτερα ποσοστά παρατηρούνται το 2006 και το 2007 με τις ανισότητες να ανέρχονται στο 19,1% και 19% αντίστοιχα. Τέλος, κατά τη τριετία 2009-2011 παρατηρείται μείωση των ανισοτήτων από 18,5% σε 17,4%.

5.1.1.19 ΣΛΟΒΑΚΙΑ

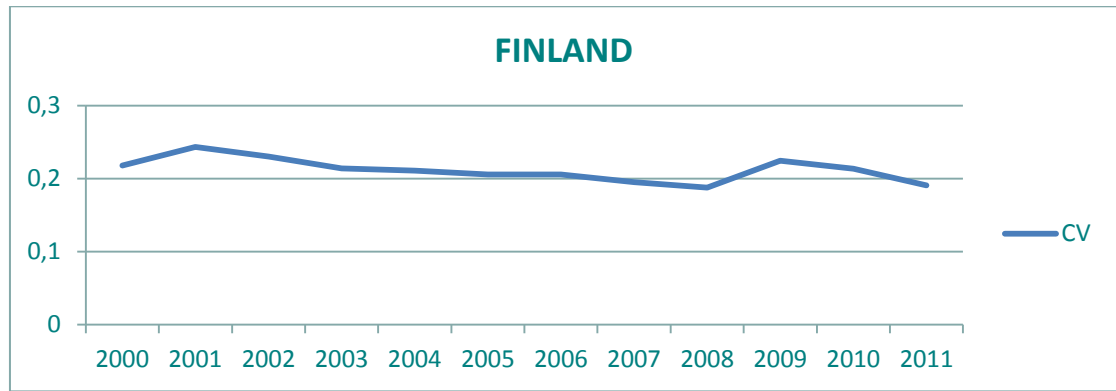
Η Σλοβακία αποτελεί μία από τις χώρες της ΕΕ με τις μεγαλύτερες ανισότητες στο εσωτερικό της. Τα ποσοστά της χώρας τα τελευταία χρόνια είναι ιδιαίτερα υψηλά με τάσεις περαιτέρω αύξησης. Σύμφωνα με τον CV οι ανισότητες στη Σλοβακία ξεκινούν από το 49,1% το 2000 και φτάνουν στο 59,4% το 2011. Ένα από τα μεγαλύτερα ποσοστά εμφανίζεται το 2005 (ένα χρόνο μετά την ένταξη της χώρας στην Ένωση). Από το 2006 μέχρι και το 2008 οι ανισότητες μειώνονται αλλά από την εμφάνιση της κρίσης και μετά αρχίζουν και πάλι να αυξάνουν.

5.1.1.20 ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ

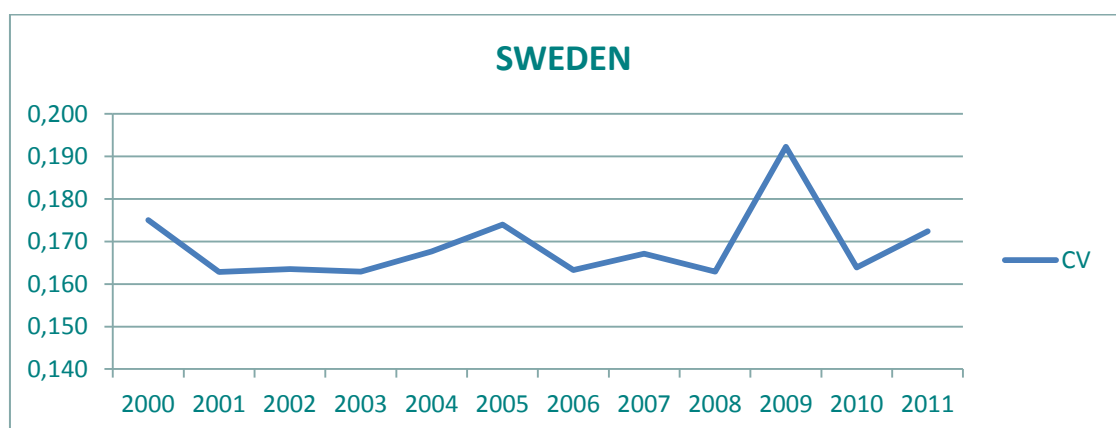
Η Φινλανδία, άλλη μία σκανδιναβική χώρα, παρουσιάζει σχετικά μικρές ανισότητες στο εσωτερικό της. Παρατηρώντας το συντελεστή μεταβλητότητας βλέπουμε πως, με εξαίρεση την αύξηση του ποσοστού το 2001, η περίοδος 2000-2008 ήταν μία περίοδος στην οποία οι ανισότητες μειώνονταν. Τα χρόνια έντονης

εκδήλωσης της παγκόσμιας κρίσης οι ανισότητες εμφάνισαν μία αύξηση (22,4% το 2009) αλλά και πάλι άρχισαν να μειώνονται, φτάνοντας το 2011 στο 19,1% (ποσοστό μικρότερο σε σχέση με το 2000 κατά 2,7 ποσοστιαίες μονάδες).

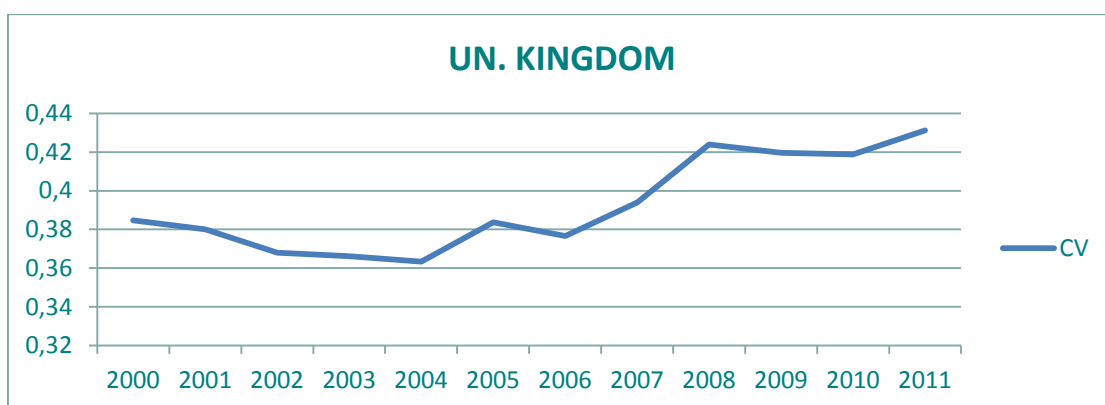
5.1.1.21 ΣΟΥΗΔΙΑ

Παρατηρώντας τα στοιχεία για τη Σουηδία βλέπουμε πως δεν παρουσιάζει ιδιαίτερα έντονες ανισότητες αφού τα ποσοστά της κινούνται κατά μέσο όρο κοντά στο 17%. Η μεγαλύτερη απόκλιση παρατηρείται το 2009 όπου το ποσοστό έφτασε στο 19,2%. Το 2011 όμως, το ποσοστό επανήλθε στο 17% (συγκεκριμένα 17,2%).

5.1.1.22 ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

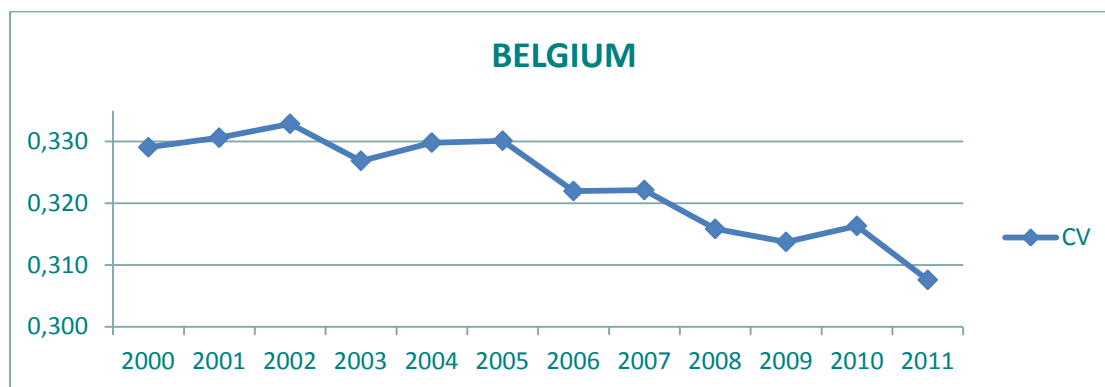
Το Ηνωμένο Βασίλειο αν και διαθέτει μία από τις ισχυρότερες οικονομίες στο κόσμο, παρουσιάζει έντονες ανισότητες στο εσωτερικό του. Παρατηρώντας τα στοιχεία για το GDP και στη συνέχεια τον υπολογισμό του συντελεστή μεταβλητότητας, βλέπουμε πως οι ανισότητες παραμένουν πάντα υψηλές και εμφανίζουν δύο τάσεις μέσα στα έντεκα χρόνια που εξετάζουμε. Μέχρι και το 2006 οι ανισότητες φαίνεται να μειώνονται (έστω και ελάχιστα), ενώ από το 2007 και μετά η τάση αντιστρέφεται και οι ανισότητες αυξάνονται (κρίση), με το ποσοστό να φτάνει το 2011 το 43,1%.

5.1.2 Ανάλυση ανισοτήτων στα NUTS III

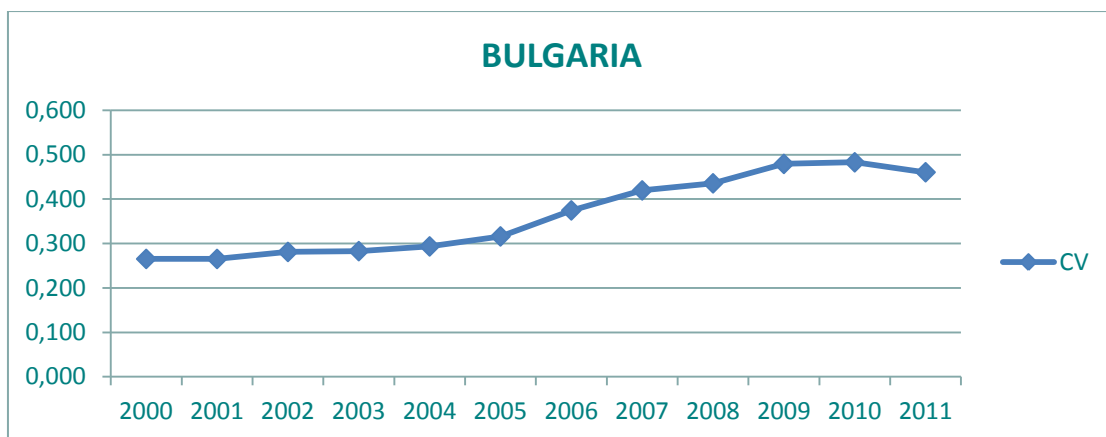
5.1.2.1 ΒΕΛΓΙΟ

Η εικόνα για τις ανισότητες στο εσωτερικό του Βελγίου από τον υπολογισμό του CV για τα NUTS III (με βάση το GDP) είναι πάνω κάτω η ίδια με αυτή για τα NUTS II. Το Βέλγιο παρουσιάζει και σε αυτή τη μέτρηση αξιολογικά ποσοστά ανισοτήτων, τα οποία μέσα στα χρόνια που εξετάζουμε κατάφερε να μειώσει (32,9% το 2000 και 30,8% το 2011). Η μόνη διαφορά είναι πως στην περίπτωση των NUTS III το φαινόμενο των ανισοτήτων είναι λιγότερο έντονο.

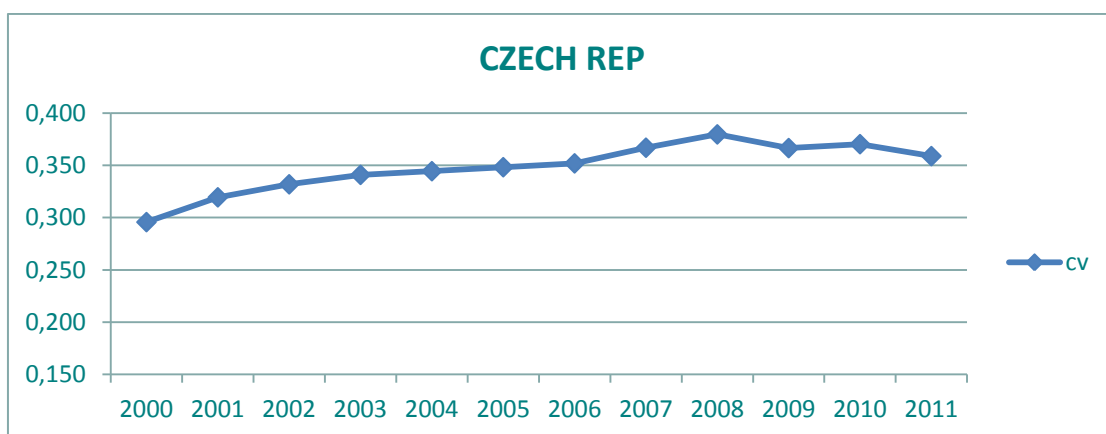
5.1.2.2 ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Το πρόβλημα των ανισοτήτων στη Βουλγαρία γίνεται περισσότερο εμφανές αν κανείς κοιτάξει την πορεία του συντελεστή μεταβλητότητας για τα NUTS III. Οι ανισότητες της χώρας, οι οποίες συνεχώς αυξάνονται, εμφανίζουν το 2000 ποσοστό 26,5%, ένα ποσοστό το οποίο το 2010 φτάνει το 48,3%. Την επόμενη χρονιά παρατηρείται μία μικρή μείωση (46%) που δεν είναι όμως ικανή να βγάλει τη χώρα από την ομάδα των κρατών-μελών με τις μεγαλύτερες ανισότητες.

5.1.2.3 ΤΣΕΧΙΑ

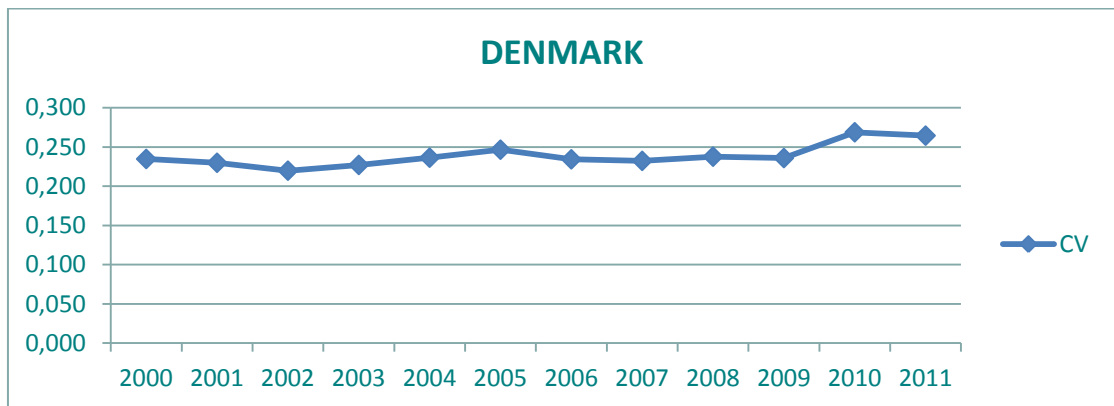
Για τη Τσεχία η εικόνα των ανισοτήτων είναι σχεδόν η ίδια με τη διαφορά ότι στην περίπτωση των NUTS III τα ποσοστά είναι μικρότερα. Μελετώντας τα NUTS III παρατηρούμε πως η χώρα παρουσιάζει αξιόλογα ποσοστά ανισοτήτων, τα οποία αυξάνονται μέχρι το 2008, όπου εμφανίζει το υψηλότερο ποσοστό (38%). Από το 2008 μέχρι και το 2011 το ποσοστό ανισοτήτων εμφανίζει μικρή μείωση.

5.1.2.4 ΔΑΝΙΑ

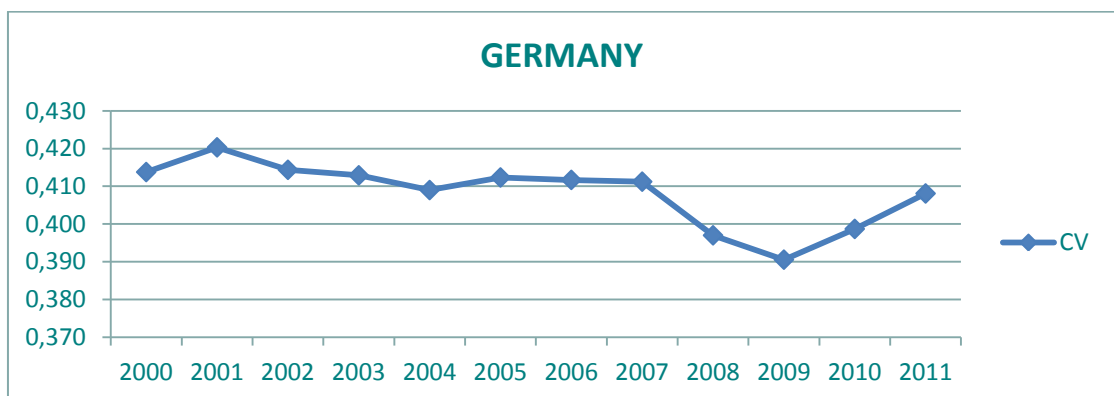
Πιο έντονο παρουσιάζεται το φαινόμενο των ανισοτήτων στη Δανία εξετάζοντας τον CV για τα NUTS III της χώρας. Πέρα από αυτό βλέπουμε και σε αυτή την

περίπτωση το ποσοστό των ανισοτήτων να αυξάνεται τα τελευταία χρόνια, παρουσιάζοντας διάφορες διακυμάνσεις (είτε φθίνουσα τάση είτε αύξουσα) και κλείνει την εξεταζόμενη περίοδο στο 26,4% (ποσοστό μεγαλύτερο από αυτό του 2000).

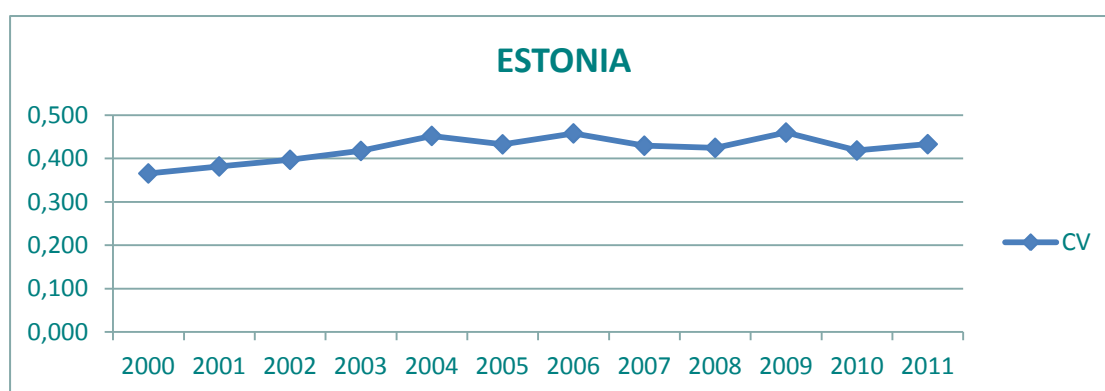
5.1.2.5 ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Εντονότερες εμφανίζονται οι ανισότητες στο εσωτερικό της Γερμανίας όταν εξετάζονται τα NUTS III. Όπως βλέπουμε και από το διάγραμμα τα ποσοστά σε αυτή την περίπτωση είναι ιδιαίτερα υψηλά αποκαλύπτοντας τις μεγάλες ανισότητες μεταξύ των επιμέρους περιοχών. Οι ανισότητες κατά τα διάρκεια των έντεκα αυτών ετών κυμαίνονται στα ίδια –υψηλά– επίπεδα κοντά στο 40% (με απόκλιση μία με δύο ποσοστιαίων μονάδων).

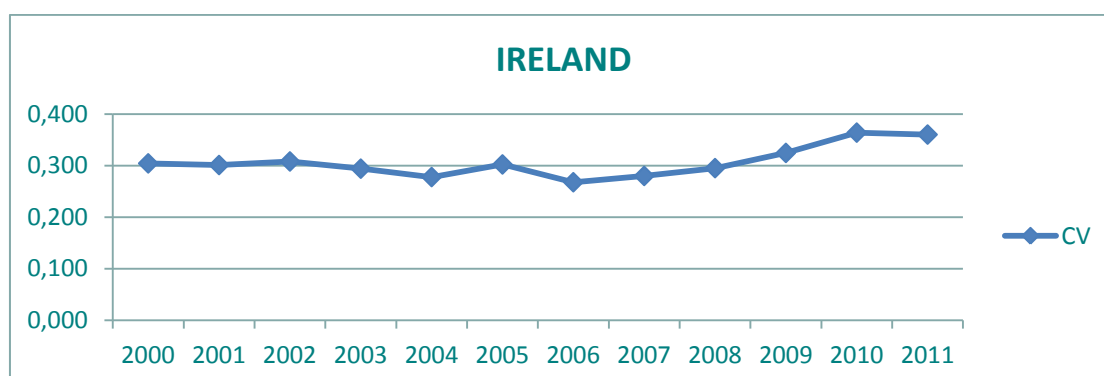
5.1.2.6 ΕΣΘΟΝΙΑ

Τα ποσοστά ανισοτήτων στο εσωτερικό της Εσθονίας είναι αρκετά υψηλά και αυτό οφείλεται στη μεγάλη διαφορά μεταξύ του ΑΕΠ της περιοχής Ρήηα-Eesti (περιλαμβάνει και την πρωτεύουσα της χώρας) και των υπόλοιπων περιοχών. Το ΑΕΠ της συγκεκριμένης περιοχής είναι σχεδόν διπλάσιο σε σχέση με το ΑΕΠ των άλλων περιοχών και αυτό ανεβάζει τις ανισότητες σε ποσοστό που κυμαίνεται περίπου στο 42%. Το υψηλότερο ποσοστό εμφανίζεται το 2009 (46%) ενώ μετά φαίνεται να υπάρχει μία πτωτική τάση των ανισοτήτων.

5.1.2.7 ΙΡΛΑΝΔΙΑ

Η μεγάλη διαφορά στο ΑΕΠ μεταξύ της πρωτεύουσας και μεγαλύτερης πόλης (Δουβλίνο) και στις υπόλοιπες περιοχές ευθύνεται για τα αξιόλογα ποσοστά ανισοτήτων στο εσωτερικό της Ιρλανδίας. Επιπλέον, όπως βλέπουμε και από το διάγραμμα οι ανισότητες αυξάνονται τα τελευταία χρόνια (με εξαίρεση μία περίοδο μικρής μείωσης) και το 2011 εμφανίζουν ποσοστό 36%.

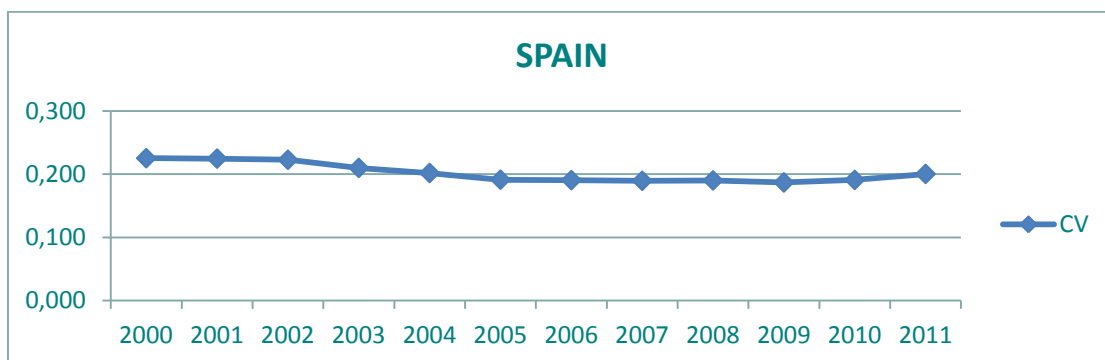
5.1.2.8 ΕΛΛΑΔΑ

Η Ελλάδα αποτελεί μία από τις χώρες που δεν εμφανίζουν από τα υψηλότερα ποσοστά στην Ένωση ωστόσο οι ανισότητες της είναι μόνιμες και τα τελευταία χρόνια αυξάνονται συνεχώς. Το φαινόμενο είναι περισσότερο έντονο όταν εξετάζονται οι νομοί της χώρας (NUTS III). Τα ποσοστά παρουσιάζουν μία μείωση την περίοδο 2001-2004, αυξάνονται μέχρι και το 2007 και μετά από τρεις χρονιές σταθερότητας (24,4%), παρουσιάζουν και πάλι αύξηση (25%).

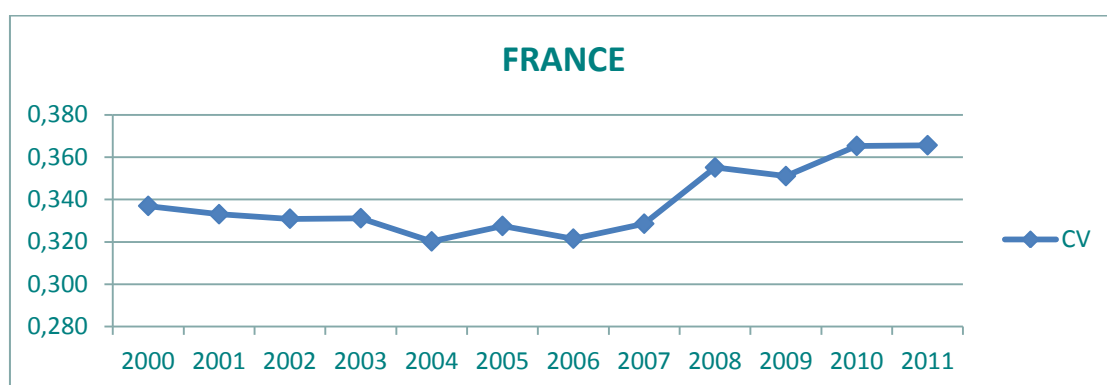
5.1.2.9 ΙΣΠΑΝΙΑ

Ελαφρώς εντονότερο εμφανίζεται το φαινόμενο των ανισοτήτων στο εσωτερικό της Ισπανίας εξετάζοντας τα NUTS III της χώρας. Η Ισπανία παρουσιάζει ποσοστά ανισοτήτων που κυμαίνονται κοντά στο 20%. Τα πρώτα χρόνια της εξεταζόμενης περιόδου παρατηρείται μία μείωση των ανισοτήτων, τα τελευταία όμως χρόνια οι ανισότητες αρχίζουν πάλι να αυξάνονται.

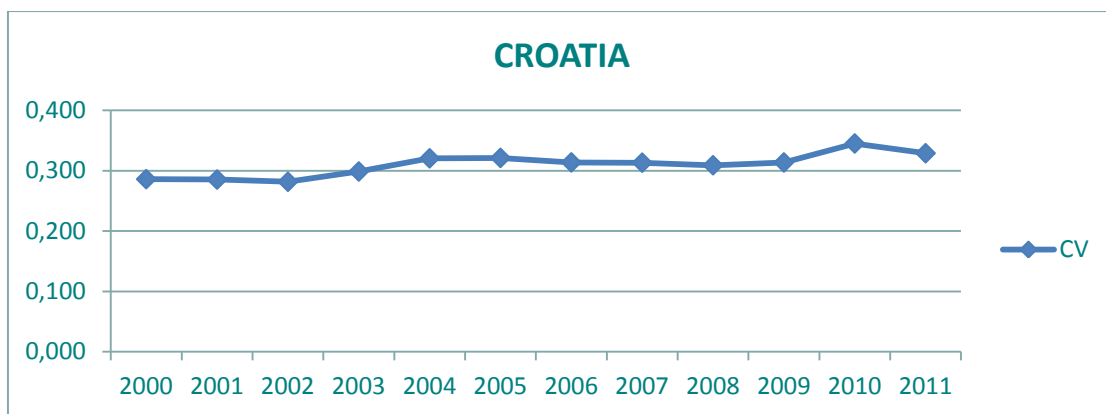
5.1.2.10 ΓΑΛΛΙΑ

Μεγαλύτερες είναι οι ανισότητες μεταξύ των NUTS III της Γαλλίας σε σχέση με αυτές που αποκαλύπτονται από την εξέταση των NUTS II. Η χώρα παρουσιάζει αρκετά υψηλά ποσοστά ανισοτήτων τα οποία μάλιστα παρουσιάζουν αύξουσα τάση κατά την περίοδο 2000-2011. Οι ανισότητες ξεκινούν με ποσοστό 33,7% το 2000 και φτάνουν το 2011 στο 36,6%.

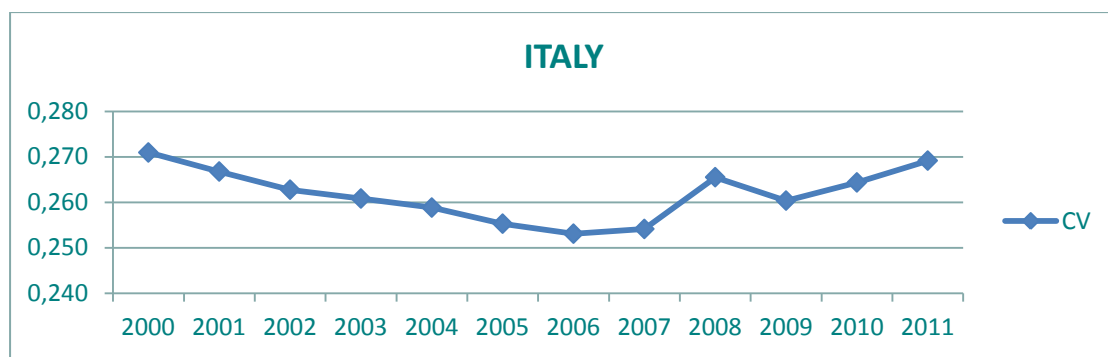
5.1.2.11 ΚΡΟΑΤΙΑ

Από την ανάλυση των NUTS III της Κροατίας μπορεί κανείς να δει την πραγματική εικόνα όσον αφορά τις ανισότητες στο εσωτερικό της χώρας. Η διαφορά μεταξύ της πρωτεύουσας της (Ζάγκρεμπ) και των άλλων περιοχών όσον αφορά το ΑΕΠ διαμορφώνει το ποσοστό ανισοτήτων πάνω από το 28%. Οι ανισότητες αυξάνονται από το 2000 μέχρι και το 2010 (28,6% - 34,5%) ενώ την επόμενη χρονιά παρουσιάζουν μείωση.

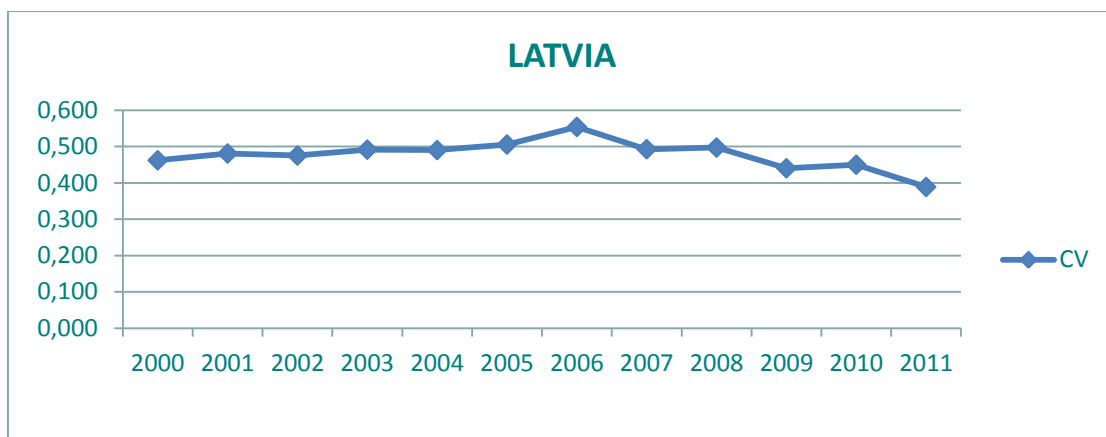
5.1.2.12 ΙΤΑΛΙΑ

Λίγο υψηλότερα εμφανίζονται τα ποσοστά ανισοτήτων της Ιταλίας όταν εξετάζονται τα NUTS III της χώρας. Οι ανισότητες στο εσωτερικό της Ιταλίας κυμαίνονται κοντά στο 26%, ενώ παρατηρούνται δύο τάσεις κατά τη διάρκεια των τελευταίων έντεκα ετών. Από το 2000 (27,1%) μέχρι και το 2006 (25,3%) εμφανίζεται μία πτωτική τάση στις ανισότητες ενώ από το 2007 και μετά οι ανισότητες αρχίζουν να αυξάνονται.

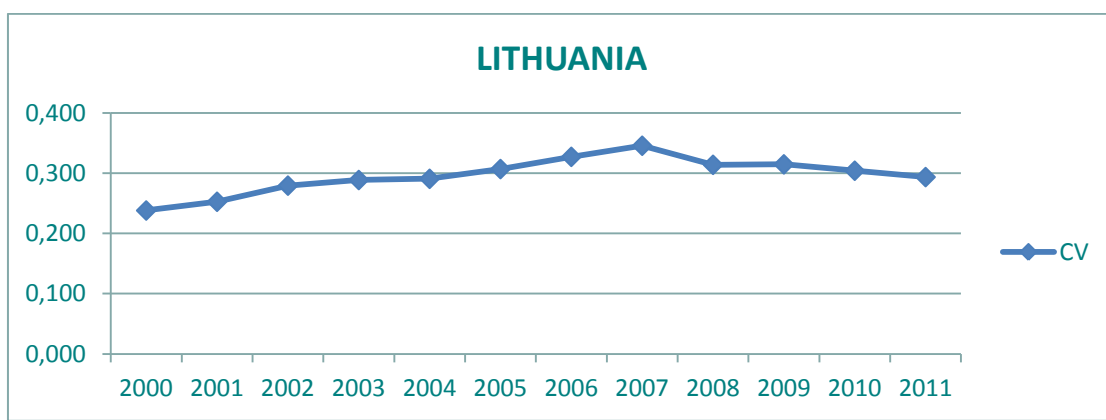
5.1.2.13 ΛΕΤΟΝΙΑ

Από τα υψηλότερα ποσοστά ανισοτήτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση εμφανίζει η Λετονία, τα οποία όμως, όπως φαίνεται και από το διάγραμμα, τα τελευταία χρόνια μειώνονται. Οι ανισότητες στο εσωτερικό της χώρας ξεκινώντας το 2000 από το 46,2%, έφτασαν το 2006 στο υψηλότερο ποσοστό τους (55,4%). Από την επόμενη χρονιά ωστόσο φαίνεται πως οι ανισότητες μειώνονται και το 2011 φτάνουν το 38,9%.

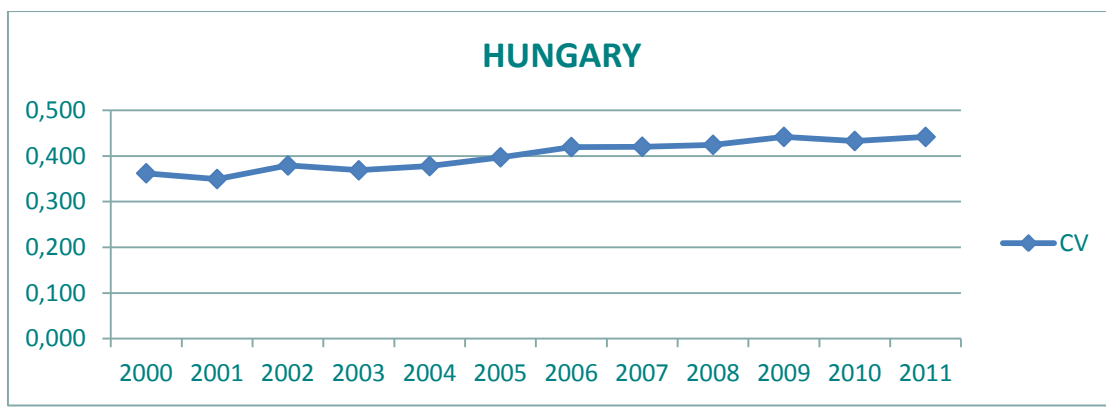
5.1.2.14 ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ

Αξιόλογες είναι οι ανισότητες στο εσωτερικό της Λιθουανίας, με τα ποσοστά να βρίσκονται σταθερά πάνω από το 23%. Όπως βλέπουμε και από το διάγραμμα παρακάτω, οι ανισότητες μεταξύ των NUTS III της χώρας ακολουθεί κατά την περίοδο 2000-2007 μία σταθερή αυξητική πορεία και το 2007 καταγράφεται ποσοστό 34,6%. Από την επόμενη χρονιά παρατηρείται μικρή μείωση.

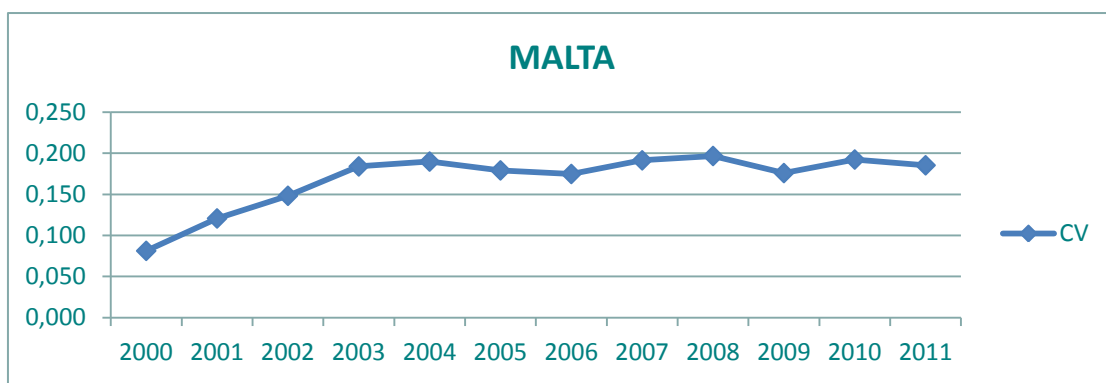
5.1.2.15 ΟΥΓΓΑΡΙΑ

Αρκετά υψηλά εμφανίζονται τα ποσοστά ανισοτήτων στην Ουγγαρία καθώς οι ανισότητες τα τελευταία χρόνια βρίσκονται σταθερά πάνω από το 35%. Μάλιστα αυτό που φαίνεται και από το διάγραμμα είναι η συνεχής αύξηση των ανισοτήτων στο εσωτερικό της χώρας (το 2000 παρατηρείται ποσοστό 36,2% ενώ το 2011 οι ανισότητες ανέρχονται στο 44,2%).

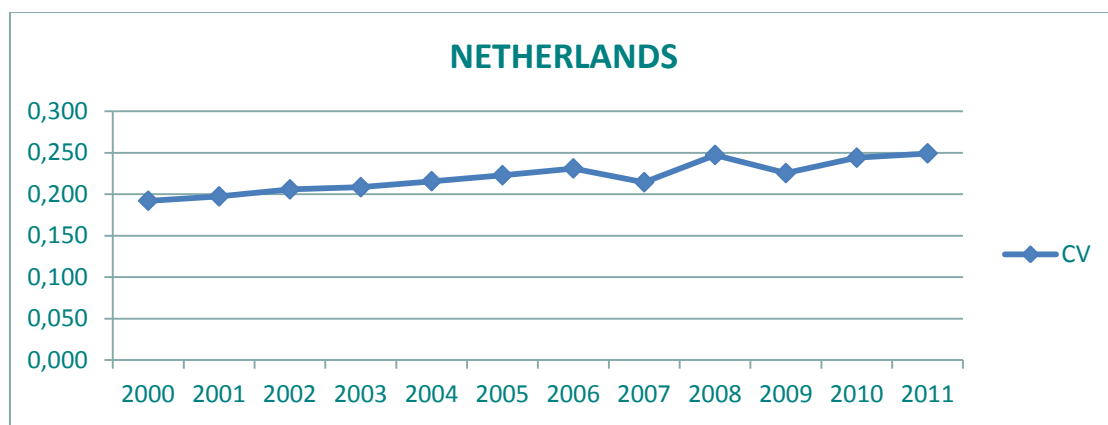
5.1.2.16 ΜΑΛΤΑ

Οι ανισότητες στη Μάλτα ακολουθούν κατά την εξεταζόμενη περίοδο μία αυξητική πορεία χωρίς ωστόσο να παρουσιάζουν ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά. Από το 2000 μέχρι το 2004 φαίνεται καθαρά η αυξητική πορεία των ανισοτήτων καθώς μέσα σε πέντε χρόνια αυξάνονται κατά έντεκα ποσοστιαίες μονάδες. Από το 2005 και μετά από διάφορες μικρές αυξομειώσεις, η ανισοκατανομή κυμαίνεται σταθερά πάνω από το 17% και το 2011 καταγράφεται ποσοστό 18,5%.

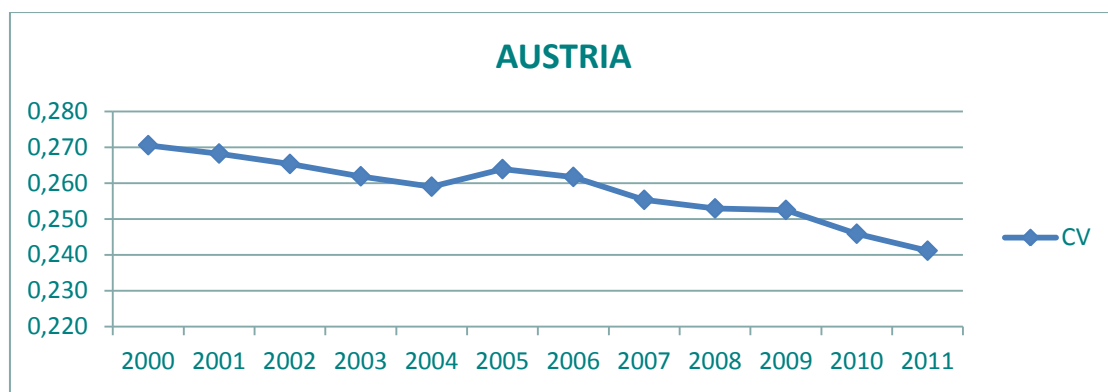
5.1.2.17 ΟΛΛΑΝΔΙΑ

Περισσότερο έντονες εμφανίζονται οι ανισότητες της Ολλανδίας παρατηρώντας κανείς το ΑΕΠ των NUTS III της χώρας. Όπως φαίνεται και από το διάγραμμα το ποσοστό των ανισοτήτων παρουσιάζει αύξηση (με εξαίρεση δύο αυξομειώσεις κατά την περίοδο 2006-2009) τα έντεκα αυτά χρόνια και το 2011 φτάνει το 24,9%.

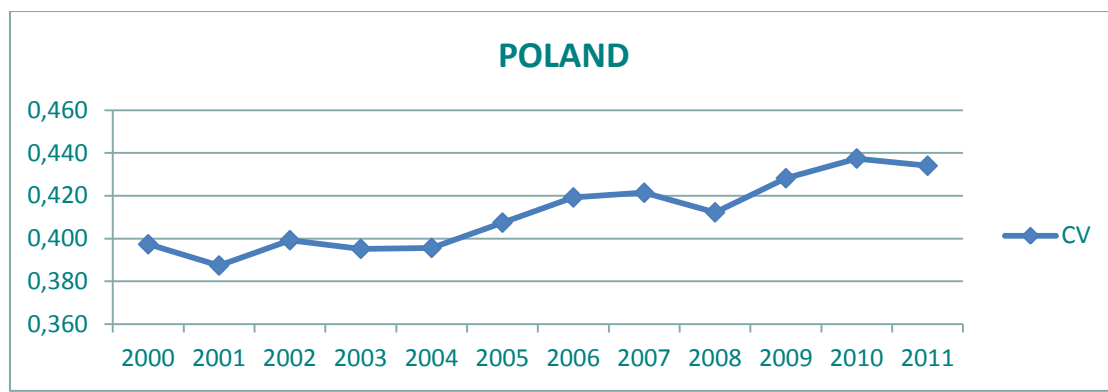
5.1.2.18 ΑΥΣΤΡΙΑ

Σταθερή φθίνουσα πορεία παρουσιάζουν οι ανισότητες στο εσωτερικό της Αυστρίας. Κατά την εξεταζόμενη περίοδο το ποσοστό των ανισοτήτων της έχει μειωθεί κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες και από 27,1% το 2000 έφτασε το 24,1% το 2011.

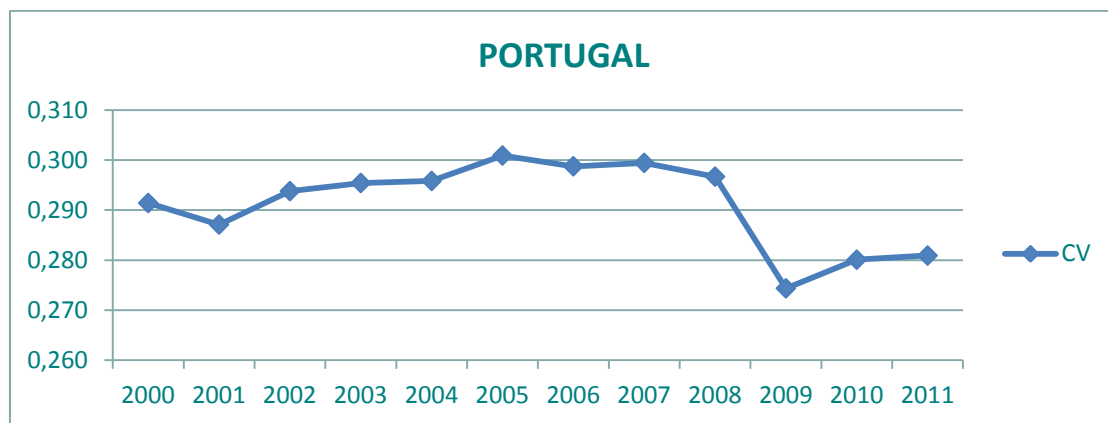
5.1.2.19 ΠΟΛΩΝΙΑ

Ιδιαίτερα έντονο εμφανίζεται το πρόβλημα των ανισοτήτων στο εσωτερικό της Πολωνίας. Οι διαφορές μεταξύ των NUTS III της χώρας όσον αφορά το ΑΕΠ είναι μεγάλες με αποτέλεσμα και τα ποσοστά ανισοτήτων να είναι αρκετά υψηλά. Επιπλέον, όπως βλέπουμε και στο διάγραμμα, τα τελευταία χρόνια οι ανισότητες αυξάνονται συνεχώς (ποσοστό 39,7% το 2000 και 43,4% το 2011).

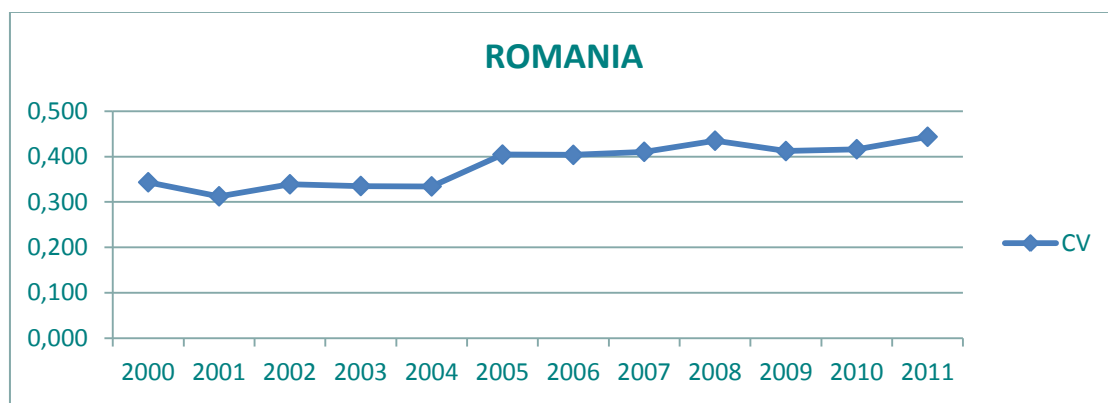
5.1.2.20 ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Αξιόλογα είναι τα ποσοστά ανισοτήτων της Πορτογαλίας και εμφανίζονται υψηλότερα στην περίπτωση των NUTS III. Όπως βλέπουμε οι ανισότητες στο εσωτερικό της χώρας αυξάνονται κατά την περίοδο 2000-2005 ενώ από την επόμενη χρονιά παρουσιάζουν μείωση μέχρι και το 2009. Ωστόσο από το 2010 και μετά φαίνεται και πάλι να αυξάνονται.

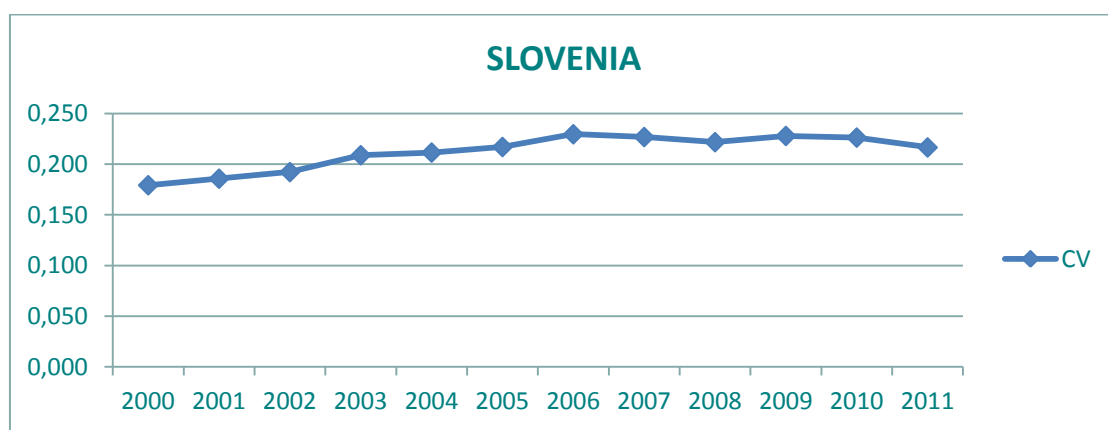
5.1.2.21 ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Από τις μεγαλύτερες ανισότητες στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχει η Ρουμανία. Τα ποσοστά ανισοτήτων των NUTS III της εμφανίζονται ιδιαίτερα υψηλά τα τελευταία χρόνια (αν και χαμηλότερα από τα ποσοστά στην περίπτωση των NUTS II) και συνεχώς αυξάνονται. Οι ανισότητες στη Ρουμανία ξεκινώντας το 2000 από το 34,3% φτάνουν το 2011 στο 44,4%.

5.1.2.22 ΣΛΟΒΕΝΙΑ

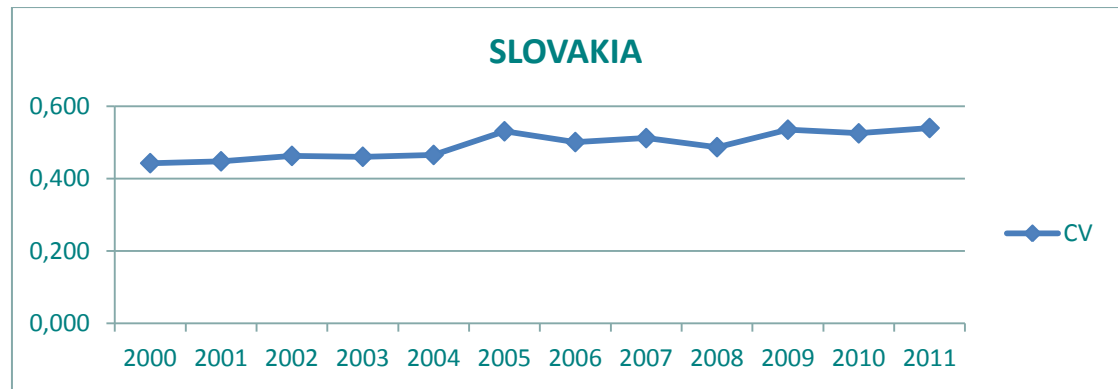
Αξιοπρόσεκτες είναι οι ανισότητες που εμφανίζονται στο εσωτερικό της Σλοβενίας καθώς τα ποσοστά τους, στα χρόνια που εξετάζουμε, κυμαίνονται κατά μέσο όρο κοντά στο 21%. Όπως βλέπουμε και από το διάγραμμα παρακάτω κατά την περίοδο 2000-2006 οι ανισότητες αυξάνονται από 17,9% το 2000 σε 23% το 2006, ενώ από την επόμενη χρονιά παρατηρείται μείωση τους (21,7% το 2011).

5.1.2.23 ΣΛΟΒΑΚΙΑ

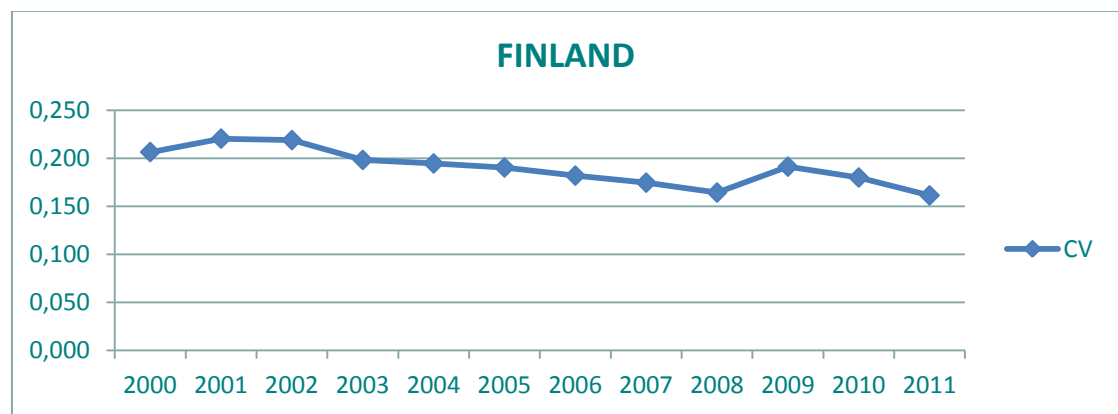
Λιγότερο έντονο εμφανίζεται το πρόβλημα των ανισοτήτων στη Σλοβακία όταν εξετάζονται οι διαφορές στα NUTS III, ωστόσο και σε αυτή την περίπτωση τα ποσοστά είναι ιδιαίτερα υψηλά και αυξάνονται σταθερά κατά τα εξεταζόμενα έτη. Το

2000 οι ανισότητες στο εσωτερικό της Σλοβακίας ανέρχονται στο 44,3% ενώ το 2011 το ποσοστό αυτό έφτασε το 54%.

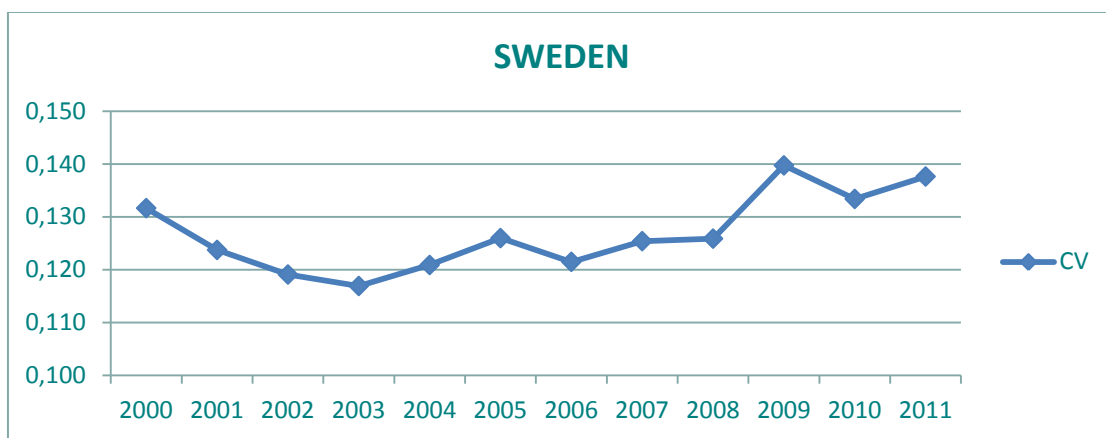
5.1.2.24 ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ

Σχεδόν η ίδια εικόνα εμφανίζεται στο διάγραμμα των NUTS III με αυτή για τα NUTS II όσον αφορά την πορεία των ανισοτήτων στο εσωτερικό της Φινλανδίας. Τα ποσοστά της ανισότητας κυμαίνονται κοντά στο 19% με 20% και με εξαίρεση δύο χρονιές που παρατηρείται αύξηση (2001-22%, 2009-19,1%) η τάση των ανισοτήτων είναι φθίνουσα.

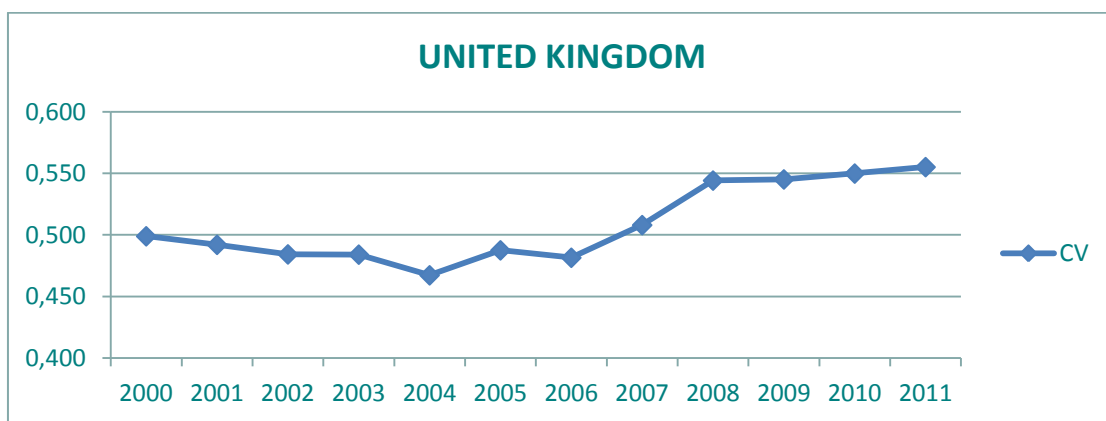
5.1.2.25 ΣΟΥΗΔΙΑ

Από τα χαμηλότερα ποσοστά ανισοτήτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση εμφανίζει η Σουηδία. Το ποσοστό των ανισοτήτων στο εσωτερικό της χώρας κυμαίνεται κοντά στο 12% και το υψηλότερο που παρατηρείται είναι το 14% το 2009.

5.1.2.26 ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

Το έντονο πρόβλημα των ανισοτήτων στο Ηνωμένο Βασίλειο γίνεται εμφανές και από τα αποτελέσματα με βάση τα NUTS III. Οι ανισότητες στη χώρα βρίσκονται σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα με αύξουσα τάση τα τελευταία χρόνια. Από το 2007 και μετά οι ανισότητες εκτοξεύονται πάνω από 50% και το 2011 καταγράφεται ποσοστό 55,5%.

5.2 Συμπεράσματα με βάση τον υπολογισμό του CV (GVA)

Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας πραγματοποιήθηκε ο υπολογισμός του συντελεστή μεταβλητότητας με βάση την Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία – ΑΠΑ (Gross Value Added - GVA). Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία είναι ένα μέτρο αξίας των αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται σε μία περιοχή, σε ένα κλάδο ή τομέα της οικονομίας. Μετρά τη διαφορά μεταξύ παραγωγής και ενδιάμεσης κατανάλωσης. Παρέχει τη τιμή για την ποσότητα των αγαθών και υπηρεσιών που έχουν παραχθεί, μείον το κόστος όλων των συντελεστών παραγωγής και των πρώτων υλών που έχουν άμεση σχέση με την εν λόγω παραγωγή.⁴⁸

Η ΑΠΑ (GVA) σχετίζεται ως μέτρηση με το ΑΕΠ (GDP) καθώς και τα δύο μετρούν την παραγωγή. Η σχέση μεταξύ τους είναι η εξής:⁴⁹

$$\text{ΑΠΑ} + \text{φόροι επί των προϊόντων} - \text{επιδοτήσεις προϊόντων} = \text{ΑΕΠ}$$

5.2.1 NUTS II

Τα αποτελέσματα του CV με βάση το GVA στα NUTS II δείχνουν μεγάλες ανισότητες στο εσωτερικό των περισσότερων χωρών. Από την άλλη ελάχιστες είναι αυτές που παρουσιάζουν μικρές ανισότητες.

Αυτό που διαπιστώνεται είναι πως οι Μεσογειακές (κυρίως) και κάποιες άλλες χώρες εμφανίζουν τα υψηλότερα ποσοστά ανισοκατανομής, τα οποία μάλιστα αυξάνονται κατά την περίοδο που εξετάζουμε. Ο συντελεστής μεταβλητότητας για τα NUTS II των χωρών αυτών (Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία, Γαλλία, Μάλτα, Πορτογαλία, Ηνωμένο Βασίλειο, Λετονία, Ουγγαρία, Ολλανδία, Αυστρία) πλησιάζει ή και ξεπερνά το 1, ενώ η πορεία της ανισοκατανομής τους είναι είτε σταθερή είτε αύξουσα. Στη μέτρηση αυτή βλέπουμε και αρκετές σκανδιναβικές χώρες να εμφανίζουν τεράστιες ανισότητες στο εσωτερικό τους, κάτι που δε φαίνεται στα αποτελέσματα με βάση το GDP.

Δύο είναι μόλις οι χώρες στο εσωτερικό των οποίων η ανισοκατανομή κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα. Σε Σλοβενία και Σλοβακία ο CV δε ξεπερνά το 0,25 (ιδιαίτερα

⁴⁸ Βλ. <http://www.investopedia.com/terms/g/gross-value-added.asp>

⁴⁹ Για περισσότερα βλ. http://en.wikipedia.org/wiki/Gross_value_added

χαμηλά ποσοστά ανισοκατανομής σε σχέση βέβαια με τα αποτελέσματα των υπόλοιπων χωρών). Τρεις χώρες (Τσεχία, Κροατία, Ρουμανία) παρουσιάζουν μέτριες σχετικά ανισότητες καθώς τα ποσοστά ανισοκατανομής τους κυμαίνονται κοντά στο 40-50%. Για τις υπόλοιπες χώρες ο CV δίνει ποσοστά 60-80%. Ξεχωριστή περίπτωση αποτελεί η Βουλγαρία της οποίας οι ανισότητες φαίνεται να διπλασιάστηκαν κατά την περίοδο που εξετάζουμε (ποσοστό 49,4% το 2000 και 86,9% το 2011).

Με εξαίρεση λοιπόν τις δύο χώρες με τα μικρότερα CV και τις χώρες με μέτριες ανισότητες, για όλες τις άλλες χώρες το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει κανείς είναι η τεράστια ανισοκατανομή στο εσωτερικό τους. Τα ποσοστά που δίνει ο CV με βάση το GVA για τα NUTS II ξεπερνούν το 80% και αυξάνονται τα τελευταία χρόνια.

5.2.2 NUTS III

Τα πράγματα για τα NUTS III και τις ανισότητες μεταξύ τους με βάση την Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία εμφανίζονται πολύ χειρότερα. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα που έδωσε ο συντελεστής μεταβλητότητας (CV), σχεδόν όλες οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης παρουσιάζουν στο εσωτερικό τους τεράστιες ανισότητες, οι οποίες μάλιστα αυξάνονται τα τελευταία χρόνια.

Ο CV δίνει για όλες περίπου τις χώρες ποσοστά ανισοκατανομής που ξεπερνούν το 100%. Εξαίρεση αποτελούν τρεις χώρες στις οποίες η ανισοκατανομή υπολογίζεται κάτω από 1 (Τσεχία με μέσο όρο 75%, Δανία με μέσο όρο 55% και Σλοβακία με μέσο όρο 42%).

5.3 Συμπεράσματα με βάση τον υπολογισμό του WCV (GDP)

Οι ανισότητες μέσα σε μία χώρα διαμορφώνονται από πολλούς παράγοντες και για το λόγο αυτό θα πρέπει να εξετάζοντας πολλά στοιχεία πριν διαμορφωθεί εικόνα για το φαινόμενο. Παρακάτω λοιπόν υπολογίζεται ο Σταθμισμένος Συντελεστής Μεταβλητότητας (WCV)⁵⁰ με στάθμιση τον πληθυσμό των NUTS II (και των NUTS III) κάθε χώρας.⁵¹

Όπως διαπιστώνεται και παρακάτω όταν υπολογίζονται οι ανισότητες με βάση τον ΑΕΠ σταθμισμένες με τον πληθυσμό της κάθε περιοχής, τα αποτελέσματα αλλάζουν σημαντικά. Σε πολλές χώρες στις οποίες σε πρώτη φάση (υπολογισμός CV) οι ανισότητες βρίσκονται σε χαμηλά επίπεδα, βλέπουμε τώρα πως παρουσιάζουν ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά ανισοκατανομής. Περιοχές με υψηλό ΑΕΠ διαθέτουν μικρό πληθυσμό και το αντίστροφο (μεγάλο εισόδημα μοιράζεται σε μικρό πληθυσμό και μικρό εισόδημα σε μεγάλο πληθυσμό) με αποτέλεσμα την αύξηση των ποσοστών ανισοτήτων.

⁵⁰ «Ο Σταθμισμένος Συντελεστής Μεταβλητότητας μετρά τη διασπορά του κατά κεφαλήν περιφερειακού εισοδήματος από τον εθνικό μέσο όρο, σταθμισμένη με τη συμμετοχή της περιφέρειας στο συνολικό πληθυσμό. Η τιμή του συντελεστή είναι μηδέν σε περίπτωση πλήρους περιφερειακής ισότητας, ενώ δεν υπάρχει συγκεκριμένο όριο σε περίπτωση ανισότητας» Παπαδασκαλόπουλος (2000, σελ.82)

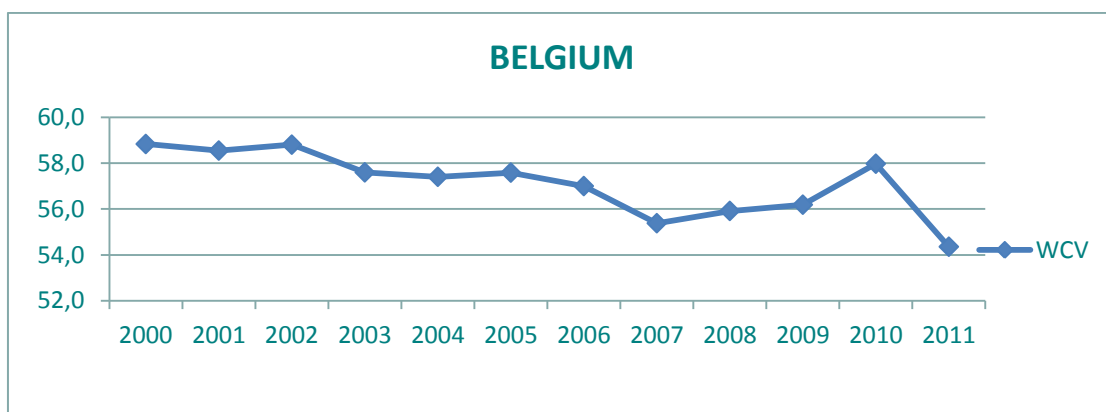
⁵¹ Ο τύπος που δίνει τον Σταθμισμένο Συντελεστή Μεταβλητότητας είναι ο εξής: $WCV = \sqrt{\sum_r (Y_r - \bar{Y})^2 X_r} / \bar{Y}$,

όπου Y_r το περιφερειακό κατά κεφαλήν εισόδημα και X_r η συμμετοχή του περιφερειακού πληθυσμού στον πληθυσμό του συνόλου των περιφερειών.

5.3.1 NUTS II

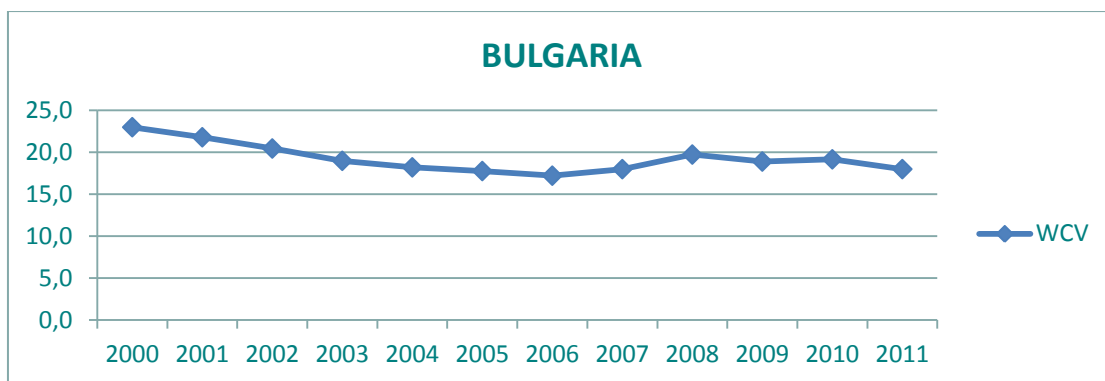
5.3.1.1 ΒΕΛΓΙΟ

Το φαινόμενο των ανισοτήτων στο Βέλγιο γίνεται περισσότερο εμφανές με βάση το WCV. Οι ανισότητες μεταξύ των NUTS II της χώρας είναι αρκετά μεγάλες και τα ποσοστά ξεπερνούν το 50%. Ωστόσο, όπως είδαμε και στα αποτελέσματα που έδωσε ο υπολογισμός του CV, οι ανισότητες φαίνεται να ακολουθούν τα τελευταία χρόνια φθίνουσα πορεία. Από το 2000 μέχρι το 2011 οι ανισότητες στο εσωτερικό του Βελγίου έχουν παρουσιάσει μείωση 4,4 ποσοστιαίων μονάδων. (Μόνο τη διετία 2009-2010 παρατηρείται αύξηση των ανισοτήτων, την επόμενη χρονιά όμως συνεχίζεται η πτωτική τους πορεία).

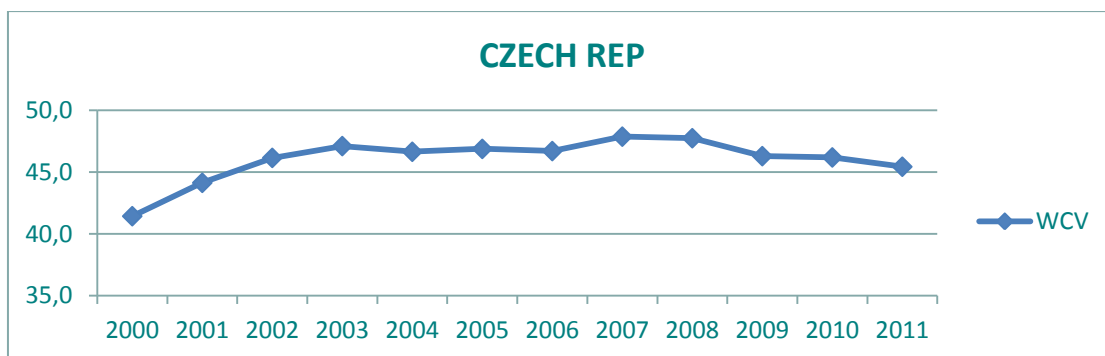
5.3.1.2 ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Στην περίπτωση της Βουλγαρίας ο WCV δείχνει μια διαφορετική εικόνα για τις ανισότητες και την πορεία της τα τελευταία χρόνια. Οι διαφορές μεταξύ των NUTS II της χώρας, όπως φαίνεται και από το διάγραμμα, κατά την εξεταζόμενη περίοδο εμφανίζουν φθίνουσα πορεία. Η πορεία αυτή διακόπτεται το διάστημα 2007-2010, όπου το ποσοστό παρουσιάζει μικρή αύξηση. Την επόμενη χρονιά όμως οι ανισότητες αρχίζουν και πάλι να μειώνονται και καταγράφεται το 2011 ποσοστό 18% (μικρότερο κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2000).

5.3.1.3 ΤΣΕΧΙΑ

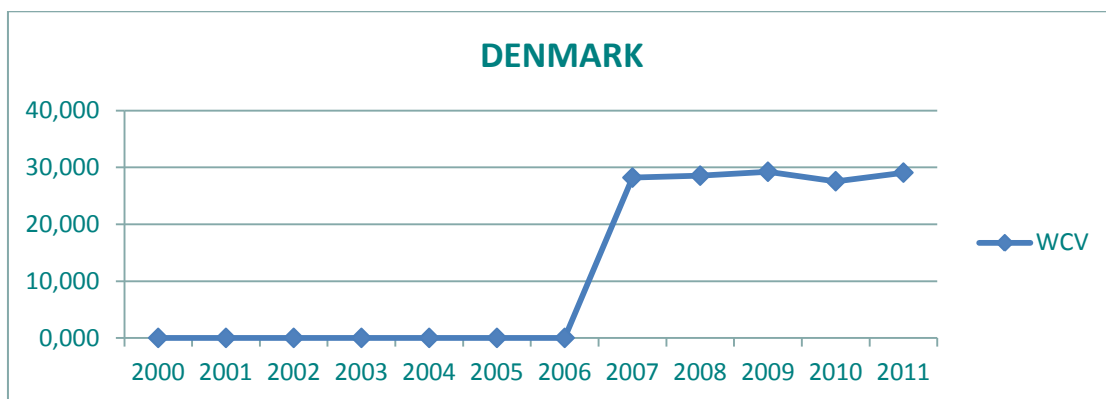
Ιδιαίτερα υψηλά εμφανίζονται τα ποσοστά ανισότητας στο εσωτερικό της Τσεχίας. Κατά την περίοδο που εξετάζουμε οι ανισότητες βρίσκονται σταθερά πάνω από το 40%. Ωστόσο, η πορεία των ανισοτήτων δεν είναι η ίδια κατά τα έντεκα αυτά χρόνια. Από το 2000 μέχρι και το 2007 το ποσοστό, όπως φαίνεται και στο διάγραμμα ακολουθεί αύξουσα πορεία (ποσοστό 41,4% το 2007) ενώ από το 2008 και μετά τα πράγματα αλλάζουν και οι ανισότητες αρχίζουν να μειώνονται (ποσοστό 45,4% το 2011).

5.3.1.4 ΔΑΝΙΑ

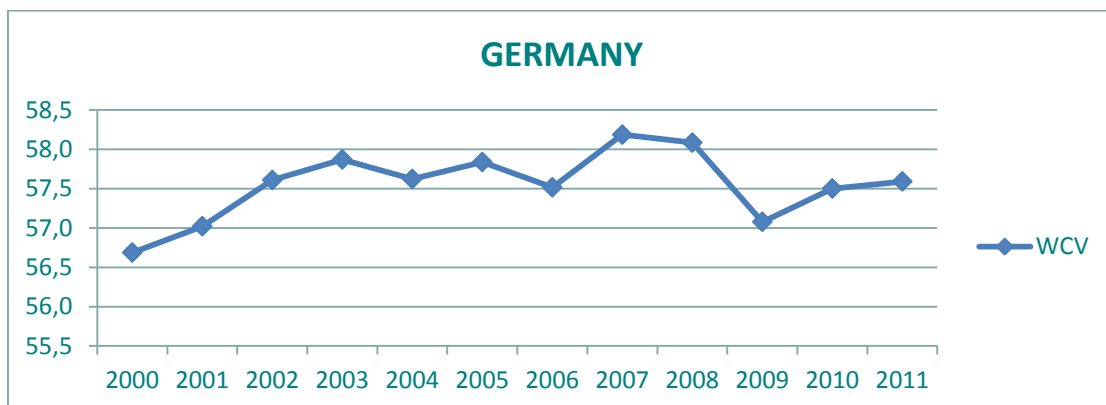
Λόγω έλλειψης στοιχείων για το πληθυσμό των NUTS II της Τσεχίας υπολογίστηκε ο WCV για τις χρονιές 2007-2011. Κατά την περίοδο αυτή η πορεία των ανισοτήτων στο εσωτερικό της χώρας είναι ίδια με αυτή που αποκαλύπτει και ο CV, τα ποσοστά όμως είναι υψηλότερα. Έτσι από το 2007 μέχρι και το 2009 οι

ανισότητες αυξάνονται (28,2% το 2007 και 29,2% το 2009), το 2010 παρουσιάζουν μείωση δύο περίπου ποσοστιαίων μονάδων και το 2011 αυξάνονται και πάλι (ποσοστό 29,1%).

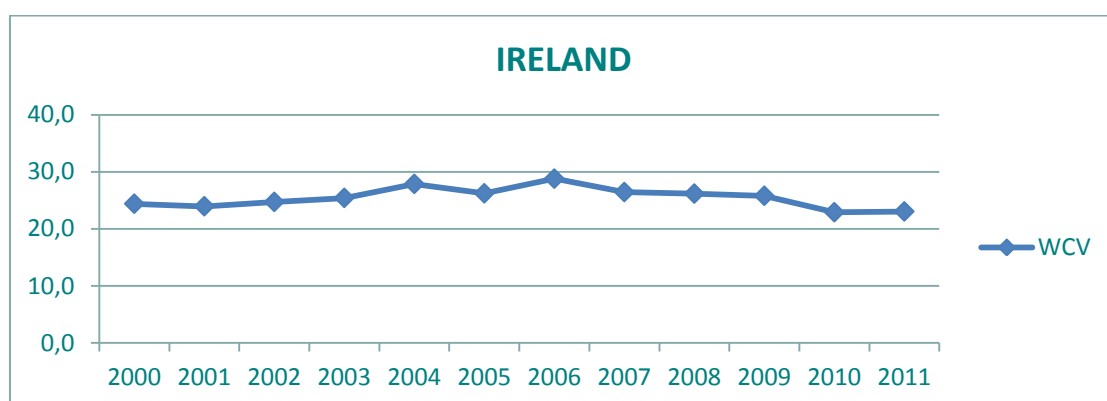
5.3.1.5 ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Ο παράγοντας πληθυσμός φανερώνει σημαντικότερες ανισότητες στο εσωτερικό της Γερμανίας. Στην περίπτωση το WCV για τα NUTS II οι ανισότητες της χώρας είναι ιδιαίτερα υψηλές και τα ποσοστά ξεπερνούν το 56%. Κατά την περίοδο που εξετάζουμε τα ποσοστά ανισοτήτων παρουσιάζουν διάφορες αυξομειώσεις. Το υψηλότερο ποσοστό καταγράφεται το 2008 (58,2%) και από τις επόμενες χρονιές φαίνεται να μειώνονται. Ωστόσο το ποσοστό του 2011, αν και μικρότερο του 2008, ξεπερνά –ελάχιστα- αυτό του 2000.

5.3.1.6 ΙΡΛΑΝΔΙΑ

Στο εσωτερικό της Ιρλανδίας οι ανισότητες εμφανίζουν αξιοπρόσεκτα ποσοστά αν και παραμένει μια από τις χώρες με τις λιγότερες ανισότητες. Η πορεία των ανισοτήτων μεταξύ των NUTS II της δεν παρουσιάζει ιδιαίτερες αλλαγές και με διαφορά 1-3 ποσοστιαίων μονάδων το ποσοστό κυμαίνεται κοντά στο 25%. Ωστόσο, παρατηρείται μια τάση μείωσης τα δύο τελευταία χρόνια.

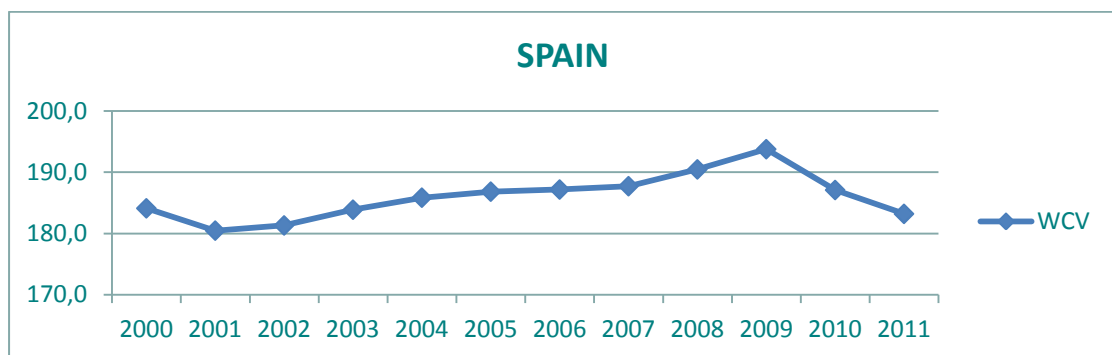
5.3.1.7 ΕΛΛΑΔΑ

Ιδιαίτερα έντονο εμφανίζεται τον πρόβλημα των ανισοτήτων για την Ελλάδα με βάση τα αποτελέσματα του WCV για τις περιφέρειές της. Οι τεράστιες διαφορές στον πληθυσμό και στο ΑΕΠ μεταξύ των περιφερειών (μεγάλη απόκλιση των περιφερειών Κεντρικής Μακεδονίας και Αττικής) εμφανίζονται και στα ποσοστά του σταθμισμένου συντελεστή. Όπως φαίνεται και από το διάγραμμα τα ποσοστά ανισοτήτων στο εσωτερικό της Ελλάδας βρίσκονται καθ' όλη την εξεταζόμενη περίοδο πάνω από το 96% και φτάνουν στο υψηλότερο σημείο τους το 2008 (99,1%). Από την επόμενη χρονιά παρατηρείται μείωση των ανισοτήτων.

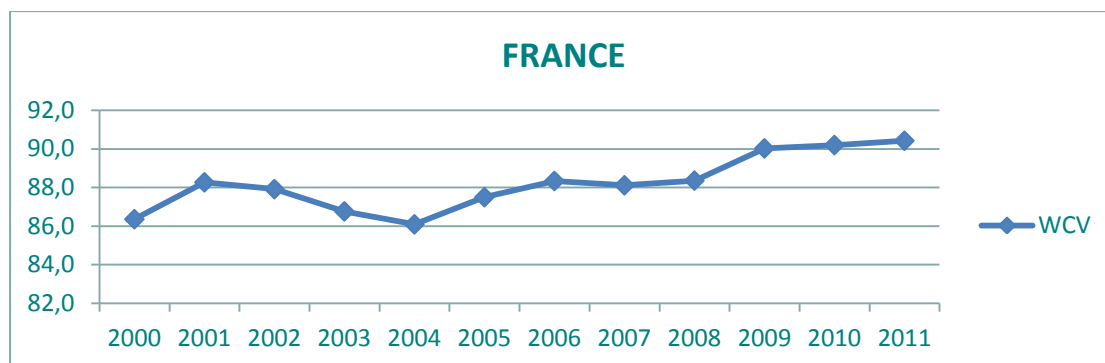
5.3.1.8 ΙΣΠΑΝΙΑ

Μια διαφορετική εικόνα για τις ανισότητες μεταξύ των NUTS II της Ισπανίας δίνει ο WCV. Τα ποσοστά σε όλη την περίοδο που εξετάζουμε πλησιάζουν το 200%. Από το 2001 μέχρι και το 2009, όπως βλέπουμε και στο διάγραμμα, το ποσοστό ανισοτήτων αυξάνεται συνεχώς (193,8% το 2009), ενώ το 2010 καταγράφεται μείωση έξι περίπου ποσοστιαίων μονάδων, μείωση που συνεχίζεται και την επόμενη χρονιά (183,2% το 2011).

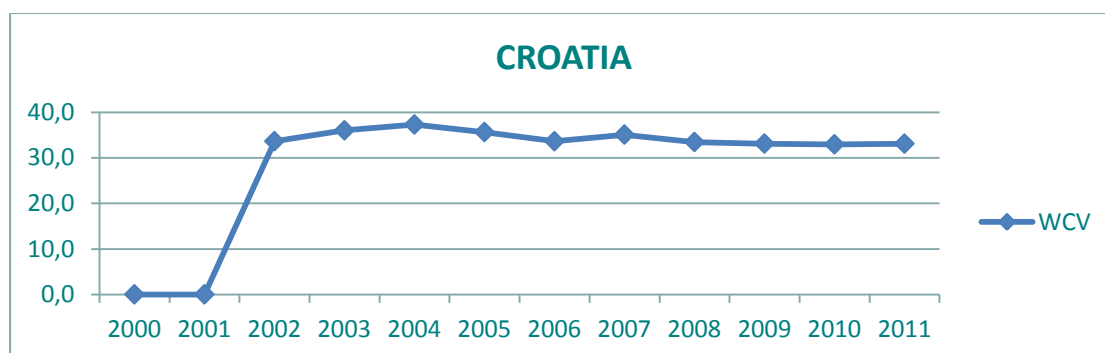
5.3.1.9 ΓΑΛΛΙΑ

Αρκετά έντονο παρουσιάζεται το πρόβλημα των ανισοτήτων στο εσωτερικό της Γαλλίας με βάση τα αποτελέσματα του WCV. Τα ποσοστά ανισοτήτων εκτός από αρκετά υψηλά, φαίνεται να ακολουθούν αύξουσα πορεία τα τελευταία χρόνια. Παρά τη μείωση που πραγματοποιήθηκε στο διάστημα 2001-2004, από την επόμενη χρονιά φαίνεται καθαρά η αύξουσα πορεία των ανισοτήτων, οι οποίες από το 86,1% το 2004 έφτασαν στο 90,4% το 2011.

5.3.1.10 ΚΡΟΑΤΙΑ

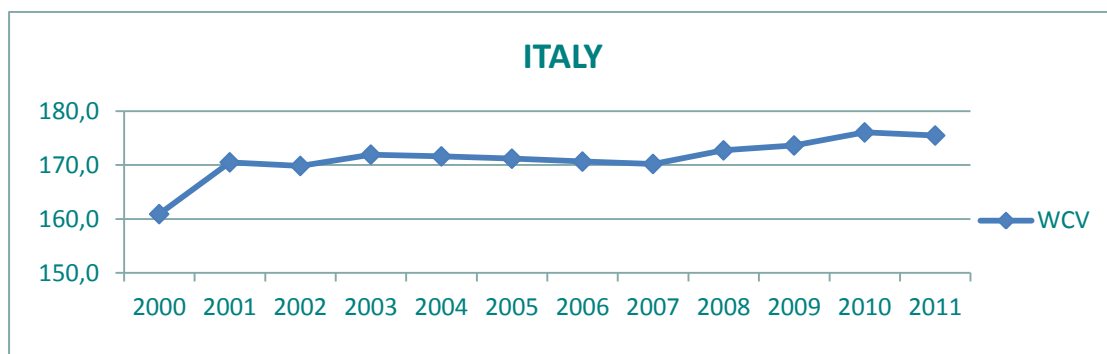
Αξιοπρόσεκτες, αν και από τις μικρότερες μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι οι ανισότητες στη Κροατία. Τα –μόλις- δύο NUTS II της Κροατίας παρουσιάζουν ποσοστό ανισοκατανομής που κυμαίνεται κατά μέσο όρο κοντά στο 34%. Ελάχιστες είναι οι διακυμάνσεις κατά το διάστημα 2002-2011⁵² καθώς, όπως διαπιστώνεται και από το διάγραμμα οι ανισότητες ακολουθούν μία σταθερή πορεία και καταγράφουν ποσοστό 33,1% (ελάχιστα μειωμένο από το 2002).

5.3.1.11 ΙΤΑΛΙΑ

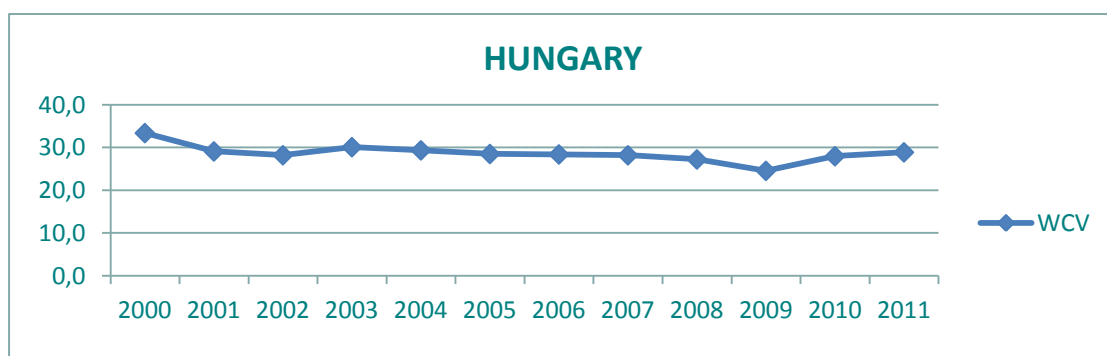
Από τα υψηλότερα ποσοστά ανισοτήτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση δίνει ο WCV για την Ιταλία. Από το 2000 μέχρι και το 2011 το ποσοστό ανισοκατανομής βρίσκεται σταθερά πάνω από το 160%. Επιπλέον, οι ανισότητες από χρονιά σε χρονιά αυξάνονται και στο τέλος της εξεταζόμενης περιόδου παρατηρείται διαφορά 15 περίπου ποσοστιαίων μονάδων σε σχέση με την αρχή (ποσοστό 160,9% το 2000 και 175,5% το 2011).

⁵² Δε διατίθενται στοιχεία για τον πληθυσμό των NUTS II της Κροατίας για τις χρονιές 2000 και 2001.

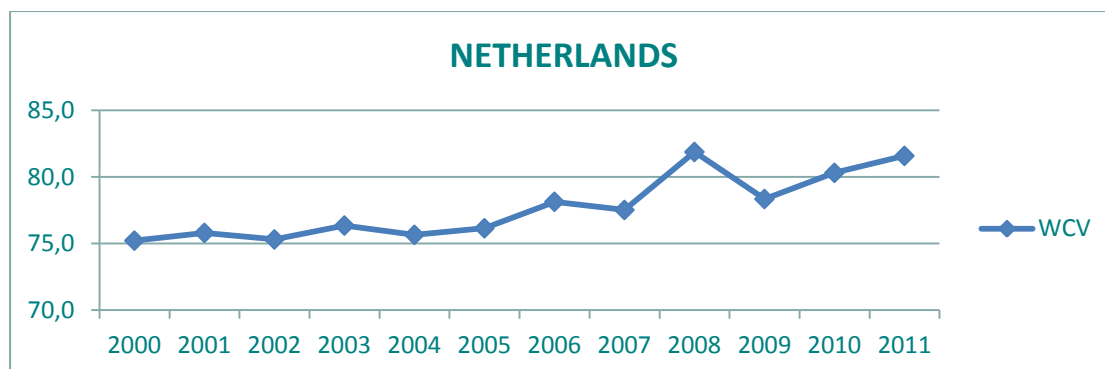
5.3.1.12 ΟΥΓΓΑΡΙΑ

Στην περίπτωση της Ουγγαρίας τα αποτελέσματα του σταθμισμένου συντελεστή δε βρίσκονται μακριά από αυτά του CV, καθώς βλέπουμε και σε αυτή τη μέτρηση, τα ποσοστά ανισοτήτων της χώρας κυμαίνονται κοντά στο 30%. Ωστόσο, ο WCV δίνει μία διαφορετική εικόνα για την πορεία των ανισοτήτων μέσα στα χρόνια που μελετάμε. Από το 2000 μέχρι και το 2009 οι ανισότητες μειώνονται από 33,4% σε 24,6% ενώ από την επόμενη χρονιά αρχίζουν να αυξάνονται και το 2011 καταγράφεται ποσοστό 28,9%.

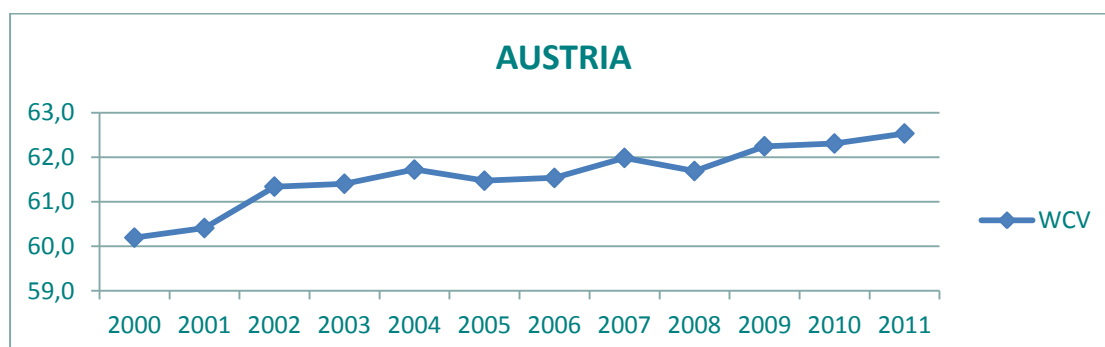
5.3.1.13 ΟΛΛΑΝΔΙΑ

Ιδιαίτερα υψηλά παρουσιάζονται τα ποσοστά ανισότητας στην Ολλανδία, ενώ η πορεία τους μέσα στο διάστημα που μελετάμε είναι αύξουσα (με εξαίρεση δύο αυξομειώσεις την περίοδο 2006- 2009). Το 2000 το ποσοστό ανισοτήτων στο εσωτερικό της χώρας βρίσκεται στο 75,2% ενώ το 2011 φτάνει το 81,6%.

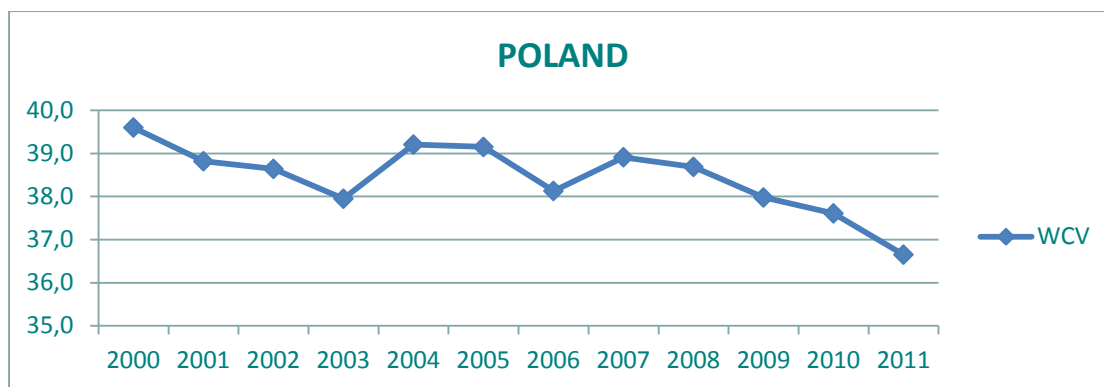
5.3.1.14 ΑΥΣΤΡΙΑ

Εντελώς διαφορετική είναι η εικόνα για τις ανισότητες στην Αυστρία και την πορεία τους που δίνει ο WCV. Τα ποσοστά ανισοκατανομής είναι ιδιαίτερα υψηλά και η πορεία τα έντεκα αυτά χρόνια αύξουσα. Οι ανισότητες στο εσωτερικό της Αυστρίας ξεκινούν (για την περίοδο που μελετάμε) από το 60,2% και το 2011 φτάνουν το 62,5%.

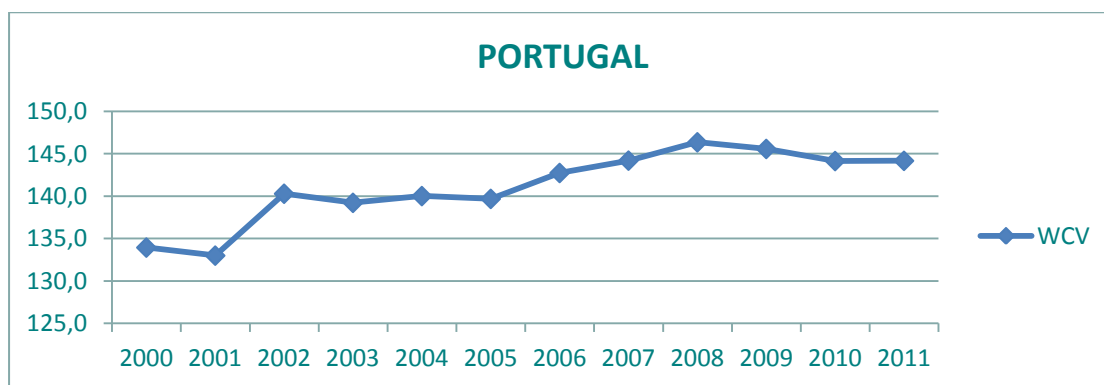
5.3.1.15 ΠΟΛΩΝΙΑ

Εντονότερο παρουσιάζεται το πρόβλημα των ανισοτήτων στο εσωτερικό στο εσωτερικό της Πολωνίας, με βάση τα αποτελέσματα του WCV. Τα ποσοστά ανισοκατανομής εμφανίζονται υψηλότερα κατά 15 με 20 ποσοστιαίες μονάδες, αλλά όπως διαπιστώνεται και από το διάγραμμα μάλλον ακολουθούν αντίθετη πορεία (σε σχέση με τα ποσοστά με βάση τον CV). Παρουσιάζοντας κάποιες αυξομειώσεις μέσα στο διάστημα που μελετάμε, οι ανισότητες ακολουθούν μια φθίνουσα πορεία και ιδιαίτερα από το 2007 και μετά.

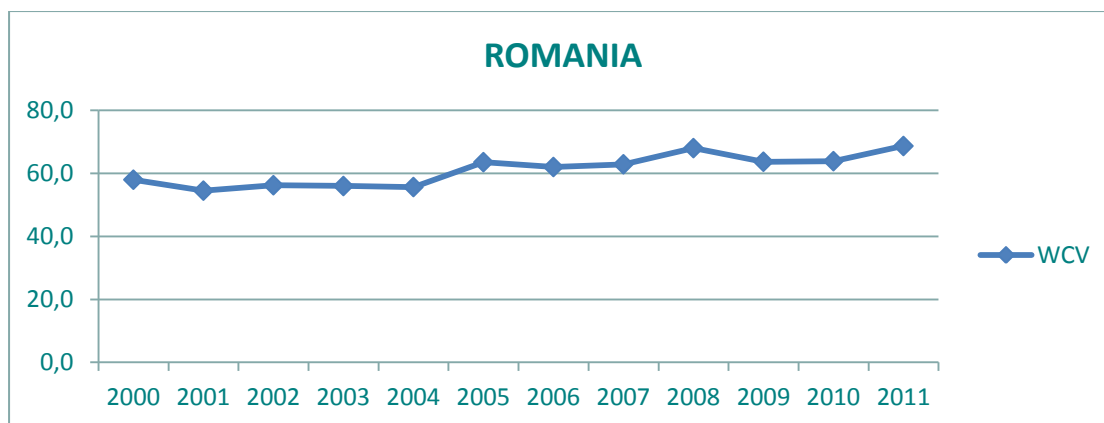
5.3.1.16 ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Αρκετά μεγάλο είναι το πρόβλημα των ανισοτήτων που αντιμετωπίζει η Πορτογαλία με βάση τα αποτελέσματα που έδωσε ο WCV. Τα ποσοστά ανισοκατανομής κυμαίνονται κοντά στο 140% και κατά το μεγαλύτερο διάστημα της περιόδου που εξετάζουμε η πορεία τους είναι αύξουσα. Από το 2008 που εμφανίζεται το μεγαλύτερο ποσοστό (146,4%) μέχρι και το 2011 παρατηρείται μία μείωση των ανισοτήτων κατά 2,2 ποσοστιαίες μονάδες.

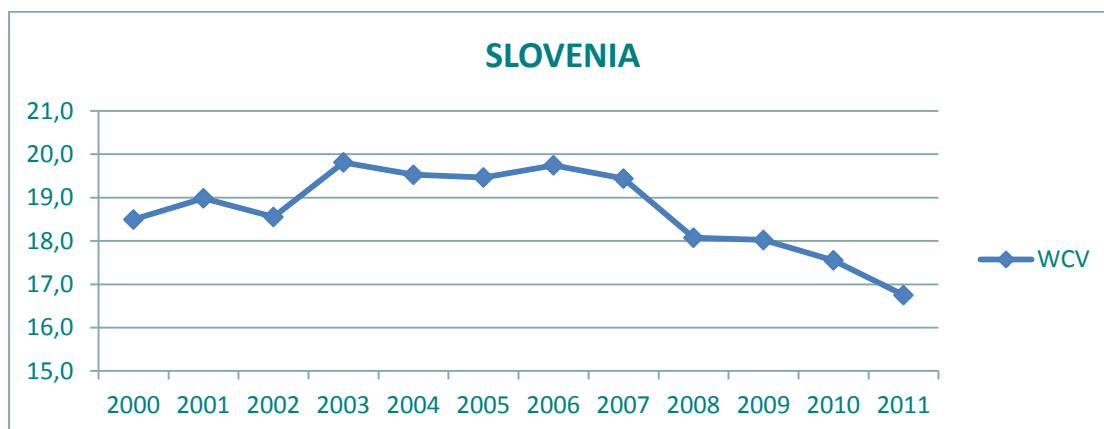
5.3.1.17 ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Αξιόλογα ποσοστά ανισοτήτων με αύξουσα τάση παρουσιάζει η Ρουμανία. Τα ποσοστά των ανισοτήτων στο εσωτερικό της χώρας παρουσιάζουν διάφορες διακυμάνσεις μέσα στο διάστημα αυτό, ωστόσο στο τέλος της εξεταζόμενης περιόδου αυτό που παρατηρείται είναι αύξηση των ανισοτήτων. Το ποσοστό ανισοκατανομής βρίσκεται το 2000 στο 58% και το 2011 φτάνει το 68,7%.

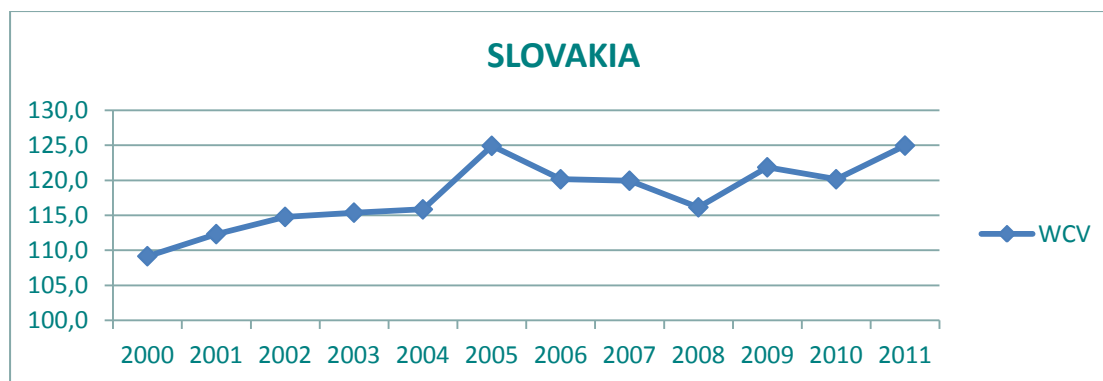
5.3.1.18 ΣΛΟΒΕΝΙΑ

Τα ποσοστά ανισοτήτων της Σλοβενίας παραμένουν από τα χαμηλότερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και με βάση τα αποτελέσματα του WCV. Επίσης, όπως διαπιστώνεται και από το διάγραμμα, παρόλο που στο διάστημα 2000-2006 παρουσιάζεται μία μικρή αύξηση (18,5%-19,7%), από το 2007 και μετά οι ανισότητες μειώνονται και το 2011 φτάνουν στο 16,8%

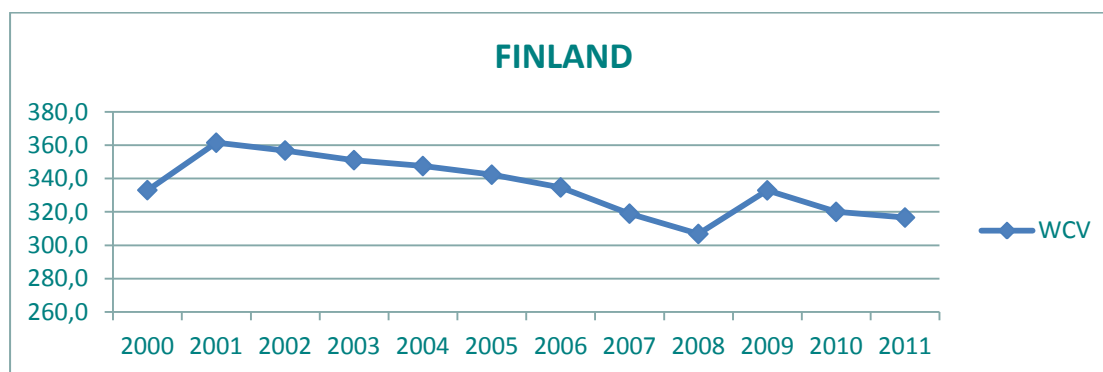
5.3.1.19 ΣΛΟΒΑΚΙΑ

Υψηλά ποσοστά ανισοτήτων δίνει και ο WCV για τη Σλοβακία. Το πρόβλημα των ανισοτήτων στο εσωτερικό της χώρας είναι ιδιαίτερα έντονο και όπως διαπιστώνεται και από το διάγραμμα τα τελευταία χρόνια επιδεινώνεται. Οι ανισότητες ξεκινώντας από το 109,2% το 2000 έφτασαν στο 124,9% το 2005, ενώ από την επόμενη χρονιά παρουσίασαν διάφορες αυξομειώσεις για να καταλήξουν το 2011 στο 125%.

5.3.1.20 ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ

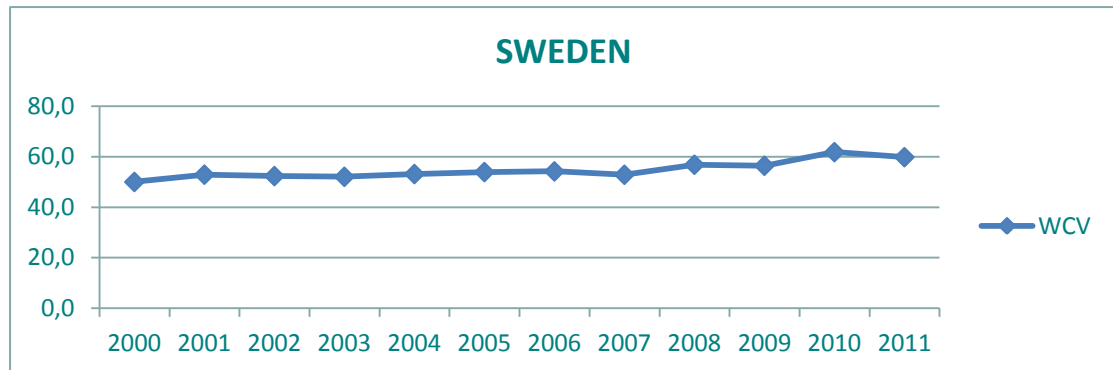
Οι ανισότητες στη Φινλανδία εκτοξεύονται όταν παρεμβαίνει ο πληθυσμός στους υπολογισμούς. Τα ποσοστά ανισοκατανομής της χώρας ξεπερνούν το 300%. Αφού καταγράφεται το μεγαλύτερο ποσοστό τους το 2001 (361,5%), στη συνέχεια οι ανισότητες μειώνονται μέχρι και το 2008 (306,7%). Την επόμενη χρονιά καταγράφεται και πάλι μεγάλη αύξηση (332,9%) ενώ από το 2010 αρχίζουν οι ανισότητες να μειώνονται (316,6% το 2011). Ωστόσο, η μείωση δεν είναι αρκετή για να πραγματοποιηθεί μεγάλη αλλαγή. Το μεγαλύτερο ΑΕΠ στη χώρα που μοιράζεται στο NUT II ε το μικρότερο πληθυσμό (Åland) εκτοξεύει το ποσοστό ανισοκατανομής της χώρας στα ύψη.

5.3.1.21 ΣΟΥΗΔΙΑ

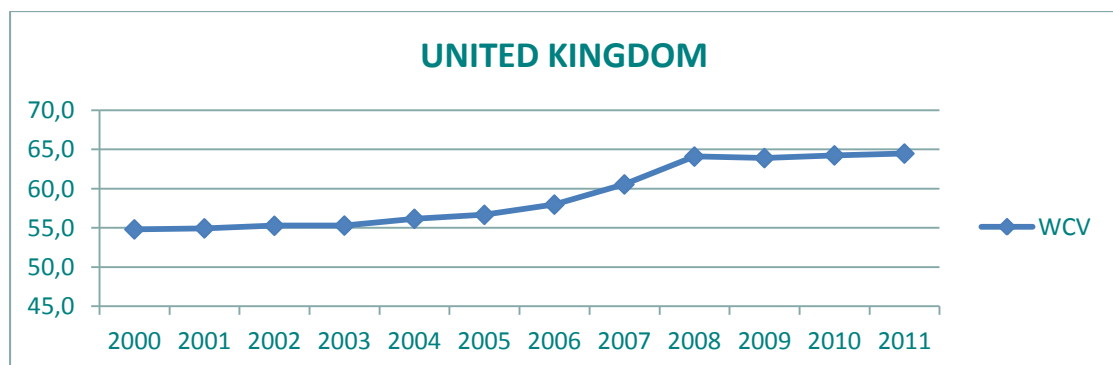
Με βάση τα αποτελέσματα του WCV η Σουηδία, από μία σκανδιναβική χώρα με χαμηλά ποσοστά ανισοτήτων (αποτελέσματα CV), μετατρέπεται σε μια χώρα με αρκετά έντονο πρόβλημα ανισοκατανομής. Επιπλέον, όπως γίνεται φανερό και από το παρακάτω διάγραμμα μέσα στην περίοδο που εξετάζουμε οι ανισότητες στο

εσωτερικό της χώρας αυξάνονται και από 50% το 2000 φτάνουν στο 59,8% το 2011 (αν και το ποσοστό αυτό είναι μικρότερο του 2010).

5.3.1.22 ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

Το Ηνωμένο Βασίλειο αποτελεί μία από τις χώρες με τις μεγαλύτερες ανισότητες στο εσωτερικό τους. Ωστόσο με βάση τα αποτελέσματα του WCV οι ανισότητες, αν και υψηλές, δε ξεπερνούν ιδιαίτερα αυτές με βάση τον CV. Η πορεία των ανισοτήτων στο Ηνωμένο Βασίλειο είναι αύξουσα αφού όπως φαίνεται και στο διάγραμμα τα ποσοστά αυξάνονται από χρονιά σε χρονιά. Κατά την εξεταζόμενη περίοδο οι ανισότητες έχουν αυξηθεί κατά 9,7 ποσοστιαίες μονάδες (ποσοστό 54,8% το 2000 και 64,5% το 2011).

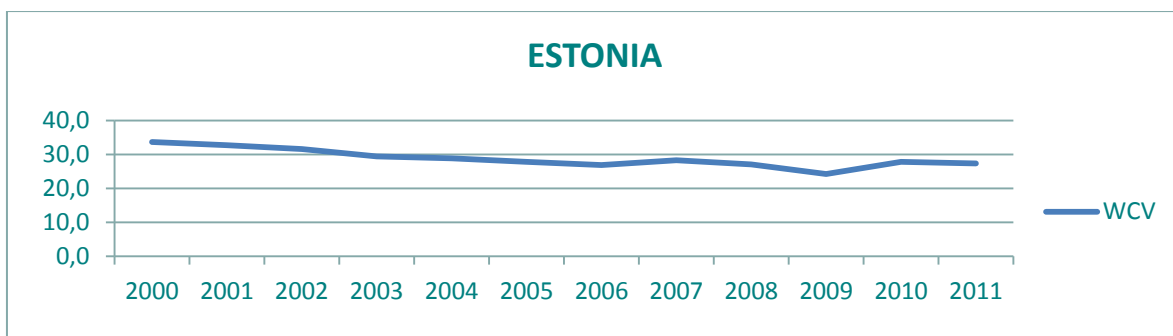
5.3.2 NUTS III

Ο υπολογισμός του σταθμισμένου συντελεστή μεταβλητότητας (WCV) πραγματοποιήθηκε και για τα NUTS III των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα αποτελέσματα είναι πάνω κάτω τα αναμενόμενα καθώς στις περισσότερες χώρες το φαινόμενο των ανισοτήτων εμφανίζεται εντονότερο (Βέλγιο, Βουλγαρία, Δανία, Γερμανία, Ελλάδα, Κροατία, Ουγγαρία, Αυστρία, Σλοβενία, Σουηδία, Ηνωμένο Βασίλειο), σε αρκετές από τις χώρες οι ανισότητες εμφανίζονται σε χαμηλότερα επίπεδα (Τσεχία, Ισπανία, Γαλλία, Ιταλία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβακία, Φινλανδία) ενώ υπάρχουν και τρεις χώρες (Ιρλανδία, Ολλανδία, Πολωνία) των οποίων τα ποσοστά ανισότητας είναι σχεδόν τα ίδια με αυτά των αποτελεσμάτων για τα NUTS II.

Ωστόσο, θα αναφερθούμε λίγο αναλυτικότερα σε κάποιες χώρες που λόγω του γεγονότος ότι δε διαθέτουν παραπάνω από μία γεωγραφική ενότητα σε επίπεδο NUTS II, ήταν αδύνατο να υπολογιστεί ο WCV. Διαθέτουν όμως εδαφικές ενότητες σε επίπεδο NUTS III και τα αποτελέσματα που δίνει για αυτές ο WCV παρουσιάζονται παρακάτω.

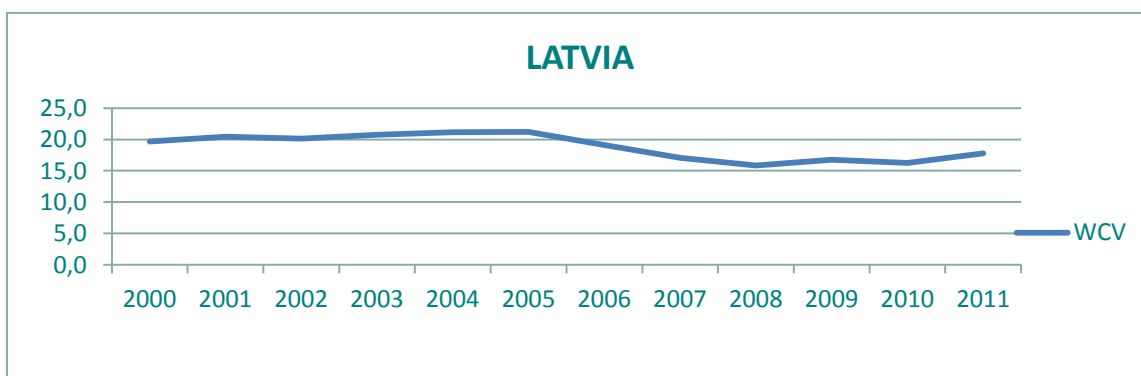
5.3.2.1 ΕΣΘΟΝΙΑ

Το φαινόμενο των ανισοτήτων στην Εσθονία δεν εμφανίζεται ιδιαίτερα έντονο σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ με βάση τα αποτελέσματα του WCV. Η ανισοκατανομή στο εσωτερικό της χώρας κυμαίνεται κοντά στο 28%, ενώ όπως γίνεται αντιληπτό και από το παρακάτω διάγραμμα το ποσοστό των ανισοτήτων μειώνεται κατά την περίοδο που μελετάμε. Οι ανισότητες ξεκινούν το 2000 από το 33,7% και αφού παρουσιάζουν το χαμηλότερο ποσοστό τους το 2009 (24,2%), φτάνουν το 2011 στο 27,4%.

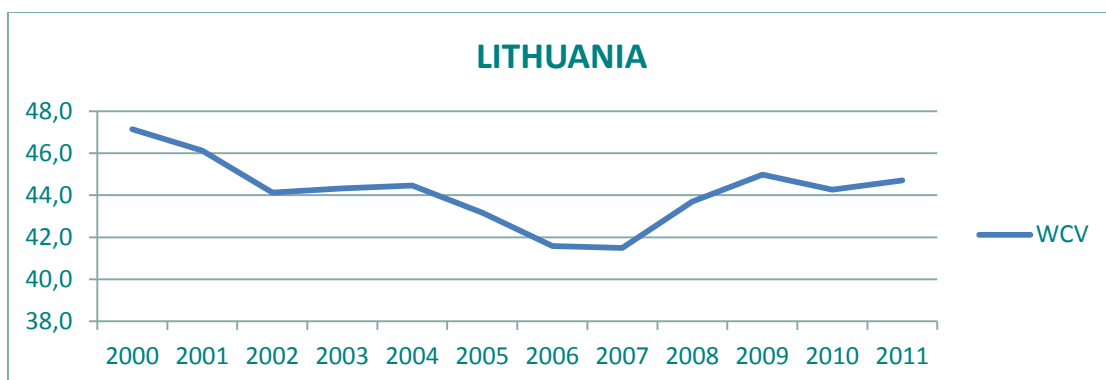
5.3.2.2 ΛΕΤΟΝΙΑ

Από τα χαμηλότερα ποσοστά ανισοτήτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση δίνει ο WCV για το εσωτερικό της Λετονίας. Οι ανισότητες μεταξύ των εδαφικών της ενοτήτων κινούνται σε χαμηλά επίπεδα, κοντά στο 18%. Οι ανισότητες παρουσιάζουν μικρή αύξηση κατά το διάστημα 2000-2005 (19,5% το 2000 και 21,2% το 2005), την επόμενη τριετία μειώνονται (15,8% το 2008) και από την επόμενη χρονιά αυξάνονται πάλι και φτάνουν στο 17,8% το 2011 (συνεχίζοντας δηλαδή σε χαμηλά επίπεδα).

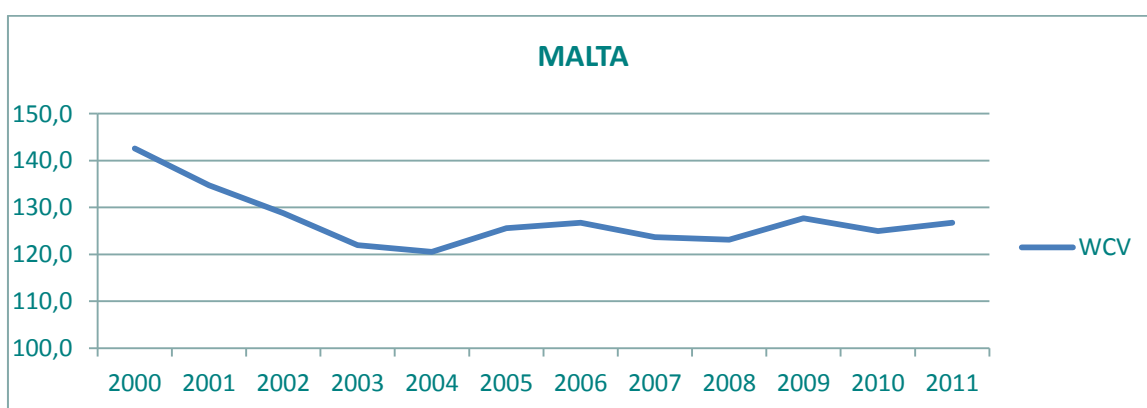
5.3.2.3 ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ

Αξιόλογα, αν και σχετικά χαμηλά ποσοστά ανισοκατανομής δίνει ο WCV για τη Λιθουανία. Οι ανισότητες στο εσωτερικό της χώρας ακολουθούν μία φθίνουσα πορεία από το 2000 μέχρι και το 2007, ενώ από την επόμενη χρονιά αρχίζουν να αυξάνονται. Το 2011 καταγράφεται ποσοστό 44,7%, το οποίο ωστόσο είναι χαμηλότερο σε σχέση με αυτό του 2000.

5.3.2.4 ΜΑΛΤΑ

Ιδιαίτερα έντονο είναι το φαινόμενο των ανισοτήτων στο εσωτερικό της Μάλτας. Τα ποσοστά ανισοκατανομής που δίνει ο WCV εμφανίζουν μέσο όρο περίπου 127% ενώ μέσα στην περίοδο που εξετάζουμε η πορεία των ανισοτήτων δεν είναι ξεκάθαρη καθώς παρατηρούνται διάφορες αυξομειώσεις. Ωστόσο, το ποσοστό που καταγράφεται το 2011 (126,7%) είναι σαφώς μικρότερο από αυτό του 2000 (142,6%).

6 Ανισότητες μεταξύ των κρατών μελών

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δημιουργήθηκε με στόχο το τέλος των συχνών και αιματηρών πολέμων μεταξύ των γειτονικών χωρών που κατέληξαν στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Μετά το τέλος του Πολέμου έγινε φανερό πως οι μεγάλες καταστροφές του δεν ήταν ικανές να αποτρέψουν ένα νέο πόλεμο. Απαιτούνταν συνεργασίες και συμμαχίες. Έτσι, ήδη με τη Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (1950) άρχισε η ένωση των ευρωπαϊκών χωρών σε οικονομικό και πολιτικό επίπεδο με στόχο τη διαρκή ειρήνη.⁵³

Οι ιδρυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης είχαν σαν κοινά ιδανικά μία ειρηνική, ενωμένη και ευημερούσα Ευρώπη⁵⁴, ωστόσο οι χώρες της δε φαίνεται να ακολουθούν την ίδια πορεία. Μεγάλες είναι οι διαφορές μεταξύ των χωρών της ΕΕ καθώς και η ανησυχία για την ενωμένη Ευρώπη και τα αποτελέσματα της ίδρυσης της Ένωσης. Σίγουρα η Ένωση έχει φέρει πολλά οφέλη (οικονομικά και πολιτικά) για το σύνολο της αλλά είναι λιγότερο σαφές αν έχουν ωφεληθεί όλες οι χώρες. Κυρίως όσον αφορά τις χώρες της συνοχής, των οποίων το οικονομικό επίπεδο βρίσκεται πολύ χαμηλότερα από το μέσο ευρωπαϊκό, τα αρνητικά αποτελέσματα ξεπερνούν τα οφέλη.⁵⁵

Παρακάτω γίνεται μία προσπάθεια αποτύπωσης των ανισοτήτων μεταξύ των κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την περίοδο 2000-2013. Οι υπολογισμοί (CV) και τα διαγράμματα βασίζονται στα στοιχεία για το ΑΕΠ των χωρών τα συγκεκριμένα έτη.

6.1 Οικονομικό επίπεδο κρατών-μελών

Για μία πρώτη εικόνα όσον αφορά τις ανισότητες μεταξύ των κρατών – μελών της ΕΕ χρησιμοποιήθηκαν τα ΑΕΠ των χωρών για κάποια ενδεικτικά έτη. Με βάση λοιπόν το ΑΕΠ των ετών: 2000 (αρχή περιόδου που εξετάζουμε), 2005 (ένας χρόνος μετά τη μεγάλη διεύρυνση του 2004 –λίγο πριν την εμφάνιση των πρώτων ενδείξεων της κρίσης), 2008 (αρχή παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης), 2011 και 2013

⁵³ Βλ. Παπαδάκη (2010, σελ. 13-14)

⁵⁴ Για περισσότερα βλ. http://europa.eu/about-eu/eu-history/2000-2009/index_el.htm

⁵⁵ Βλ. Martin (1999, σελ. 1-4)

(πέντε χρόνια μετά την έναρξη της κρίσης), οι χώρες ταξινομήθηκαν από τα μεγαλύτερα προς τα χαμηλότερα ΑΕΠ.

Χώρες με τα υψηλότερα ΑΕΠ

		2000		2005		2008		2011		2013
1	Luxembourg	50.300	Luxembourg	65.000	Luxembourg	76.400	Luxembourg	80.300	Luxembourg	83.400
2	Denmark	32.500	Ireland	39.200	Denmark	42.800	Denmark	43.200	Denmark	44.400
3	Sweden	30.200	Denmark	38.300	Ireland	40.100	Sweden	40.800	Sweden	43.800
4	Ireland	27.800	Sweden	33.000	Netherlands	36.200	Netherlands	35.900	Austria	37.000
5	United Kingdom	27.500	Netherlands	31.500	Sweden	36.100	Austria	35.700	Netherlands	35.900
6	Netherlands	26.300	United Kingdom	31.000	Finland	34.900	Ireland	35.500	Ireland	35.600
7	Austria	26.000	Finland	30.000	Austria	34.000	Finland	35.000	Finland	35.600
8	Finland	25.500	Austria	29.800	Belgium	32.400	Belgium	33.600	Belgium	34.500
9	Germany	24.900	Belgium	29.000	Germany	30.100	Germany	31.900	Germany	33.300
10	Belgium	24.600	France	27.300	France	30.100	France	30.700	France	31.300

Όπως βλέπουμε από τον παραπάνω πίνακα, στις πρώτες δέκα θέσεις με τα υψηλότερα ΑΕΠ και για τις πέντε χρονιές, βρίσκονται έντεκα συγκεκριμένες χώρες. Ξεκάθαρο είναι δε πως το Λουξεμβούργο κατέχει την πρώτη θέση αφού όλες τις χρονιές εμφανίζει το υψηλότερο ΑΕΠ, και μάλιστα με μεγάλη διαφορά από τις υπόλοιπες χώρες. Οι χώρες που παρουσιάζουν τα υψηλότερα ΑΕΠ ανήκουν στη Δυτική και Βόρεια Ευρώπη, ενώ δεν υπάρχει ούτε μία χώρα της Νότιας ή Ανατολικής Ευρώπης στις πρώτες δέκα θέσεις.

Χώρες με τα χαμηλότερα ΑΕΠ

		2000		2005		2008		2011		2013
1	Bulgaria	1.700	Bulgaria	3.000	Bulgaria	4.600	Bulgaria	5.200	Bulgaria	5.500
2	Romania	1.800	Romania	3.700	Romania	6.500	Romania	6.200	Romania	7.100
3	Latvia	3.600	Latvia	5.800	Poland	9.500	Poland	9.600	Hungary	9.900
4	Lithuania	3.600	Lithuania	6.300	Lithuania	10.100	Latvia	9.800	Croatia	10.100
5	Slovakia	4.100	Poland	6.400	Latvia	10.500	Hungary	9.900	Poland	10.100
6	Estonia	4.500	Slovakia	7.100	Hungary	10.500	Lithuania	10.200	Latvia	11.600
7	Hungary	4.900	Croatia	8.100	Croatia	10.700	Croatia	10.400	Lithuania	11.700
8	Poland	4.900	Estonia	8.300	Slovakia	11.900	Estonia	12.100	Slovakia	13.300
9	Croatia	5.300	Hungary	8.800	Estonia	12.100	Slovakia	12.800	Estonia	13.900
10	Czech Republic	6.200	Czech Republic	10.200	Malta	14.600	Czech Republic	14.800	Czech Republic	14.200

Από τον παραπάνω πίνακα που απεικονίζει τις χώρες με τα χαμηλότερα ΑΕΠ, βλέπουμε στις θέσεις αυτές να εμφανίζονται κυρίως χώρες τις Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Τις θέσεις με τα χαμηλότερα ΑΕΠ σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση κατέχουν δύο Βαλκανικές χώρες (Βουλγαρία και Ρουμανία), οι οποίες προσχώρησαν στην Ένωση το 2007.

Αξιοσημείωτο επίσης είναι το γεγονός πως το οικονομικό επίπεδο των χωρών στον πρώτο πίνακα (υψηλά ΑΕΠ) απέχει κατά πολύ από το επίπεδο των χωρών στο δεύτερο πίνακα (χαμηλότερα ΑΕΠ). Αυτό δείχνει βέβαια τις ανισότητες που παρουσιάζει η Ευρωπαϊκή Ένωση στο εσωτερικό της. Παρά τις όποιες προσπάθειες, η Ένωση παραμένει μία κοινότητα δύο ταχυτήτων. Συγκεκριμένες χώρες της Βόρειας και Δυτικής Ευρώπης αναπτύσσονται και βρίσκονται σε υψηλό επίπεδο, ενώ άλλες υστερούν σημαντικά.

6.2 Συντελεστής Μεταβλητότητας για τις χώρες-μέλη

Για το μέγεθος και την πορεία των ανισοτήτων μεταξύ των κρατών – μελών κατά τα τελευταία χρόνια, υπολογίστηκε ο συντελεστής μεταβλητότητας (CV) και αποτυπώθηκε στο παρακάτω διάγραμμα.

Η πρώτη εικόνα που σχηματίζει κανείς βλέποντας το παραπάνω διάγραμμα είναι πως κατά την περίοδο που εξετάζουμε, οι ανισότητες ανάμεσα στα κράτη – μέλη της ΕΕ έχουν μειωθεί. Πράγματι, από το 72,8% που βρισκόταν η ανισοκατανομή στην Ευρώπη το 2000, έφτασε το 2013 στο 65,9%.

Η πορεία όμως των ανισοτήτων μεταξύ των κρατών – μελών δεν ήταν σταθερή κατά τη διάρκεια των ετών αυτών. Όπως γίνεται φανερό και από το διάγραμμα, κατά την περίοδο 2000-2008 τα ποσοστά των ανισοτήτων μεταξύ των χωρών ακολουθούν μία φθίνουσα πορεία και εμφανίζουν μείωση δέκα ποσοστιαίων μονάδων (72,8% το 2000 και 62,8% το 2008). Από το 2008 και μετά όμως παρατηρείται σταδιακή αύξηση της ανισοκατανομής στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία φτάνει στο 65,9%.

Διαπιστώνεται λοιπόν από τα στοιχεία παραπάνω πως οι ανισότητες μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρά το γεγονός πως είχαν αρχίσει να μειώνονται,

από το 2008 και έπειτα παρουσίασαν και πάλι αυξητική τάση. Αυτό που φαίνεται να αντέστρεψε την πορεία τους είναι η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, η οποία έπληξε ιδιαιτέρως πολλές χώρες της Ευρώπης. Οι συνέπειες της κρίσης, που γίνονται φανερές στο ΑΕΠ των περισσότερων κρατών – μελών (μείωση του ΑΕΠ στις περισσότερες χώρες κυρίως της Νότιας Ευρώπης) οδήγησαν και πάλι σε αύξηση των ανισοτήτων ανάμεσα στα κράτη – μέλη. Οι ανισότητες μεταξύ των χωρών της Ένωσης παραμένουν σε υψηλά επίπεδα και συνεχώς αυξάνονται, γεγονός που δείχνει την αποτυχία των πολιτικών συνοχής, ακόμη και σήμερα 65 χρόνια μετά την πρώτη προσπάθεια ένωσης των ευρωπαϊκών χωρών (Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα).

7 Ευρώπη 2014-2020

Όπως είδαμε και στην παρούσα εργασία, μετά την εμφάνιση της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης οι ανισότητες μεταξύ των κρατών-μελών άρχισαν και πάλι να αυξάνονται. Η κρίση έχει μεγάλη επίδραση⁵⁶ στις περιφέρειες και τις χώρες της ΕΕ, καθώς οι οικονομικές ανισότητες, οι οποίες είχαν αρχίσει να μειώνονται, φαίνεται να οδηγούνται και πάλι σε αύξηση. Εκτός λοιπόν από την ανεργία και τη φτώχεια που συνεχώς αυξάνονται λόγω των παγκόσμιων οικονομικών συνθηκών, και η ψαλίδα μεταξύ των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης αρχίζει και πάλι να ανοίγει.⁵⁷

Στόχος της κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής είναι η συνοχή στον ευρωπαϊκό χώρο και η άμβλυνση των ανισοτήτων μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όπως, όμως γίνεται φανερό η ΕΕ απέχει πολύ από το να αποτελεί ένα ενιαίο σύνολο καθώς οι διαφορές εντός των ορίων της επιμένουν και εμφανίζονται με διάφορες μορφές.⁵⁸

Μπορεί λοιπόν μέχρι στιγμής οι πολιτικές της ΕΕ να μην έχουν τα επιθυμητά αποτελέσματα όσον αφορά τη συνοχή των κρατών – μελών της, ωστόσο οι προσπάθειες για μία Ενιαία Ευρώπη συνεχίζονται. Έτσι, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την τρέχουσα προγραμματική περίοδο (2014-2020) και μέσα από τη στρατηγική «Ευρώπη 2020» επιχειρεί να πετύχει ότι δεν πέτυχαν οι προηγούμενες πολιτικές. Η Ευρώπη θα πρέπει να αντιμετωπίσει τις επιπτώσεις της κρίσης και να βγει από αυτήν ισχυρότερη. Για να γίνει όμως αυτό χρειάζεται ο ενστερνισμός της όλης προσπάθειας από όλες τις χώρες της Ευρώπης και να πραγματοποιηθεί μία κοινή δράση με στόχο την έξοδο από τη κρίση και μία βιώσιμη και για όλους ανάπτυξη.⁵⁹

⁵⁶ Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής (2010,σελ.9-11):

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EL:PDF> και Sixth report on economic, social and territorial cohesion (2014)

⁵⁷ Βλ. Απολογισμός της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» για μια έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη (2014, σελ. 10) και Sixth report on economic, social and territorial cohesion (2014, σελ. 39-45)

⁵⁸ Βλ. Παπαδάκη (2010, σελ.208)

⁵⁹ Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής (2010)

7.1 «Ευρώπη 2020»

«Ευρώπη 2020» είναι η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανάπτυξη και απασχόληση που παρουσίασε η Επιτροπή στις 3/3/2010 με ορίζοντα το 2020⁶⁰ και βασικός της στόχος είναι η αντιμετώπιση της κρίσης και η δημιουργία συνθηκών για έξυπνη, βιώσιμη ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς.⁶¹ Η έκθεση «Ευρώπη 2020» προτείνει πέντε στόχους οι οποίοι αφορούν την απασχόληση, της Έρευνα & Ανάπτυξη, τη κλιματική αλλαγή και ενέργεια, την εκπαίδευση και τη καταπολέμηση της φτώχειας. Οι στόχοι αυτοί εκφράζονται ως *έξυπνη ανάπτυξη* (οικονομία βασισμένη στη γνώση), *βιώσιμη ανάπτυξη* (αποτελεσματικότερη χρήση των πόρων) και *περιεκτική ανάπτυξη* (υψηλό επίπεδο απασχόλησης).⁶²

Στην «Ευρώπη 2020» τίθενται πέντε βασικοί ευρωπαϊκοί στόχοι⁶³ που αντανακλούν τις προτεραιότητες που έχουν συμφωνηθεί (έξυπνη ανάπτυξη, βιώσιμη ανάπτυξη και ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς). Οι στόχοι⁶⁴ της στρατηγικής είναι οι εξής:

- Το 75% του πληθυσμού 20-64 ετών θα πρέπει να απασχολείται.
- Το 3% του ευρωπαϊκού ΑΕΠ θα πρέπει να επενδύεται στην Έρευνα & Ανάπτυξη
- Το ποσοστό των ατόμων που εγκαταλείπουν την εκπαίδευση θα πρέπει να είναι λιγότερο από το 10% και τουλάχιστον το 40% των ατόμων μεταξύ 30-34 ετών να έχει πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.
- Μείωση της φτώχειας – έξοδος τουλάχιστον 20 εκατομμυρίων ανθρώπων από τον κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού.
- Στόχοι για το περιβάλλον και την ενέργεια: - Μείωση των εκπομπών θερμοκηπίου κατά 20% σε σχέση με το 1990 – Αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στη τελική κατανάλωση στο 20% και – Αύξηση 20% της ενεργειακής αποτελεσματικότητας.⁶⁵

⁶⁰ Βλ. Sixth report on economic, social and territorial cohesion (2014, σελ. 235-265)

⁶¹ Για περισσότερα βλ. http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/index_el.htm και <http://www.espa.gr/el/pages/staticStrategyEurope2020.aspx>

⁶² Για περισσότερα βλ. Παπαδάκη (2010, σελ. 358) και http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/index_el.htm

⁶³ Οι στόχοι αυτοί μετατρέπονται στη συνέχεια σε εθνικούς στόχους για κάθε κράτος-μέλος ανάλογα με τις συνθήκες και καταστάσεις που ισχύουν σε κάθε χώρα. (Βλ. http://ec.europa.eu/europe2020/targets/eu-targets/index_el.htm)

⁶⁴ Βλ. <http://www.espa.gr/el/pages/staticStrategyEurope2020.aspx>, Sustainable development in the European Union (2011) και Ανακοίνωση της Επιτροπής (2010, σελ. 6 & 13-24)

⁶⁵ Για την Ελλάδα οι στόχοι μεταφράστηκαν ως εξής:

Οι παραπάνω στόχοι απεικονίζουν την πρόοδο που θα πρέπει να έχει σημειώσει η ΕΕ μέχρι το 2020 σε κύριους τομείς και αποτελούν κοινούς στόχους που υλοποιούνται σε συνδυασμό με εθνικές δράσεις. Επιπλέον, οι στόχοι αυτοί είναι αλληλένδετοι και αλληλοενισχυόμενοι, καθώς η βελτίωση της εκπαίδευσης οδηγεί στην αύξηση της απασχόλησης και στη μείωση της φτώχειας, οι επενδύσεις σε Έρευνα & Ανάπτυξη ενισχύουν την ανταγωνιστικότητα των οικονομιών⁶⁶ και τέλος, η επένδυση σε «καθαρότερες» τεχνολογίες καταπολεμά τη κλιματική αλλαγή και δημιουργεί ευκαιρίες επιχειρηματικότητας και απασχόλησης.⁶⁷

Το πεδίο των πρωταρχικών στόχων της στρατηγικής είναι και για την επίτευξή τους απαιτείται μεγάλο φάσμα δράσεων τόσο σε εθνικό επίπεδο και επίπεδο Ένωσης όσο και σε διεθνές. Έτσι, η Επιτροπή προτείνει επτά εμβληματικές πρωτοβουλίες οι οποίες θα ενεργήσουν καταλυτικά στην επίτευξη προόδου σε κάθε προτεραιότητα. Οι πρωτοβουλίες είναι οι εξής:

- «Ένωση καινοτομίας», για τη βελτίωση των συνθηκών-πλαίσιο και της πρόσβασης στη χρηματοδότηση για την έρευνα και καινοτομία
- «Νεολαία σε κίνηση», για την ενίσχυση των επιδόσεων των εκπαιδευτικών συστημάτων και τη διευκόλυνση της εισόδου των νέων στην αγορά εργασίας.
- «Ψηφιακό θεματολόγιο για την Ευρώπη», για την επίσπευση της ανάπτυξης των υπηρεσιών πρόσβασης στο Διαδίκτυο υψηλής ταχύτητας και την άντληση οφελών από μια ψηφιακή ενιαία αγορά για νοικοκυριά και επιχειρήσεις.
- «Μια Ευρώπη που χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τους πόρους», για την αποσύνδεση της οικονομικής ανάπτυξης από τη χρήση των πόρων, τη στήριξη της μετάβασης σε οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα, την αύξηση της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, τον εκσυγχρονισμό του τομέα των μεταφορών και την ενθάρρυνση της ενεργειακής αποδοτικότητας.

1. Το 70% του πληθυσμού μεταξύ 20-64 ετών θα πρέπει να απασχολείται.

2. Το 2% του ΑΕΠ θα πρέπει να επενδύεται σε Έρευνα & Ανάπτυξη.

3. Συμμετοχή των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας κατά 18% στην τελική κατανάλωση ενέργειας και μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 4% σε σχέση με το 2005.

4. Το ποσοστό ατόμων που εγκαταλείπει πρόωρα το σχολείο θα πρέπει να είναι κάτω από 10% και τουλάχιστον 32% των ατόμων μεταξύ 30 και 34 ετών θα πρέπει να έχει πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

5. Μείωση του αριθμού των ατόμων που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας κατά 450.000 άτομα.

⁶⁶ Για περισσότερα βλ. Ζαχαρή & Ασπρογέρακας (σελ. 3-5)

⁶⁷ Για περισσότερα βλ. http://ec.europa.eu/europe2020/targets/eu-targets/index_el.htm και Ανακοίνωση της Επιτροπής (2010, σελ. 6)

- «Μια βιομηχανική πολιτική για την εποχή της παγκοσμιοποίησης», για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος (ανάπτυξης μιας ισχυρής και βιώσιμης βιομηχανικής βάσης, ικανής να ασκεί ανταγωνισμό σε παγκόσμιο επίπεδο).
- «Ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας», για τον εκσυγχρονισμό των αγορών εργασίας και την παροχή δυνατοτήτων στους πολίτες μέσω της δια βίου ανάπτυξης δεξιοτήτων.
- «Ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας», για τη διασφάλιση της κοινωνικής και εδαφικής συνοχής.⁶⁸

7.2 Πρόοδος ΕΕ όσον αφορά τους στόχους της «Ευρώπης 2020»

Τον Μάρτιο του 2015 η Eurostat δημοσίευσε την έκδοση η οποία περιέχει ένα κεφάλαιο για κάθε έναν από τους στόχους της στρατηγικής «Ευρώπη 2020». Σκοπός της δημοσίευσης αυτής είναι να δούμε τις αλλαγές που παρατηρούνται μέχρι σήμερα και την πρόοδο που έχει σημειωθεί.

Όπως αναφέρει η Eurostat, από το 2008 μέχρι σήμερα ουσιαστική πρόοδος πραγματοποιήθηκε στο τομέα της κλιματικής αλλαγής, μέσω της μείωσης των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου και της αύξησης χρήσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, και στο τομέα της εκπαίδευσης, μέσω της μείωσης του αριθμού όσων εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση. Όσον αφορά τις δαπάνες σε Έρευνα & Ανάπτυξη η πρόοδος είναι περιορισμένη ενώ οι στόχοι για το 2020 σχετικά με την απασχόληση και τη φτώχεια απέχουν πλέον περισσότερο σε σχέση με το 2008 (η κρίση οδήγησε σε ραγδαία αύξηση της ανεργίας στην Ευρώπη και από 7,1% το 2008 έφτασε το 2013 στο 10,9%).⁶⁹

Βέβαια πίσω από τα αποτελέσματα του απολογισμού της μέχρι τώρα προόδου υπάρχουν διάφορες αναπτυξιακές πορείες και εμπειρίες της κρίσης στα επιμέρους κράτη-μέλη.⁷⁰ Υπάρχουν κράτη τα οποία επλήγησαν σοβαρά και άλλα που φαίνεται

⁶⁸ Για περισσότερες πληροφορίες βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής (2010, σελ. 6-8)

⁶⁹ Για περισσότερα βλ. How is the European Union progressing towards its Europe 2020 targets? (2015)

⁷⁰ Π.χ. τα ποσοστά ανεργίας κυμαίνονταν το 2013 από το 5% στην Αυστρία έως το 27,6% στην Ελλάδα. Βλ. Απολογισμός της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» για μια έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη (2014)

να αντιμετωπίζουν τη κρίση καλύτερα. Η πρόοδος⁷¹ λοιπόν για την επίτευξη των στόχων είναι ανομοιογενής.

Η κρίση εκτός από τον σαφή της αντίκτυπο στη φτώχεια και την απασχόληση, επηρέασε και τους υπόλοιπους τομείς και περιόρισε σημαντικά την πρόοδο για την επίτευξη και των άλλων στόχων (εξαίρεση, όπως αναφέρθηκε παραπάνω αποτελεί η μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου). Υπάρχουν ωστόσο και κάποιες θετικές εξελίξεις, όπως είναι το επίπεδο εκπαίδευσης, η δημιουργία βιώσιμου συνδυασμού πηγών ενέργειας και η μείωση της έντασης άνθρακα της οικονομίας.⁷²

Όπως διαπιστώνεται στην παρούσα φάση η Ευρωπαϊκή Ένωση φαίνεται να μετρά τις επιπτώσεις της χρηματοπιστωτικής κρίσης στην ίδια και τα μέλη της και να προσπαθεί να επανεξετάσει τους στόχους ώστε να προσαρμοστεί η στρατηγική στα νέα δεδομένα. Οι στόχοι της εκπαίδευσης, της κλιματικής αλλαγής και της ενέργειας φαίνεται να αποτελούν ρεαλιστικούς στόχους καθώς ήδη έχει πραγματοποιηθεί πρόοδος. Δε συμβαίνει όμως το ίδιο και με τους στόχους για την απασχόληση, τη φτώχεια και τις επενδύσεις σε Έρευνα & Ανάπτυξη, εκεί μάλλον θα πρέπει να γίνει επανεξέταση των στόχων και να προσαρμοστούν στην πραγματικότητα.

⁷¹ Για περισσότερα βλ. Sixth report on economic, social and territorial cohesion (2014, σελ. 266-276)

⁷² Βλ. Απολογισμός της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» για μια έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη (2014, σελ. 13-17)

8 Συμπεράσματα

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί την πραγμάτωση του οράματος των εμπνευστών της, αποτελεί την απόδειξη της ενοποίησης των χωρών της Ευρώπης και αποσκοπεί στη κοινή πορεία προς την ανάπτυξη⁷³. Πόσο «ενωμένες» είναι όμως οι χώρες της και κατά πόσο ακολουθούν όλες μία κοινή πορεία;

Όπως γίνεται φανερό από το σύνολο της παρούσας εργασίας το όραμα των εμπνευστών της Ένωσης έχει μάλλον χαθεί κάπου μέσα στα χρόνια και οι χώρες δεν έχουν καταφέρει ακόμη να δρουν και κυρίως να αναπτύσσονται μαζί. Οι ανισότητες μεταξύ των κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν και παραμένουν υψηλές. Παρά τη μείωση που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια (6,9 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2000), τα ποσοστά ανισοκατανομής στο χώρο της Ευρώπης διατηρούνται σε υψηλά επίπεδα, με αποτέλεσμα την εμφάνιση μιας ανάπτυξης δύο ταχυτήτων. Η εικόνα τα τελευταία χρόνια παραμένει σχεδόν η ίδια, με συγκεκριμένες χώρες να παρουσιάζουν υψηλά εισοδήματα και άλλες να βρίσκονται σε δυσμενή θέση, και οι οποίες μαστίζονται από διάφορα οικονομικά (και κοινωνικά βέβαια) προβλήματα.

Το πρόβλημα των ανισοτήτων όμως δεν παρουσιάζεται μόνο μεταξύ των κρατών – μελών της Ε.Ε. , αλλά αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα και εντός των χωρών. Η πλειοψηφία των χωρών εμφανίζει υψηλά ποσοστά περιφερειακών ανισοτήτων στο εσωτερικό τους. Παρά τις προσπάθειες μείωσής τους, μέσω κρατικών αλλά και ευρωπαϊκών πολιτικών, οι ανισότητες μεταξύ των περιοχών των κρατών παραμένουν μεγάλες και σε πολλές χώρες παρουσιάζουν αύξουσα πορεία τα τελευταία χρόνια.

Όπως διαπιστώθηκε από τους υπολογισμούς που πραγματοποιήθηκαν για την εκπόνηση της εργασίας, υψηλά ποσοστά ανισοτήτων δεν παρατηρούνται μόνο σε χώρες με χαμηλά εισοδήματα. Κάποιες από τις χώρες με τα μεγαλύτερα ποσοστά ανισοκατανομής στο εσωτερικό τους, αποτελούν χώρες με τα υψηλότερα ΑΕΠ στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Αξιοσημείωτο είναι το παράδειγμα του Ηνωμένου Βασιλείου το οποίο παρά το γεγονός ότι αποτελεί μία από τις πλέον ανεπτυγμένες χώρες με υψηλό ΑΕΠ, οι ανισότητες στο εσωτερικό του εμφανίζουν ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά και αύξουσα πορεία.

⁷³ Βλ. Πετράκος & Rodriguez-Poze (2002, σελ.3)

Οι διαφορές μεταξύ των περιοχών (NUTS II & NUTS III) στο εσωτερικό των χωρών, όσον αφορά τα επίπεδα των εισοδημάτων, είναι ιδιαίτερα έντονες για τις περισσότερες χώρες της ΕΕ, γεγονός που δείχνει την άνιση ανάπτυξη ακόμη και μέσα στην ίδια χώρα. Συγκεκριμένες περιοχές – συνήθως πρωτεύουσες, συμπρωτεύουσες ή μεγάλες βιομηχανικές περιοχές- εμφανίζουν με διαφορά υψηλότερα εισοδήματα σε σχέση με την υπόλοιπη χώρα.

Παρακάτω παρουσιάζονται οι χώρες με τις μεγαλύτερες και τις μικρότερες ανισότητες στο εσωτερικό τους, σύμφωνα με τους υπολογισμούς του Συντελεστή Μεταβλητότητας (CV) και του Σταθμισμένου Συντελεστή Μεταβλητότητας (WCV) με βάση τα στοιχεία του ΑΕΠ.⁷⁴ Καταγράφονται λίστες με τις ανισότητες που παρουσιάζουν οι χώρες σε επίπεδο NUTS II και σε επίπεδο NUTS III.

8.1 Λίστες με βάση τον Συντελεστή Μεταβλητότητας

8.1.1 Επίπεδο NUTS II

Χώρες με τις μεγαλύτερες ανισότητες στο εσωτερικό τους

	ΧΩΡΕΣ	ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΟΤΗΤΑΣ
1.	Σλοβακία	54,5%
2.	Ρουμανία	45,6%
3.	Τσεχία	40,8%
4.	Ην. Βασίλειο	39,2%
5.	Ουγγαρία	36,8%

Στις πέντε πρώτες θέσεις με τις μεγαλύτερες ανισότητες στο εσωτερικό τους (ανισότητες μεταξύ των NUTS II), βρίσκονται Σλοβακία, Ρουμανία, Τσεχία, Ηνωμένο Βασίλειο και Ουγγαρία. Και στις πέντε αυτές χώρες οι ανισότητες όχι μόνο βρίσκονται σε υψηλό επίπεδο αλλά παρουσιάζουν και αύξηση τα τελευταία χρόνια. Οι χώρες της λίστας αυτής είναι χώρες της Κεντρικής Ευρώπης με χαμηλά επίπεδα ΑΕΠ. Μόνη εξαίρεση αποτελεί το Ηνωμένο Βασίλειο που παρά το υψηλό οικονομικό επίπεδο, οι ανισότητες των περιφερειών του είναι ιδιαίτερα υψηλές.

⁷⁴ Για τη δημιουργία των λιστών χρησιμοποιήθηκε ο μέσος όρος του συντελεστή μεταβλητότητας κατά τη διάρκεια της περιόδου 2000-2011.

Χώρες με τις μικρότερες ανισότητες στο εσωτερικό τους

	ΧΩΡΕΣ	ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΟΤΗΤΑΣ
1.	<i>Κροατία</i>	2,2%
2.	<i>Δανία</i>	16,8%
3.	<i>Σουηδία</i>	16,9%
4.	<i>Ελλάδα</i>	17,3%
5.	<i>Ολλανδία</i>	17,5%

Οι μικρότερες ανισότητες μεταξύ των NUTS II εμφανίζονται σε Κροατία, Δανία, Σουηδία, Ελλάδα και Ολλανδία. Όσον αφορά τη Κροατία, είναι μια χώρα με μόλις δύο NUTS II οι οποίες παρουσιάζουν ελάχιστες διαφορές μεταξύ τους. Δανία, Σουηδία και Ολλανδία αποτελούν χώρες της Βόρειας Ευρώπης με υψηλό ΑΕΠ. Τέλος, οι ανισότητες της Ελλάδας παρά της δυσμενείς οικονομικές συνθήκες και την αύξηση που παρουσιάζουν τα τελευταία χρόνια, παραμένουν από τις μικρότερες στην ΕΕ.

8.1.2 Επίπεδο NUTS III

Χώρες με τις μεγαλύτερες ανισότητες στο εσωτερικό τους

	ΧΩΡΕΣ	ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΟΤΗΤΑΣ
1.	<i>Ην. Βασίλειο</i>	50,8%
2.	<i>Σλοβακία</i>	49,3%
3.	<i>Λετονία</i>	47,8%
4.	<i>Εσθονία</i>	42,3%
5.	<i>Πολωνία</i>	41,1%

Ηνωμένο Βασίλειο και Σλοβακία εμφανίζονται και στη λίστα με τις μεγαλύτερες ανισότητες μεταξύ των NUTS III των χωρών και μάλιστα κατέχουν την πρώτη και δεύτερη θέση αντίστοιχα. Στις άλλες τρεις θέσεις βρίσκονται Λετονία, Εσθονία (δεν έχουν περιοχές σε επίπεδο NUTS II) και η Πολωνία, η οποία παρουσιάζει υψηλά ποσοστά και όσον αφορά τα NUTS II.

Χώρες με τις μικρότερες ανισότητες στο εσωτερικό τους

	ΧΩΡΕΣ	ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΟΤΗΤΑΣ
1.	Σουηδία	12,7%
2.	Μάλτα	16,8%
3.	Φινλανδία	19,0%
4.	Ισπανία	20,2%
5.	Σλοβενία	21,2%

Στη λίστα με τις μικρότερες ανισότητες βρίσκονται η Σουηδία, η Μάλτα, η Φινλανδία, η Ισπανία και η Σλοβενία. Σουηδία και Σλοβενία βρίσκονται σε θέσεις με μικρές ανισότητες στο εσωτερικό τους και όταν εξετάζονται τα NUTS II αλλά και τώρα στην περίπτωση των NUTS III. Επίσης, τρεις από τις χώρες της λίστας (Σουηδία, Φινλανδία και Σλοβενία), είναι χώρες που παρουσιάζουν υψηλά εισοδήματα που κατανέμονται σχεδόν ισόποσα ανάμεσα στα NUTS III.

8.2 Λίστες με βάση τον Σταθμισμένο Συντελεστή Μεταβλητότητας

8.2.1 Επίπεδο NUTS II

Χώρες με τις μεγαλύτερες ανισότητες στο εσωτερικό τους

	ΧΩΡΕΣ	ΣΤΑΘΜΙΣΜΕΝΟΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΟΤΗΤΑΣ
1.	Φινλανδία	335,2%
2.	Ισπανία	186,0%
3.	Ιταλία	171,2%
4.	Πορτογαλία	141,1%
5.	Σλοβακία	118,0%

Τα πράγματα διαφοροποιούνται αρκετά όταν εξετάζεται ο Σταθμισμένος Συντελεστής Μεταβλητότητας και βλέπουμε ακόμη και τη Φινλανδία στις χώρες με τις μεγαλύτερες ανισότητες και μάλιστα στην πρώτη θέση. Στις άλλες θέσεις βρίσκονται τρεις Μεσογειακές χώρες (Ισπανία, Ιταλία, Πορτογαλία) και η Σλοβακία, η οποία εμφανίζεται και στην αντίστοιχη λίστα του CV.

Χώρες με τις μικρότερες ανισότητες στο εσωτερικό τους

	ΧΩΡΕΣ	ΣΤΑΘΜΙΣΜΕΝΟΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΟΤΗΤΑΣ
1.	Σλοβενία	18,7%
2.	Βουλγαρία	19,3%
3.	Ιρλανδία	25,5%
4.	Δανία	28,5%
5.	Ουγγαρία	28,7%

Οι πέντε χώρες που βρίσκονται στην παραπάνω λίστα είναι χώρες με λίγες περιοχές σε επίπεδο NUTS II, οι οποίες δεν παρουσιάζουν μεγάλες διαφορές όσον αφορά το επίπεδο του ΑΕΠ και τον πληθυσμό τους. Τα δύο αυτά μεγέθη βρίσκονται στα ίδια περίπου επίπεδα σε όλα τα NUTS II με αποτέλεσμα τις μικρές ανισότητες μεταξύ τους.

8.2.2 Επίπεδο NUTS III

Χώρες με τις μεγαλύτερες ανισότητες στο εσωτερικό τους

	ΧΩΡΕΣ	ΣΤΑΘΜΙΣΜΕΝΟΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΟΤΗΤΑΣ
1.	Ισπανία	173,6%
2.	Μάλτα	127,3%
3.	Ελλάδα	125,3%
4.	Φινλανδία	116,8%
5.	Πορτογαλία	93,6%

Όσον αφορά τη λίστα με τις μεγαλύτερες ανισότητες η εικόνα είναι σχεδόν η ίδια με αυτή των NUTS II, καθώς βρίσκονται μέσα και πάλι η Ισπανία, η Φινλανδία και η Πορτογαλία. Τις άλλες θέσεις κατέχουν η Ελλάδα, που παρουσιάζει μεγάλες ανισότητες και στα NUTS II και η Μάλτα, η οποία δε διαθέτει NUTS II οπότε ήταν αδύνατο να υπολογιστεί ο Σταθμισμένος Συντελεστής Μεταβλητότητας σε αυτό το επίπεδο.

Χώρες με τις μικρότερες ανισότητες στο εσωτερικό τους

	ΧΩΡΕΣ	ΣΤΑΘΜΙΣΜΕΝΟΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΟΤΗΤΑΣ
1.	<i>Λετονία</i>	18,8%
2.	<i>Ιρλανδία</i>	24,9%
3.	<i>Εσθονία</i>	28,8%
4.	<i>Πολωνία</i>	35,3%
5.	<i>Τσεχία</i>	37,2%

Η λίστα με τις μικρότερες ανισότητες έχει χώρες στις οποίες τα NUTS III παρουσιάζουν μικρές διαφορές μεταξύ όσον αφορά το ΑΕΠ και τον πληθυσμό, και το εισόδημα κατανέμεται σχεδόν σε αναλογία με τον πληθυσμό. Βλέπουμε επίσης πως η Ιρλανδία βρίσκεται και σε αυτή τη λίστα (όπως και σε επίπεδο NUTS II).

8.3 Πορεία ανισοτήτων

Για μία πιο κωδικοποιημένη εικόνα της πορείας που ακολούθησαν οι ανισότητες στο εσωτερικό των κρατών – μελών, κατασκευάστηκαν οι παρακάτω πίνακες. Στους πίνακες αυτούς γίνεται μία συνοπτική παρουσίαση της πορείας που παρουσίασαν οι ανισότητες κατά τη διάρκεια των τελευταίων χρόνων και εμφανίζονται οι χώρες στο εσωτερικό των οποίων οι ανισότητες αυξήθηκαν, μειώθηκαν ή ακολούθησαν μία σχετικά σταθερή πορεία με ελάχιστες διακυμάνσεις.

Συντελεστής Μεταβλητότητας (CV)

	NUTS II			NUTS III		
COUNTRIES	Αύξηση	Μείωση	Σταθερό	Αύξηση	Μείωση	Σταθερό
ΒΕΛΓΙΟ		✓			✓	
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	✓			✓		
ΤΣΕΧΙΑ	✓			2000-2008 ⁷⁵	2009-2011	
ΔΑΝΙΑ	✓			✓		
ΓΕΡΜΑΝΙΑ		✓				✓
ΕΣΘΟΝΙΑ ⁷⁶				✓		
ΙΡΛΑΝΔΙΑ			✓	✓		
ΕΛΛΑΔΑ	✓			2005-2006	2000-2004	2007-2011
ΙΣΠΑΝΙΑ	2009-2011	2000-2008		20082011	2000-2007	
ΓΑΛΛΙΑ			✓	✓		
ΚΡΟΑΤΙΑ	✓			✓		
ΙΤΑΛΙΑ	2008-2011	2000-2007		2007-2011	2000-2006	
ΚΥΠΡΟΣ						
ΛΕΤΟΝΙΑ					✓	
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ				✓		
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ						
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	✓			✓		
ΜΑΛΤΑ				✓		
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	✓			✓		
ΑΥΣΤΡΙΑ		✓			✓	
ΠΟΛΩΝΙΑ	✓			✓		
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ			✓	2000-2005 2010-2011	2006-2009	
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	✓			✓		
ΣΛΟΒΕΝΙΑ		✓		✓		
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	✓			✓		
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ		✓			✓	
ΣΟΥΗΔΙΑ			✓			✓
ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	✓			✓		

⁷⁵ Σε πολλές περιπτώσεις επειδή η πορεία των ανισοτήτων κατά τη διάρκεια των ετών που εξετάζονται, δεν ήταν ενιαία, σημειώνονται οι περίοδοι αυξητικής, φθίνουσας ή σταθερής πορείας.

⁷⁶ Αρκετές χώρες δεν διαθέτουν χωρικές μονάδες σε επίπεδο NUTS II και γι' αυτό δεν υπάρχει εικόνα όσον αφορά τις ανισότητες.

Σταθμισμένος Συντελεστής Μεταβλητότητας (WCV)

	NUTS II			NUTS III		
COUNTRIES	Αύξηση	Μείωση	Σταθερό	Αύξηση	Μείωση	Σταθερό
ΒΕΛΓΙΟ		✓				✓
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ		✓				✓
ΤΣΕΧΙΑ	2000-2007	2008-2011			✓	
ΔΑΝΙΑ	✓					✓
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	✓			✓		□
ΕΣΘΟΝΙΑ					✓	
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	2000-2006	2007-2011				✓
ΕΛΛΑΔΑ			✓			✓
ΙΣΠΑΝΙΑ	2000-2009	2010-2011		✓		
ΓΑΛΛΙΑ	✓					✓
ΚΡΟΑΤΙΑ			✓	2000-2004	2005-2011	
ΙΤΑΛΙΑ	✓					✓
ΚΥΠΡΟΣ						
ΛΕΤΟΝΙΑ					~	~
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ				2008-2011	2000-2007	
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ						
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	2010-2011	2000-2009			✓	
ΜΑΛΤΑ					✓	
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	✓					✓
ΑΥΣΤΡΙΑ	✓			✓		
ΠΟΛΩΝΙΑ		✓		✓		
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	2000-2008	2009-2011		✓		
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	✓			2000-2006	2007-2011	
ΣΛΟΒΕΝΙΑ		✓			✓	
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	✓			✓		
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ		✓				✓
ΣΟΥΗΔΙΑ	✓			✓		
ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	✓					✓

Όπως γίνεται φανερό και από τους παραπάνω πίνακες, στις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης παρατηρείται αύξηση των ανισοτήτων μεταξύ των περιοχών τους. Αρκετές είναι οι χώρες οι οποίες έμειναν στα ίδια περίπου ποσοστά ανισοκατανομής μέσα στα χρόνια (παρατηρείται κυρίως στην περίπτωση του σταθμισμένου συντελεστή μεταβλητότητας), ενώ ελάχιστες είναι εκείνες που κατάφεραν να μειώσουν τις ανισότητες στο εσωτερικό τους.

Για πολλά χρόνια η Ευρωπαϊκή Ένωση ακολουθούσε μία πολύ καλή πορεία με αποτέλεσμα εκτός από την οικονομική άνθηση και τη σύγκλιση των εισοδημάτων και του επιπέδου διαβίωσης μεταξύ των χωρών της (περίοδος μείωσης των ανισοτήτων μεταξύ των κρατών-μελών). Με την εμφάνιση της κρίσης όμως η διαδικασία σύγκλισης όχι μόνο επιβραδύνθηκε αλλά και αντιστράφηκε με αποτέλεσμα την αύξηση των ανισοτήτων μεταξύ των χωρών. Η κρίση βέβαια δεν έχει επιπτώσεις μόνο σε επίπεδο ΕΕ αλλά και σε εθνικό επίπεδο κάτι που γίνεται φανερό τόσο από την οικονομική κατάσταση των περισσότερων χωρών όσο και από το επίπεδο των ανισοτήτων στο εσωτερικό τους.

Είναι φανερό πως για να επιστρέψει η ΕΕ σε πορεία σύγκλισης απαιτείται μία συντονισμένη προσπάθεια από το σύνολο της ένωσης. Όπως είδαμε, η κρίση έχει φέρει εμπόδια και στην επίτευξη των στόχων της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», οπότε η επανεξέτασή της και ο καθορισμός ορθών προτεραιοτήτων είναι απαραίτητα βήματα για ένα καλύτερο μέλλον και μία Ευρώπη χωρίς ανισότητες.

9 Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία:

Γιώτη-Παπαδάκη, Ο. (2010). Ευρωπαϊκή Πολιτική Ολοκλήρωση και Πολιτικές Αλληλεγγύης. Αθήνα: Κριτική

Ευρωπαϊκή Περιφερειακή Πολιτική–Πολιτική της Συνοχής. (n.d.). ΕΣΠΑ 2007-2014. Διαθέσιμο στο: <http://www.espa.gr/el/pges/staticEuropeanRegionalPolicy.aspx>

Ζαχαρή, Β. & Ασπρογέρακας, Ε. (2013). Η πολιτική συνοχής ως πλαίσιο τοπικής ανάπτυξης. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://grsa.prd.uth.gr/conf2013/64_zahari_asprogerakas_ersagr13.pdf

Κόνσολας, Νικ. Ι. (1997). Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική. Αθήνα: Παπαζήση

Λαγός, Δ. Γ. (2007). Θεωρίες Περιφερειακής Οικονομικής Ανάπτυξης. Αθήνα: Κριτική

Λαμπριανίδης, Λ. (2012). Οικονομική Γεωγραφία. Στοιχεία Θεωρίας και Εμπειρικά Παραδείγματα. Αθήνα: Πατάκη

Μούσης, Ν. (2011). Ευρωπαϊκή Ένωση: δίκαιο, οικονομία, πολιτικές. Κεφάλαιο 12 Περιφερειακή πολιτική της ΕΕ. Αθήνα: Παπαζήση. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/5/12/?lang=gr&all=1&s=1&e=10

Παπαδασκαλόπουλος, Αθ. (2013). Περιφερειακή ανάπτυξη - Βασικές έννοιες και ποσοτική διερεύνηση. Πακέτο σημειώσεων διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://oec.panteion.gr/openeclass/modules/document/document.php>

Παπαδασκαλόπουλος, Αθ. Δ. (2008). Πρότυπα και Πολιτικές Περιφερειακής Ανάπτυξης. Αθήνα: Διόνικος

Παπαδασκαλόπουλος, Αθ. Δ. (2000). Μέθοδοι Περιφερειακής Ανάλυσης. Αθήνα: Παπαζήση

Περιφερειακή ανάπτυξη στην Ελλάδα. (n.d.) . Κεφάλαιο 3 Περιφερειακές ανισότητες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: kritiki.gr/wp-content/uploads/2014/01/kefalaio-3.pdf

Πετράκος, Γ. & Ψυχάρης, Γ. (2004). Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα. Αθήνα: Κριτική

Πετράκος, Γ. & Rodriguez-Pose, A. (2002). Περιφερειακές Ανισότητες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Εργασία διαθέσιμη στο δικτυακό τόπο: http://www.prd.uth.gr/uploads/discussion_papers/2002/uth-prd-dp-2002-05_gr.pdf

Πολύζος, Σ. (2011). Περιφερειακή Ανάπτυξη. Αθήνα: Κριτική

Ροβολής, Α. (2003). Ευρωπαϊκές Πολιτικές και Ευρωπαϊκές Περιφέρειες: προθέσεις και αποτελέσματα. Αγορά χωρίς σύνορα Τόμος 9 (1) 2003: 72-87. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.idec.gr/iier/new/TOMOS%209/TEYXOS%201/ROVOLIS.pdf

Στρατηγική Ευρώπη 2020. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://www.espa.gr/el/pages/staticStrategyEurope2020.aspx>

Hasselbach, Chr. / Κυρανούδη, Δ. (2012). Η μεγάλη διεύρυνση του 2004. Άρθρο διαθέσιμο στο: <http://www.dw.de/h-μεγάλη-διεύρυνση-του-2004/a-16461510>

10 χρόνια μετά το 2004: Η ΕΕ γιορτάζει τη μεγαλύτερή της διεύρυνση. (2014). Άρθρο διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.gr2014.eu/el/news/press-releases/10-χρόνια-μετά-το-2004-η-εε-γιορτάζει-τη-μεγαλύτερή-της-διεύρυνση>

Ξενογλώσση:

Atalik, G. & Fischer, M.M. (2002). *Regional Development Reconsidered*. Springer.

Martin, R. (1999). *The regional dimension in european public policy : convergence or divergence?* London : Macmillan

Stephan, A. , Happich, M. & Geppert, K. (n.d.). *Regional Disparities in the European Union: Convergence and Agglomeration*. EconStor. Διαθέσιμο στο: <http://www.econstor.eu/bitstream/10419/22101/1/p42005.pdf>

How is the European Union progressing towards its Europe 2020 targets? (2015). Europe 2020 Strategy. Eurostat newsrelease. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/6664132/1-02032015-CP-EN.pdf/e339ff6c-ee5c-4385-9cbc-bce32fbdb8d7>

The history of the European Union. Από τη σελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: <http://europa.eu/about-eu/eu-history/>

Sustainable development in the European Union. (2011). *2011 monitoring report of the EU sustainable development strategy*. Eurostat Statistical books. Διαθέσιμο στη δικτυακή σελίδα: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5731501/KS-31-11-224-EN.PDF/64cc1345-62ca-458c-bac3-1b30622079e4>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2010). *Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη*. Ανακοίνωση της Επιτροπής. Ευρώπη 2020. Διαθέσιμο

στο δικτυακό τόπο: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EL:PDF>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2014). *Απολογισμός της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» για μια έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη*. Ανακοίνωση της επιτροπής προς το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο, το συμβούλιο, την ευρωπαϊκή οικονομική και κοινωνική επιτροπή και την επιτροπή των περιφερειών. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/europe2020stocktaking_el.pdf

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2014). *Sixth report on economic, social and territorial cohesion. Investment for jobs and growth. Promoting development and good governance in EU regions and cities*. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion6/6cr_en.pdf

Η «Ευρώπη 2020» με λίγα λόγια. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/index_el.htm

Περιφερειακή πολιτική. (n.d.). Δικτυακός τόπος: http://europa.eu/legislation_summaries/regional_policy/index_el.htm

Στόχοι της στρατηγικής "Ευρώπη 2020". (n.d.). Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: http://ec.europa.eu/europe2020/targets/eu-targets/index_el.htm

Διαδικτυακές σελίδες:

Δικτυακή εγκυκλοπαίδεια της Βικιπαίδειας: <http://www.wikipedia.org/>

Επίσημος δικτυακός τόπος του ΟΟΣΑ: <http://www.oecd.org/>

Επίσημη σελίδα της Investopedia: <http://www.investopedia.com/>

Επίσημη σελίδα της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας (Eurostat): <http://ec.europa.eu/eurostat>

Επίσημος δικτυακός τόπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης: <http://europa.eu/>